

ยุทธศาสตร์การเพิ่มประสิทธิภาพการคุ้มครอง
ทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศไทย

โดย

ดร. ผ่องพรรณ ไพพรรณรัตน์
กรรมการผู้จัดการบริษัทไพพรรณรัตน์
มาร์เก็ตติ้ง จำกัด

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๕๘
ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช ๒๕๕๘ - ๒๕๖๐

บทคัดย่อ

เรื่อง ยุทธศาสตร์การเพิ่มประสิทธิภาพการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศไทย

ลักษณะวิชา ยุทธศาสตร์

ผู้วิจัย ดร. ผ่องพรรณ ไพพรรณรัตน์ หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ ๕๕

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาและศึกษายุทธศาสตร์ แนวทางการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศไทย ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่ค้นคว้า รวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ในเรื่องปัญหาการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา การละเมิดเครื่องหมายการค้ายุทธศาสตร์และแนวทางการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา จากศึกษาพบว่า ปัญหาด้านข้อกฎหมาย กฎระเบียบ ที่มีความซ้ำซ้อนขอบเขตงาน ขาดกฎหมาย กฎระเบียบสนับสนุน ปัญหาด้านการประดิษฐ์คิดค้นที่ขาดความรู้ทางเทคโนโลยีที่ทันสมัย การนำเข้าสู่ระบบคุ้มครอง การนำทรัพย์สินทางปัญญาไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ และปัญหาการบังคับสิทธิและระงับข้อพิพาท ผู้วิจัยพบว่ายุทธศาสตร์การสร้างทรัพย์สินทางปัญญา ยุทธศาสตร์การใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาในเชิงพาณิชย์ ยุทธศาสตร์การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ยุทธศาสตร์การบังคับสิทธิและการระงับข้อพิพาท และยุทธศาสตร์ด้านทรัพยากรบุคคล จึงเสนอยุทธศาสตร์การเพิ่มประสิทธิภาพการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาไว้ ๓ ระดับ ดังนี้ ระดับนโยบาย คือ กำหนดนโยบายทรัพย์สินทางปัญญาให้สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาประเทศ โดยกำหนดเป็น ๓ ระยะ คือ ระยะสั้น ระยะกลางและระยะยาว และมีการทบทวนเป็นระยะ ๆ เพื่อให้ก้าวผ่านการเปลี่ยนแปลง ข้อเสนอระดับปฏิบัติการส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของตลาด ส่งเสริมระบบการศึกษา พัฒนาศักยภาพมนุษย์ เร่งดำเนินการจดทะเบียนให้เป็นมาตรฐานสากล บูรณาการเชื่อมโยงฐานข้อมูล การวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาวิจัยยุทธศาสตร์ด้านทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สหภาพเมียนมาร์ ราชอาณาจักรกัมพูชา และเวียดนาม เป็นต้น เพื่อเป็นกรณีศึกษาในการกำหนดนโยบายด้านทรัพย์สินทางปัญญาของไทยต่อไป

คำนำ

งานวิจัย เรื่อง “ยุทธศาสตร์การเพิ่มประสิทธิภาพการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศไทย” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๕๕ ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๕๘-๒๕๖๐

เนื่องจากทรัพย์สินทางปัญญามีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ ซึ่งจะทำให้ประเทศไทยก้าวข้ามประเทศกับดักรายได้ปานกลาง รัฐบาลและทุกภาคส่วนในสังคมควรให้ความสำคัญในเรื่องนี้ เพื่อนำมาสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับประเทศ ดังนั้นจึงควรมีการกำหนดกรอบและทิศทางให้ชัดเจน เพื่อนำไปสู่ภาคการปฏิบัติให้เกิดเป็นรูปธรรม ผู้วิจัยเห็นว่าระหว่างเข้ารับการศึกษาที่ วปอ. รุ่นที่ ๕๕ ได้มีโอกาสพบกับผู้มีความรู้ความสามารถจากทุกสาขาอาชีพ จึงถือเป็นโอกาสดีที่จะได้ใช้หลักการทางยุทธศาสตร์ที่ วปอ. สอน นำมาศึกษายุทธศาสตร์การเพิ่มประสิทธิภาพการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อช่วยให้เกิดประสิทธิภาพในด้านทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศ

ผู้วิจัยหวังว่างานวิจัยชิ้นนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้เข้ารับการศึกษาที่ วปอ. และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะเป็นประโยชน์และถูกนำไปใช้ในการพัฒนาประเทศต่อไป

(ผ่องพรรณ ไพพรรณรัตน์)

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ ๕๕

ผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
คำนำ	ข
สารบัญ	ค
สารบัญแผนภาพ	ง
บทที่ ๑ บทนำ	๑
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
ขอบเขตของการวิจัย	๔
วิธีดำเนินการวิจัย	๔
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๕
คำจำกัดความ	๕
บทที่ ๒ ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	๗
แนวความคิดในการกำหนดยุทธศาสตร์ทรัพย์สินทางปัญญา	๗
นโยบายและยุทธศาสตร์ทรัพย์สินทางปัญญาในต่างประเทศ	๑๗
ยุทธศาสตร์ทรัพย์สินทางปัญญาของไทย	๓๒
ปัญหาด้านทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศไทย	๔๑
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านทรัพย์สินทางปัญญา	๔๕
กรอบแนวคิดการวิจัย	๔๘
สรุป	๔๘
บทที่ ๓ การละเมิดและการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศไทย	๕๒
การละเมิดเครื่องหมายการค้าในประเทศไทย	๕๒
สรุป	๗๓

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ ๔ แนวทางการกำหนดยุทธศาสตร์การเพิ่มประสิทธิภาพเครื่องหมายความการค้า	๗๕
การกำหนดยุทธศาสตร์ทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศต่าง ๆ	๗๕
แนวทางการกำหนดยุทธศาสตร์การเพิ่มประสิทธิภาพการคุ้มครองทรัพย์สิน	
ทางปัญญาของไทยในอนาคต	๘๔
สรุป	๘๕
บทที่ ๕ สรุปและข้อเสนอแนะ	๕๑
สรุป	๕๑
ข้อเสนอแนะ	๕๖
บรรณานุกรม	๕๘
ประวัติย่อผู้วิจัย	๑๐๐

สารบัญตาราง

แผนภาพที่

๒ - ๑ กรอบความคิดของการวิจัย

หน้า

๔๗

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันนานาประเทศให้การยอมรับว่าการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและความมั่นคงของประเทศวัดได้ด้วยการที่ประเทศนั้นเป็นเจ้าของทรัพย์สินทางปัญญามากน้อยเพียงใด โดยเฉพาะในช่วงเวลาที่มีการแข่งขันทางการค้าระหว่างประเทศค่อนข้างรุนแรง ไม่สามารถใช้นโยบายราคาเพียงอย่างเดียวสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันได้ จึงจำเป็นที่จะต้องใช้ทรัพย์สินทางปัญญาเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่สินค้าและบริการ เช่น การนำเครื่องหมายการค้ามาสร้างแบรนด์ การประดิษฐ์คิดค้นและพัฒนาต่อยอดให้ได้ผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ เป็นต้น

การที่ประเทศไทยจะก้าวไปแข่งขันในเศรษฐกิจฐานความรู้ปัจจัยหนึ่งที่สำคัญมากคือทรัพย์สินทางปัญญา โดยต้องมีทรัพย์สินทางปัญญาทั้งในด้านปริมาณ ด้านคุณภาพและในประเภทต่างๆ ของทรัพย์สินทางปัญญา เน้นการพัฒนาให้ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีวัฒนธรรมในการใช้ทรัพย์สินทางปัญญาเป็นเครื่องมือทางการค้าหรือเป็นเครื่องมือการแข่งขันทางการค้า ส่งเสริมให้ผู้ประกอบการไทยมีความคิดสร้างสรรค์ทรัพย์สินทางปัญญามากขึ้น และขณะเดียวกันก็ต้องให้ความสำคัญคุ้มครองแก่ผู้สร้างสรรค์อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นในระบบทรัพย์สินทางปัญญาไทยตลอดจนมีการใช้ทรัพย์สินทางปัญญาในเชิงพาณิชย์อย่างกว้างขวาง

ทรัพย์สินทางปัญญาและนวัตกรรมเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาศักยภาพการแข่งขันของประเทศ ทรัพย์สินทางปัญญาจึงเป็นพลังที่จะต้องขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานความรู้ เศรษฐกิจสร้างมูลค่า (Value Creation Economy) เศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ (Creative Economy) อันเป็นแนวคิดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนฐานของการใช้องค์ความรู้ การศึกษา การสร้างสรรค์ผลงาน และการใช้ทรัพย์สินทางปัญญาที่เชื่อมโยงกับฐานรากทางวัฒนธรรมเข้ากับการส่งเสริมความรู้ของสังคม เทคโนโลยี และนวัตกรรมสมัยใหม่

เศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ (Creative Economy) มีหลายประเทศได้นำไปกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนากลายเป็นประเทศ โดยเฉพาะประเทศที่ต้องการหารูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน ซึ่งก็มีหลายประเทศที่ประสบความสำเร็จจากเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ อาทิ อังกฤษ สิงคโปร์ เกาหลี และญี่ปุ่น เป็นต้นประเทศไทยมีพื้นฐานภูมิปัญญาที่สั่งสมและถ่ายทอดรุ่นสู่รุ่นมาอย่างต่อเนื่อง ฝีมือช่างของไทยได้รับการยอมรับ ยกย่องในเรื่องของความงดงาม และความประณีต

ในการสร้างสรรค์ผลงานไม่ว่าจะเป็น เสื้อผ้า เครื่องประดับ การแพทย์แผนไทย ธุรกิจอาหารไทย ศิลปะการแสดง ภาพยนตร์ หรือแม้แต่การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่สร้างความประทับใจให้กับผู้คนที่มาเยี่ยมชม และได้สร้างรายได้ให้กับประเทศไทยมากกว่า ๘๔๐,๖๒๑ ล้านบาทหรือคิดเป็นสัดส่วนมากกว่าร้อยละ ๑๐ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศไทย (กรมทรัพย์สินทางปัญญา, ๒๕๕๒ : ๕)

การพัฒนาเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์โดยใช้นวัตกรรมสมัยใหม่มาพัฒนา ผลิตภัณฑ์ค้า และสร้างเครื่องหมายการค้า ให้เกิดเป็นอุตสาหกรรมเชิงสร้างสรรค์ (Creative Industry) เป็นตัวชี้วัดที่สำคัญในการสร้างความมั่นคงและสร้างรายได้เปรียบในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของประเทศ เพราะสามารถทำให้รายได้ให้กับประเทศไทยอย่างมหาศาล ในปี พ.ศ. ๒๕๔๕ อุตสาหกรรมด้านการออกแบบและดีไซน์ วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ แฟชั่นและภาพยนตร์ ทำรายได้รวมกันสูงถึง ๘ แสนล้านบาทต่อปี (กรมทรัพย์สินทางปัญญา, ๒๕๕๒ : ๕) ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมาย นโยบายของรัฐบาลในการขับเคลื่อนประเทศไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจด้วยนวัตกรรม (Innovation-Driven Economy) (ประเทศไทย ๔.๐) โดยการนำทรัพยากรและปัจจัยการผลิต เช่น เกษตร บริการ ภูมิปัญญา วัฒนธรรม และการสร้างสรรค์ของคนไทย เป็นต้น มาผนวกกับองค์ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การวิจัยและพัฒนา และนวัตกรรมเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน ให้กับสินค้าและบริการของไทย

เครื่องหมายการค้า (Trademarks) สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มและสร้างศักยภาพในการแข่งขันให้กับผู้ประกอบการและประเทศให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนได้ เนื่องจากเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้บริโภคจดจำและแยกแยะสินค้าออกจากผู้อื่นได้ เช่น ตราสัญลักษณ์ แบรินด์ โลโก้ เป็นต้น ถ้าหากเป็นเครื่องหมายทางการค้าที่ได้รับการยอมรับจากผู้บริโภคแล้ว สินค้าสามารถสร้างรายได้ให้กับเจ้าของเครื่องอย่างมหาศาล การยอมรับเครื่องหมายการค้าจากผู้บริโภคในวงกว้างสิ่งที่ตามมาคือ การลอกเลียนแบบหรือปลอมแปลงเครื่องหมายการค้า ส่งผลให้ยอดขายสินค้านั้นของผู้ประกอบการนั้น ๆ ไม่เป็นไปตามที่กำหนดไว้ แต่กลับไปสร้างรายได้ให้กับผู้ลอกเลียนแบบ ซึ่งสร้างความเสียหายให้ต่อเศรษฐกิจภายในประเทศ เพราะสินค้าถูกกฎหมายต้องเสียภาษีให้รัฐ แต่สินค้าละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาไม่เสียภาษี

การผลิตเทคโนโลยีและคิดค้นนวัตกรรมๆ ด้วยตนเองในประเทศไทยเกิดขึ้นค่อนข้างต่ำ ทำให้โครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศในปัจจุบันต้องพึ่งพาสินค้านำเข้าที่มีทรัพย์สินทางปัญญาเพิ่มขึ้น จะเห็นได้จากจำนวนการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าในตั้งแต่ปี ๒๕๕๑ กับ ๒๕๕๗ มีอัตราการจดทะเบียนลดลง ปี ๒๕๕๑ มีจำนวนการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า ๑๗,๔๕๒ ราย ปี ๒๕๕๗ มีจำนวน ๑๕,๕๕๘ ราย ซึ่งสวนทางกับดุลการชำระเงินทางเทคโนโลยี (กรมทรัพย์สินทางปัญญา, ออนไลน์, ๒๕๕๕) ปี ๒๕๕๑ กับ ปี ๒๕๕๗ ในปี ๒๕๕๑ รวมรายจ่าย ๒๐๘,๘๕๘ ล้านบาท รวมรายรับ ๖๐,๘๐๓ ล้านบาท ดุลการชำระเงิน ดิตลบ ๑๔๘,๐๕๕ ล้านบาท ส่วนในปี ๒๕๕๗ รวมรายจ่าย ๓๓๕,๑๒๕ ล้านบาท รวมรายรับ ๑๒๘,๑๓๒ ล้านบาท ดุลการชำระเงินติด

ลบ ๒๐๖,๕๕๓ ด้านบาท จะเห็นว่ามีภาวะจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าลดลงกลับมีการนำเข้าเทคโนโลยีเพิ่มขึ้น แสดงให้เห็นว่าบรรยากาศในการคิดค้น ผลิตนวัตกรรม หรือการสร้างสรรค์งานใหม่ๆ เกิดขึ้นน้อยมาก รัฐบาลภายในการนำของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี จึงให้ความสำคัญกับเรื่องการขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมและทรัพย์สินทางปัญญา

นโยบายของรัฐบาล ร่างกรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๗๕) (สภาพัฒนาการปฏิรูปประเทศ, ๒๕๕๕ : ๕) และทิศทางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔) ยุทธศาสตร์ที่ ๓ การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน ได้กำหนดการพัฒนาภาคการค้าและการลงทุนโดยพัฒนาระบบทรัพย์สินทางปัญญา ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล การเพิ่มประสิทธิภาพของระบบการตรวจสอบและจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญา การส่งเสริมการจดทะเบียนใช้ผลงานสร้างสรรค์ด้านนวัตกรรมและทรัพย์สินทางปัญญาเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าและบริการ พร้อมทั้งสนับสนุนการสร้างตลาดกลางทรัพย์สินทางปัญญา และพัฒนาระบบฐานข้อมูลทรัพย์สินทางปัญญาของไทยเพื่อให้นักวิจัยและผู้ประกอบการสามารถนำทรัพย์สินทางปัญญาที่หมดอายุไปพัฒนาต่อยอดและใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ได้มากขึ้น นอกจากนี้ ควรมีการดำเนินการอย่างแข็งขันในการป้องกันและปราบปรามการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา โดยบูรณาการการทำงานร่วมกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควบคู่กับการสร้างจิตสำนึกการใช้สินค้าที่มีลิขสิทธิ์ถูกต้องกฎหมาย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๕๕ : ๕๔)

สภาพปัญหาของทรัพย์สินทางปัญญาเรื่องเครื่องหมายการค้าในประเทศไทยนั้น เมื่อถูกละเมิดเครื่องหมายการค้าแล้วนั้นก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ดังนี้

๑. เจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้องในกระบวนการเบื้องต้น ไม่ให้ความร่วมมืออย่างตรงไปตรงมา ทำให้เข้าสู่กระบวนการสอบสวนได้ยาก กล่าวคือ

๑.๑ เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่สืบสวนสอบสวนคดีอาญาไม่รับฟังคำร้องทุกข์ และมีข้ออ้างต่าง ๆ นานา เช่น ต้องทำหนังสือสอบถามไปยังกรมทรัพย์สินทางปัญญาก่อนว่าเครื่องหมายการค้ามีผู้อื่นเลียนแบบเป็นการเข้าข่ายเลียนแบบหรือไม่

๑.๒ เจ้าหน้าที่กรมทรัพย์สินทางปัญญางบกรณีเป็นเจ้าของเครื่องหมายการค้า นำเครื่องหมายการค้าที่มีผู้อื่นเลียนแบบไปปรึกษาหรือสอบถาม กลับไม่ได้คำปรึกษาในทางที่ถูกต้อง เช่น ดำเนินการกับผู้เลียนแบบได้ยาก เป็นต้น ซึ่งควรจะมีแนวทาง คำแนะนำในการแก้ไขปัญหาการละเมิดเครื่องหมายการค้าให้กับเจ้าของเครื่องหมายการค้าที่ดีกว่านี้

๒. เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่สืบสวนสอบสวนคดีอาญาไม่ค่อยให้ความสนใจ และให้ความร่วมมือน้อย ในการตรวจค้นแหล่งผลิตที่มีสินค้าเลียนแบบ

๓. กระบวนการขึ้นสอบสวนบางกรณี ทำสำนวนช่วยเหลือผู้เลียนแบบเครื่องหมายการค้า

ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงมุ่งหวังที่จะศึกษาวิเคราะห์ปัญหาการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา และเสนอแนะยุทธศาสตร์ แนวทางการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศไทย เพื่อให้ระบบการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศไทยสอดคล้องกับมาตรฐานสากล ได้รับการยอมรับจากนานาชาติ นอกจากนี้ยังสามารถสร้างขีดความสามารถการแข่งขันทางการค้าของประเทศ และส่งเสริมบรรยากาศการคิดค้นนวัตกรรมใหม่ ๆ ให้เกิดการพัฒนาที่มั่นคง มั่งคั่งและเกิดความยั่งยืนต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษา วิเคราะห์ปัญหาการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศไทย
๒. เพื่อศึกษายุทธศาสตร์ แนวทางการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศไทย ให้มีประสิทธิภาพ

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา หมายถึง เรื่องเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา การละเมิดเครื่องหมายการค้าและยุทธศาสตร์การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของไทย ศึกษาเฉพาะปัญหา ยุทธศาสตร์ และแนวทางการคุ้มครอง การละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาในประเด็นที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศ

ขอบเขตด้านเวลา หมายถึง ดำเนินการศึกษาวิจัยตั้งแต่เดือน พฤษภาคม ๒๕๕๙ – พฤษภาคม ๒๕๖๐

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีการดำเนินการดังนี้

๑. การรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลทุติยภูมิ รวบรวมแนวความคิด ทฤษฎี และเอกสารที่เกี่ยวข้องจากแหล่งต่างๆ คือ ห้องสมุดวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร ห้องสมุดมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย ห้องสมุดสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้อง

๒. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ จะใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑. ทำให้ทราบถึงปัญหาการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศไทย จากอดีตจนถึงปัจจุบัน
๒. ได้ยุทธศาสตร์การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศไทยในอนาคต ที่มีประสิทธิภาพ

คำจำกัดความ

ยุทธศาสตร์	หมายถึง	การกำหนดทิศทาง นโยบาย และขอบเขตในการดำเนินงาน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร ภายใต้ทรัพยากรที่มีอยู่
ทรัพย์สินทางปัญญา	หมายถึง	ทรัพย์สินชนิดหนึ่งที่เป็นผลงานอันเกิดจากความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ที่นอกเหนือจากทรัพย์สินที่เป็นสังหาริมทรัพย์ และอสังหาริมทรัพย์
เครื่องหมายการค้า	หมายถึง	เครื่องหมายหรือสัญลักษณ์หรือตราที่ใช้กับสินค้าหรือบริการ เพื่อแสดงว่าสินค้าที่ใช้เครื่องหมายนั้นแตกต่างกับสินค้าที่ใช้เครื่องหมายการค้าของบุคคลอื่น
ลิขสิทธิ์	หมายถึง	งานหรือความคิดสร้างสรรค์ ในสาขาวรรณกรรม ดนตรีกรรม ศิลปกรรม งานภาพยนตร์ งานอื่น ๆใด ในแผนกวิทยาศาสตร์ รวมทั้งสิทธิข้างเคียงที่เกิดจากการนำงานด้านลิขสิทธิ์ออกแสดง โปรแกรมคอมพิวเตอร์ หรือชุดคำสั่งที่ใช้กับเครื่องคอมพิวเตอร์ งานฐานข้อมูลที่รวบรวมเพื่อใช้ในประโยชน์ด้านต่าง ๆ
ทรัพย์สินอุตสาหกรรม	หมายถึง	ความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ที่เกี่ยวกับสินค้าอุตสาหกรรม เช่น การประดิษฐ์คิดค้น การออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม ซึ่งอาจเป็นกระบวนการหรือเทคนิคในการผลิตที่ได้ปรับปรุง หรือคิดค้นขึ้นใหม่ หรือที่เกี่ยวกับตัวสินค้า หรือผลิตภัณฑ์ที่เป็นองค์ประกอบหรือรูปร่างสวยงามของตัวผลิตภัณฑ์ นอกจากนี้ยังรวมถึงเครื่องหมายการค้าหรือยี่ห้อ ชื่อ

และถิ่นที่อยู่ทางการค้า เป็นต้น ประกอบด้วย สิทธิบัตร (Patent) เครื่องหมายการค้า (Trademark) ความลับทางการค้า (Trade Secrets) ชื่อทางการค้า (Trade Name) แบบผังภูมิทางวงจรรวม (Layout-Designs of Integrated) และสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indication)

บทที่ ๒

ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ จะทบทวนวรรณกรรมจากแหล่งต่าง ๆ ประกอบด้วยทฤษฎี แนวคิด ปัญหา ยุทธศาสตร์ การเพิ่มประสิทธิภาพการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ทั้งในและต่างประเทศ จากเอกสาร บทความทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีลำดับการดำเนินการศึกษา ดังนี้

๑. แนวความคิดในการกำหนดยุทธศาสตร์ทรัพย์สินทางปัญญา
๒. นโยบายและยุทธศาสตร์ทรัพย์สินทางปัญญาในต่างประเทศ
๓. ยุทธศาสตร์ทรัพย์สินทางปัญญาของไทย
๔. ปัญหาด้านทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศไทย
๕. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
๖. กรอบแนวคิดการวิจัย
๗. สรุป

แนวความคิดในการกำหนดยุทธศาสตร์ทรัพย์สินทางปัญญา

๑. ความเป็นมา ความสำคัญ และความหมายทรัพย์สินทางปัญญา

ทรัพย์สินทางปัญญาในยุคเริ่มแรกสุดเกิดขึ้นในยุคสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยา (Renaissance) ประเทศอิตาลี ซึ่งถือได้ว่าเป็นต้นกำเนิดของระบบทรัพย์สินทางปัญญา กล่าวคือในกฎหมายของเวนิซ ปี ค.ศ. ๑๔๖๔ ได้พยายามสร้างระบบสิทธิบัตรให้ความคุ้มครองสิ่งประดิษฐ์ ซึ่งได้ให้สิทธิผูกขาดแต่เพียงผู้เดียวแก่บุคคลที่ประดิษฐ์สิ่งใหม่ และศตวรรษที่ ๑๕ กษัตริย์อังกฤษ ได้มีการมอบสิทธิพิเศษในเชิงผูกขาดแก่ผู้ผลิตสินค้าหรือพ่อค้า โดยการให้เอกสารสิทธิบัตร (letters Patent) ซึ่งจะมีตราประทับของกษัตริย์รับรอง และจากพยานหลักฐานเท่าที่ปรากฏ คือ กษัตริย์เฮนรี่ที่ ๖ ได้มอบเอกสารสิทธิบัตรแก่นาย John of Utyman ในปี ค.ศ. ๑๔๔๕ ซึ่งเอกสารสิทธิบัตรดังกล่าวให้สิทธิผูกขาดเป็นเวลา ๒๐ ปี สำหรับการผลิตแก้ว เพื่อจะนำมาใช้ในการทำ

กระจก อย่างไรก็ตาม นักวิชาการส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับแม่แบบของกฎหมายผูกขาด (The Statute of Monopolies) ปี ค.ศ. ๑๖๒๓ ของประเทศอังกฤษมากกว่า ซึ่งอยู่ในรัชสมัยพระราชินี Elizabeth I กฎหมายฉบับนี้มีอิทธิพลต่อการบัญญัติกฎหมายสิทธิบัตรสมัยใหม่ของประเทศต่าง ๆ โดยการอนุญาตให้สิทธิผูกขาดเป็นเวลา ๑๔ ปี แก่เจ้าของการประดิษฐ์ที่ใหม่และเป็นประโยชน์ (สมาคมทรัพย์สินทางปัญญาแห่งประเทศไทย, ออนไลน์, ๒๕๕๘)

ในปี ค.ศ. ๑๔๕๐ นาย Johannes Gutenberg ประดิษฐ์เครื่องพิมพ์ได้ก่อให้เกิดระบบลิขสิทธิ์ขึ้นมาเป็นครั้งแรก และบรรดาผลงานด้านวรรณกรรมต่าง ๆ ได้ถูกนำมาตีพิมพ์เผยแพร่อย่างกว้างขวาง แต่ก็มีกรลักลอบตีพิมพ์ผลงานวรรณกรรมที่มีชื่อเสียงโดยมิได้รับอนุญาต ซึ่งปัญหาดังกล่าวทำให้สำนักพิมพ์ที่ได้รับสิทธิในการพิมพ์เผยแพร่ได้รับความเดือดร้อน จึงได้มีการเรียกร้องให้มีระบบการจดทะเบียนสิ่งพิมพ์ขึ้น โดยอ้างว่าเพื่อป้องกันการลักลอบพิมพ์โดยมิได้รับอนุญาตจากเจ้าของสิทธิ และ Queen Mary II ก็ดำเนินการตามข้อเรียกร้องดังกล่าว โดยการให้สิทธิผูกขาดแก่สำนักพิมพ์ในการพิมพ์หนังสือ และหนังสือที่จะจำหน่ายได้ต้องขึ้นทะเบียนกับสำนักพิมพ์ก่อน ต่อมาในปี ค.ศ. ๑๗๑๐ ก็ได้มีการประกาศใช้กฎหมาย Statute of Anne ซึ่งถือว่าเป็นกฎหมายลิขสิทธิ์ฉบับแรกที่ทำให้ความคุ้มครองแก่ผู้สร้างสรรค์ และกฎหมายฉบับนี้ก็ได้กลายเป็นแม่แบบของกฎหมายลิขสิทธิ์ในหลายประเทศ จนกระทั่งในช่วงปลายศตวรรษที่ ๑๘ เป็นยุคที่เทคโนโลยีและวิทยาการใหม่เกิดขึ้น และช่วยก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอุตสาหกรรมที่นำไปสู่ปรากฏการณ์ที่สำคัญต่าง ๆ เช่น การเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วของเมืองใหญ่ การขยายโครงข่ายการคมนาคม การลงทุนที่เพิ่มมากขึ้นของภาคเอกชน และการขยายตัวด้านการค้าระหว่างประเทศ เป็นต้น กล่าวได้ว่าเป็นการปฏิวัติอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี และได้พัฒนาแนวความคิดด้านทรัพย์สินทางปัญญาให้เกิดเป็นระบบจนถึงปัจจุบัน

ระบบทรัพย์สินทางปัญญาเป็นหัวใจหลักที่สร้างสมดุลระหว่างผลประโยชน์สาธารณะและผลประโยชน์ของเอกชนในฐานะผู้ประดิษฐ์หรือผู้สร้างสรรค์ กล่าวคือ ระบบทรัพย์สินทางปัญญาเป็นกลไกที่จูงใจให้มีการเผยแพร่ความรู้หรือวิทยาการใหม่ ๆ ผู้สังคม ให้ผลประโยชน์จูงใจทางด้านเศรษฐกิจเป็นการตอบแทนแก่ผู้ที่เปิดเผยความรู้ที่มีประโยชน์เหล่านั้น และสิ่งที่ตอบแทนนั้นปรากฏในรูปของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งเป็นสิทธิผูกขาดตามกฎหมายแก่สิ่งประดิษฐ์หรืองานสร้างสรรค์ โดยผู้ประดิษฐ์ผู้สร้างสรรค์สามารถใช้ประโยชน์จากสิทธิดังกล่าวเหล่านั้นแต่ผู้เดียวเหมือนเป็นทรัพย์สินอย่างหนึ่ง โดยสามารถโอนหรืออนุญาตให้บุคคลอื่นใช้ประโยชน์ได้กล่าวอีกนัยหนึ่งเจ้าของทรัพย์สินทางปัญญาสามารถห้ามผู้อื่นใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาของตนได้

ประเทศไทยจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางเศรษฐกิจจากการผลิตสินค้าที่ใช้ทรัพยากรและแรงงานเข้มข้น ไปสู่การผลิตสินค้าและบริการที่มูลค่าเพิ่มสูงซึ่งการดำเนินการจะต้องได้รับความร่วมมือจากภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ภาครัฐควรจะต้องมีการกำหนดนโยบายให้ชัดเจน สร้างการรับรู้ ความเข้าใจให้กับภาคประชาชนและภาคเอกชนในการส่งเสริมศักยภาพการคิดค้น พัฒนานวัตกรรมและทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อให้ประเทศไทยสามารถก้าวข้ามกับดักประเทศรายได้ปานกลาง

การพัฒนาประเทศเพื่อการก้าวข้ามกับดักประเทศรายได้ปานกลางต้องกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การวิจัยและนวัตกรรม และเพิ่มผลิตภาพแรงงานให้เป็นแรงงานที่มีฝีมือ นอกจากกลไกที่สำคัญคือกลไกภาครัฐที่ผู้ควบคุมกฎระเบียบต่าง ๆ เช่น กฎหมายที่เกี่ยวกับการค้า การลงทุน กฎหมายการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา เป็นต้น ทรัพย์สินทางปัญญาเป็นผลงานที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับตนเองต่อระบบเศรษฐกิจ และต่อรายได้ของประเทศ

ทรัพย์สินทางปัญญา หมายถึง ผลงานอันเกิดจากการประดิษฐ์ คิดค้น หรือสร้างสรรค์ของมนุษย์ ซึ่งเน้นที่ผลผลิตของสติปัญญาและความชำนาญ โดยไม่คำนึงถึงชนิดของการสร้างสรรค์หรือวิธีในการแสดงออก ทรัพย์สินทางปัญญาอาจจะแสดงออกในรูปแบบของสิ่งที่จับต้องได้ เช่น สินค้าต่าง ๆ หรือในรูปของสิ่งที่จับต้องไม่ได้ เช่น บริการ แนวคิดในการดำเนินธุรกิจ กรรมวิธีการผลิตทางอุตสาหกรรม เป็นต้น ทรัพย์สินทางปัญญาสามารถแบ่งได้ ๒ ประเภท (กรมทรัพย์สินทางปัญญา, ๒๕๕๕ :๗) คือ ลิขสิทธิ์ (Copyright) และทรัพย์สินทางอุตสาหกรรม (Industrial Property) สามารถแบ่งได้เป็น

๑.๑ ลิขสิทธิ์ (Copyright) หมายถึง ความคุ้มครองที่มีให้แก่เจ้าของผลงานที่เป็นสิทธิแต่เพียงผู้เดียวของผู้สร้างสรรค์ที่จะกระทำการใด ๆ เกี่ยวกับงานที่ผู้สร้างสรรค์ได้ทำขึ้น ตามประเภทลิขสิทธิ์ที่กฎหมายกำหนด ได้แก่ งานวรรณกรรม นาฏกรรม ศิลปกรรม ดนตรีกรรม โสตทัศนวัสดุ ภาพยนตร์ สิ่งบันทึกเสียง งานแพร่เสียงภาพ หรืองานอื่นใดในแผนกวรรณคดี แผนกวิทยาศาสตร์ หรือแผนกศิลปะ ไม่ว่าจะงานลักษณะดังกล่าวจะแสดงออกโดยวิธีหรือรูปแบบอย่างไร นอกจากนั้นกฎหมายลิขสิทธิ์ยังให้ความคุ้มครองถึงสิทธิของนักแสดงด้วยงานสร้างสรรค์ที่มีลิขสิทธิ์ ได้แก่ งานวรรณกรรม งานศิลปกรรม งานนาฏกรรม งานดนตรีกรรม งานโสตทัศนวัสดุ งานภาพยนตร์ งานสิ่งบันทึกเสียง งานแพร่เสียงภาพ และงานอื่นใดในแผนกวรรณคดี แผนกวิทยาศาสตร์หรือแผนกศิลปะ

๑.๒ ทรัพย์สินทางอุตสาหกรรม (Industrial Property) หมายถึง ความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ที่เกี่ยวกับสินค้าอุตสาหกรรม เช่น การประดิษฐ์คิดค้น การออกแบบ

ผลิตภัณฑ์ อุตสาหกรรม ซึ่งอาจเป็นกระบวนการหรือเทคนิคในการผลิตที่ได้ปรับปรุง หรือคิดค้น
 ขึ้นใหม่ หรือที่เกี่ยวกับตัวสินค้า หรือผลิตภัณฑ์ที่เป็นองค์ประกอบหรือรูปร่างสวยงามของตัว
 ผลิตภัณฑ์ นอกจากนี้ยังรวมถึงเครื่องหมายการค้าหรือยี่ห้อ ชื่อและถิ่นที่อยู่ทางการค้า เป็นต้น
 ประกอบด้วย สิทธิบัตร (Patent) เครื่องหมายการค้า (Trademark) ความลับทางการค้า (Trade
 Secrets) ชื่อทางการค้า (Trade Name) แบบผังภูมิทางวงจรรวม (Layout-Designs of Integrated) และ
 ดั้งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indication)

๑.๒.๑ สิทธิบัตร (Patent) หมายถึง หนังสือสำคัญที่รัฐออกให้เพื่อคุ้มครอง
 การประดิษฐ์ (Invention) หรือการออกแบบผลิตภัณฑ์ (Product Design) ที่มีลักษณะตามที่กฎหมาย
 กำหนด ได้แก่ สิทธิบัตรการประดิษฐ์ สิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ และอนุสิทธิบัตร ผู้ทรง
 สิทธิบัตรหรืออนุสิทธิบัตรมีสิทธิเด็ดขาดหรือสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการแสวงหาผลประโยชน์จาก
 การประดิษฐ์หรือการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ได้รับสิทธิบัตรหรืออนุสิทธิบัตรนั้น ภายในระยะเวลา
 ตามที่กฎหมายกำหนด

สิทธิบัตรการประดิษฐ์ หมายถึง การให้ความคุ้มครองการคิดค้น
 เดี่ยวกับลักษณะองค์ประกอบ โครงสร้าง หรือกลไกของผลิตภัณฑ์ รวมทั้งกรรมวิธีในการผลิต การ
 เก็บรักษา หรือการปรับปรุงคุณภาพของผลิตภัณฑ์

สิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ หมายถึง การให้ความคุ้มครอง
 ความคิดสร้างสรรค์ที่เกี่ยวกับรูปร่างลักษณะภายนอกของผลิตภัณฑ์ องค์ประกอบของลวดลายหรือ
 สีของผลิตภัณฑ์ ซึ่งสามารถใช้เป็นแบบสำหรับผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม รวมทั้งหัตถกรรมได้ และ
 แตกต่างไปจากเดิม

อนุสิทธิบัตร (Petty Patent) คือ การให้ความคุ้มครองการประดิษฐ์
 จากความคิดสร้างสรรค์ที่มีระดับการพัฒนาเทคโนโลยีไม่สูงมาก โดยอาจเป็นการประดิษฐ์คิดค้น
 ขึ้นใหม่หรือปรับปรุงจากการประดิษฐ์ที่มีอยู่ก่อนเพียงเล็กน้อย

๑.๒.๒ แบบผังภูมิทางวงจรรวม (Layout-Designs of Integrated Circuit)
 หมายถึง แบบ แผนผัง หรือภาพที่สร้างขึ้น ไม่ว่าจะปรากฏในรูปแบบหรือวิธีอื่นใด เพื่อแสดงถึงการ
 จัดวางและการเชื่อมต่อของวงจรไฟฟ้า เช่น ตัวนำไฟฟ้า หรือตัวต้านทาน เป็นต้น

๑.๒.๓ เครื่องหมายการค้า (Trademark) หมายถึง เครื่องหมาย สัญลักษณ์
 หรือตรา ที่ใช้กับสินค้าหรือบริการ แบ่งออกเป็น ๔ ประเภท ได้แก่ (๑) เครื่องหมายการค้า
 (Trademark) คือ เครื่องหมายที่ใช้หรือจะใช้กับสินค้าเพื่อแสดงว่าสินค้าที่ใช้เครื่องหมายนั้น
 แตกต่างกับสินค้าที่ใช้เครื่องหมายของบุคคลอื่น เช่น มาม่า กระทั่งแดง เป็นต้น (๒) เครื่องหมาย
 บริการ (Service Mark) คือ เครื่องหมายที่ใช้หรือจะใช้กับบริการเพื่อแสดงว่าบริการที่ใช้

เครื่องหมายบริการของบุคคลอื่น เช่น การบินไทย ธนาคารกรุงไทย โรงแรมดุสิตธานี เป็นต้น (๓) เครื่องหมายรับรอง (Certification Mark) คือ เครื่องหมายที่เจ้าของเครื่องหมายรับรองใช้หรือจะใช้กับสินค้าหรือบริการของบุคคลอื่น เพื่อเป็นการรับรองคุณภาพของสินค้าหรือบริการนั้น เช่น เซลล์ชวนชิม แม่ชื่อนางรำ ฮาลาล เป็นต้น (๔) เครื่องหมายร่วม (Collective Mark) คือ เครื่องหมายการค้าหรือเครื่องหมายบริการที่ใช้หรือจะใช้โดยบริษัทหรือรัฐวิสาหกิจในกลุ่มเดียวกัน หรือโดยสมาชิกของสมาคม สหกรณ์ สหภาพ สมาพันธ์ กลุ่ม บุคคล หรือองค์กรอื่นใดของรัฐหรือเอกชน เช่น ตราช้างของบริษัทปูนซีเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) เป็นต้น

๑.๒.๔ ความลับทางการค้า (Trade Secrets) หมายถึง ข้อมูลการค้าซึ่งยังไม่เป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไป โดยเป็นข้อมูลที่มีมูลค่าในเชิงพาณิชย์ เนื่องจากข้อมูลนั้นเป็นความลับ และมีการดำเนินการตามสมควรเพื่อทำให้ข้อมูลนั้นปกปิดเป็นความลับ

๑.๒.๕ ชื่อทางการค้า (Trade Name) หมายถึง ชื่อที่ใช้ในการประกอบกิจการ เช่น ไทยประกันชีวิต ขนมอบ้านอัยการ เป็นต้น

๑.๒.๖ สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indications) หมายถึง ชื่อสัญลักษณ์ หรือสิ่งอื่นใดที่ใช้เรียกหรือใช้แทนแหล่งภูมิศาสตร์ และสามารถบ่งบอกว่า สินค้าที่เกิดจากแหล่งภูมิศาสตร์นั้น เป็นสินค้าที่มีคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะเฉพาะของแหล่งภูมิศาสตร์ดังกล่าว เช่น ข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้ ผ้าไหมยกดอกลำพูน ส้มโอนครชัยศรี ไข่เค็มไชยา เป็นต้น

๒. กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา

ในปัจจุบันกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินทางปัญญา (กรมทรัพย์สินทางปัญญา, ๒๕๕๘ : ๑๐-๑๑) ซึ่งได้ประกาศใช้ในช่วง พ.ศ. ๒๕๓๔ - ๒๕๔๓ ได้แก่ พระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ และ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๔๒ พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. ๒๕๓๔ และ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๓ พระราชบัญญัติคุ้มครองแบบผังภูมิวงจร พ.ศ. ๒๕๔๓ พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. ๒๕๔๒ พระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมการแพทย์แผนไทย พ.ศ. ๒๕๔๒ และพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. ๒๕๓๘ ดังต่อไปนี้

๒.๑ พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. ๒๕๕๒ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ และพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๔๒ เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น ขยายขอบเขตการคุ้มครองให้กว้างขวางขึ้น โดยให้ครอบคลุมถึงผลิตภัณฑ์ยา เครื่องจักรกลการเกษตร และขยายอายุการคุ้มครองให้ยาวขึ้นจากเดิม ๑๕ ปี เป็น ๒๐ ปี และพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๔๒ เป็นการปรับมาตรฐานให้

สอดคล้องกับความตกลง TRIPs แล้วยังประสงค์จะให้ความคุ้มครองแก่นิติสิทธิบัตร (Petty Patent or Utility Model) อีกด้วยเพื่อเป็นการกระตุ้นให้คนไทยทำการประดิษฐ์คิดค้นต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประดิษฐ์ที่มีขั้นการประดิษฐ์ (Inventive step) ไม่สูงจนถึงขนาดที่จะได้รับสิทธิบัตรการประดิษฐ์ตามปกติ

๒.๒ พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. ๒๕๓๔ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๓ เพื่อให้คุ้มครองสิทธิเจ้าของเครื่องหมายการค้าได้เพียงพอประกอบทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับเครื่องหมายบริการ เครื่องหมายรับรอง และสัญญาอนุญาตให้ใช้เครื่องหมายการค้าหรือเครื่องหมายบริการ กำหนดอำนาจหน้าที่ของนายทะเบียนและคณะกรรมการเครื่องหมายการค้า ตลอดจนสิทธิของผู้จดทะเบียนไว้ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๓ เป็นการแก้ไขกฎหมายให้สอดคล้องกับพันธกรณีตามความตกลง TRIPs โดยปรับปรุงหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการกำหนดลักษณะของเครื่องหมายและเครื่องหมายที่ต้องห้าม มิให้รับจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า การสั่งเพิกถอนการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าและการดำเนินการที่เกี่ยวข้อง การเก็บค่าธรรมเนียมในการโฆษณา คำขอจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า และองค์ประกอบและอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการเครื่องหมายการค้า รวมทั้งเพิ่มเติมให้มีการแต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ให้มีอำนาจหน้าที่ปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ กับเพิ่มเติมอำนาจของนายทะเบียนในส่วนของการพิจารณาคำคัดค้าน

ความตกลงทริปส์ ในข้อ ๑๕ (๑) ได้กำหนดสาระสำคัญของความตกลงไว้ ๒ ประการ คือ คำนิยามของเครื่องหมายกับเงื่อนไขในการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า (๑) คำนิยามของเครื่องหมาย บทบัญญัติของความตกลงทริปส์ได้กำหนดให้สัญลักษณ์ ต่าง ๆ ตลอดจนการรวมกันของสัญลักษณ์ต่าง ๆ เช่น คำ ชื่อ บุคคล ตัวอักษร ส่วนของภาพ และการรวมของสีต่าง ๆ ตลอดจนการรวมกันใด ๆ ของเครื่องหมายดังกล่าว อาจจดทะเบียน เป็นเครื่องหมายการค้าได้ หากสามารถจำแนกสินค้าหรือบริการของกิจการหนึ่งออกจาก สินค้า หรือบริการของกิจการอื่น (๒) เครื่องหมายการค้าที่อาจจดทะเบียนได้ เครื่องหมายการค้าที่พึงรับจดทะเบียนได้ ต้องมีลักษณะที่บ่งเฉพาะ (Distinctiveness) คือ เครื่องหมายนั้นต้องสามารถจำแนกสินค้าหรือ บริการของกิจการหนึ่งออกจากสินค้าหรือบริการของกิจการอื่นใด

การไม่รับจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าความตกลงทริปส์ ข้อ ๑๕ (๒) กำหนดไว้ว่า "บทบัญญัติในวรรค ๑ จะต้องไม่ เป็นที่เข้าใจว่า ห้ามมิให้สมาชิกปฏิเสศการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าด้วยเหตุผลอื่น โดยมีเงื่อนไขว่าเหตุเหล่านี้ไม่ขัดกับบทบัญญัติของอนุสัญญา กรุงปารีส (ค.ศ. ๑๙๖๗) จากบทบัญญัติในข้อ ๑๕ (๒) นี้ประเทศภาคีขององค์การค้าโลก มีสิทธิที่จะปฏิเสธไม่รับจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าได้ ๒ กรณี (๑) ปฏิเสศการจดทะเบียน

เครื่องหมายการค้าโดยอาศัยเหตุผลอย่างใดอย่างหนึ่งที่กำหนดไว้ในอนุสัญญากรุงปารีส (๒) ปฏิเสธการจดทะเบียนการค้าโดยเหตุผลอื่นและเหตุผลนั้นต้องไม่ขัด กับหลักการ ของอนุสัญญากรุงปารีส

การกำหนดให้การใช้เครื่องหมายการค้าเป็นเงื่อนไขในการจดทะเบียน ความตกลงทริปส์ ข้อ ๑๕ (๓) กำหนดไว้ว่า "บรรดาสมาชิกอาจให้มีการจดทะเบียน เครื่องหมาย โดยขึ้นอยู่กับการใช้ได้อย่างไรก็ตามการใช้เครื่องหมายการค้าตามความเป็นจริงจะไม่เป็นเงื่อนไข สำหรับการยื่นขอจดทะเบียน คำขอจดทะเบียนจะไม่ถูกปฏิเสธ ด้วยเหตุผลเพียงว่า มิได้มีการใช้ เครื่องหมายตามที่ตั้งใจไว้ก่อนระยะเวลา ๓ ปี นับจาก วันที่ยื่นขอจดทะเบียนจะผ่านพ้นไป" ตามขอ ตกลงทริปส์ยินยอมให้ประเทศสมาชิกกำหนดเงื่อนไขการจดทะเบียนจากการใช้ เครื่องหมายการค้า นั้นได้คือ หากเจ้าของมิได้ใช้เครื่องหมายของตน ประเทศภาคีสมาชิกก็อาจปฏิเสธไม่รับจดทะเบียน เครื่องหมายการค้านั้นได้

๒.๓ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๓๗ ให้ความสำคัญคุ้มครองแก่อิทธิบัตรและสิทธิ ข้างเคียงโดยพัฒนามาตรฐานการคุ้มครอง ให้สอดคล้องสถานการณ์ทั้งภายในและภายนอกประเทศ ที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะการพัฒนาและการขยายตัวทางเศรษฐกิจ การค้าและอุตสาหกรรมของ ประเทศและระหว่างประเทศ ตลอดจนได้มีการปรับปรุงมาตรการคุ้มครองด้านลิขสิทธิ์ให้มี ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงและส่งเสริมให้มีการสร้างเสริมงานด้าน วรรณกรรม ศิลปกรรม และงานด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๓๗ ได้กำหนดการคุ้มครองโปรแกรมคอมพิวเตอร์ไว้อย่างชัดเจนในฐานะงานวรรณกรรม และให้ความสำคัญคุ้มครองแก่ฐานข้อมูล ในลักษณะการนำเอาข้อมูลหรือสิ่งอื่นใดซึ่งสามารถอ่านหรือ ถ่ายทอดได้โดยอาศัยเครื่องกลหรืออุปกรณ์อื่นใดมารวบรวมหรือประกอบเข้ากันด้วย

๒.๔ พระราชบัญญัติคุ้มครองแบบผังภูมิของวงจรรวม พ.ศ. ๒๕๔๓

กฎหมายว่าด้วยการให้ความคุ้มครองแบบผังภูมิวงจรรวมเกิดจากการที่ ประเทศไทยต้องอนุวัติการตามพันธกรณีที่ประเทศไทยมีตามข้อ ๓๕ ถึงข้อ ๓๘ แห่งความตกลงว่า ด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (TRIPS) ในภาคผนวกท้ายของความตกลง องค์การการค้าโลก (WTO) ซึ่งกำหนดให้ประเทศสมาชิกต้องให้ความสำคัญคุ้มครองแบบผังภูมิวงจรรวม ในมาตรฐานสากล ทั้งนี้ การให้ความคุ้มครองแบบผังภูมิวงจรรวมมีลักษณะผสมผสานระหว่าง ระบบลิขสิทธิ์และสิทธิบัตร

พระราชบัญญัติคุ้มครองแบบผังภูมิวงจรรวม พ.ศ. ๒๕๔๓ ให้ความสำคัญ คุ้มครองแก่แบบผังภูมิวงจรรวม (Integrated-Circuit Layout Design) โดยกฎหมายให้คำจำกัดความ “วงจรรวม” (Semiconductor Chip) ว่า หมายความว่าผลิตภัณฑ์สำเร็จรูป หรือกึ่งสำเร็จรูปที่ทำ

หน้าที่ทางอิเล็กทรอนิกส์ อันประกอบด้วยชิ้นส่วนที่สามารถกระตุ้นให้เกิดการปฏิบัติการทางอิเล็กทรอนิกส์รวมอยู่ด้วย และส่วนเชื่อมต่อที่เชื่อมชิ้นส่วนเหล่านั้นทั้งหมด หรือบางส่วนเข้าด้วยกัน ซึ่งได้จัดวางเป็นชั้นลักษณะที่ประสานรวมกันอยู่บนหรือในวัตถุกึ่งตัวนำชิ้นเดียวกัน ซึ่งเรียกกันโดยทั่วไปว่า “ชิป” (chip) ซึ่งใช้กันอย่างกว้างขวางในผลิตภัณฑ์อุปกรณ์ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ เครื่องรับวิทยุหรือโทรทัศน์ เครื่องคิดเลข และนาฬิกา เป็นต้น และ “ระบบฝังภูมิ” หมายความว่าแบบแผนผังหรือภาพที่ทำขึ้น ที่จะปรากฏในรูปแบบใด เพื่อให้เห็นถึงการจัดวางเป็นวงจรรวมในลักษณะสามมิติ

๒.๕ พระราชบัญญัติความลับทางการค้า พ.ศ. ๒๕๔๕

ความลับทางการค้าประกอบด้วย ความลับในการผลิต ความลับทางอุตสาหกรรม และความลับทางธุรกิจ การใช้ข้อมูลความลับโดยไม่ได้รับอนุญาตโดยบุคคลอื่น นอกจากผู้ที่มีสิทธิ ถือว่าเป็นการกระทำที่ไม่เป็นธรรมและละเมิดบทบัญญัติความลับทางการค้า โดยทั่วไปการคุ้มครองความลับทางการค้ามักจะอยู่ในรูปของการปกป้องการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรม หรืออาจเป็นกฎหมายพิเศษเฉพาะว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลความลับ กฎหมายความลับทางการค้า มักจะใช้บังคับกับลูกจ้างของบริษัท คู่สัญญาในทางการค้า พันธมิตรทางการค้า หรือคู่แข่งทางการค้าในอนาคตเสียเป็นส่วนใหญ่ ดังจะดูได้จากคดีและประสบการณ์ต่าง ๆ ในต่างประเทศ

สิ่งที่ได้รับความคุ้มครองความลับทางการค้าค่อนข้างกว้างขวางโดยรวมถึงวิธีการขายหรือ จัดจำหน่ายสินค้า รายละเอียดของลูกค้า กลยุทธ์การโฆษณา รายชื่อลูกค้า และกระบวนการผลิต เป็นต้น การวิเคราะห์ว่าอะไรเป็นข้อมูลความลับทางการค้าหรือไม่ ขึ้นกับสถานการณ์ในแต่ละกรณี ความลับทางการค้าอาจเกิดจากการรวบรวมลักษณะพิเศษหรือองค์ประกอบอื่น ๆ ของข้อมูลที่เป็นสาธารณะอยู่แล้ว โดยการให้กระบวนการให้นำข้อมูลมาใช้ให้เกิดประโยชน์และมีมาตรการป้องกันรักษาความลับ ตัวอย่างของความลับทางการค้าที่มีชื่อเสียง เช่น โปรแกรมวินโดวส์ของบริษัทไมโครซอฟท์ เป็นต้น

ทั้งนี้ ความลับทางการค้าไม่เหมือนกับสิทธิบัตร กล่าวคือ ความลับทางการค้าได้รับความคุ้มครองโดยไม่ต้องจดทะเบียน ดังนั้น ความลับทางการค้าจึงได้รับความคุ้มครองโดยไม่จำกัดระยะเวลาความคุ้มครอง ด้วยเหตุนี้ การคุ้มครองความลับทางการค้าอาจจงใจหรือดึงดูดบริษัทต่าง ๆ ค่อนข้างมากกว่าทรัพย์สินทางปัญญาประเภทอื่น อย่างไรก็ตาม กฎหมายได้กำหนดเงื่อนไขของการให้ความคุ้มครองความลับทางการค้าไว้ เมื่อพิจารณาแล้วจะพบว่า การปฏิบัติตามเงื่อนไขตามกฎหมาย อาจมีความยากลำบากและมีต้นทุนที่สูงกว่าที่พิจารณาในตอนแรก ซึ่งเงื่อนไขตามกฎหมายเหล่านี้ อาจแตกต่างกันไปแล้วแต่กรณี อย่างไรก็ตาม ในบริษัทชั้นนำทั้งหลายมักจะ

ใช้ความลับทางการค้า ควบคู่กับสิทธิบัตรและทรัพย์สินทางปัญญาประเภทอื่น โดยพิจารณาจากความเหมาะสมของสิ่งที่ต้องการจะปกป้องและกลยุทธ์ทางการค้า

๒.๖ พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๔๖

สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ คือ ชื่อหรือสัญลักษณ์หรือสิ่งอื่นใดที่บ่งบอกแหล่งผลิตของสินค้า โดยสามารถสื่อให้ผู้บริโภคเข้าใจได้ว่าสินค้านั้นมีคุณภาพหรือคุณลักษณะพิเศษแตกต่างจากสินค้าที่ผลิตในแหล่งผลิตอื่น เช่น ไช้เก๋ม ไชยา มะขามหวานเพชรบูรณ์ ที่ประกอบด้วยคำว่ามะขามหวาน ซึ่งบอกว่าสินค้าคืออะไร และคำว่าเพชรบูรณ์ ซึ่งบอกละแหล่งผลิตมะขามหวานดังกล่าว และยังสื่อให้คนทั่วไปเข้าใจว่ามะขามหวานดังกล่าวมีคุณภาพสูง มีรสชาติหวานและไม่แฉะ อันเป็นคุณลักษณะเฉพาะของมะขามหวานเพชรบูรณ์ ซึ่งได้รับสิทธิพลจากดินที่เหมาะสมสำหรับการปลูกมะขามและปริมาณน้ำฝนที่พอเหมาะพอดีในจังหวัดเพชรบูรณ์ ประกอบกับฝีมือการเพาะปลูกของเกษตรกรชาวเพชรบูรณ์ ซึ่งมีกรรมวิธีในการปลูกโดยเฉพาะ จึงทำให้มะขามที่ปลูกในจังหวัดเพชรบูรณ์มีความหวานมากกว่าท้องถิ่นอื่น ฉะนั้น สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีองค์ประกอบหรือปัจจัยสำคัญสองประการคือ ธรรมชาติกับมนุษย์ในแหล่งหรือท้องถิ่นนั้น โดยธรรมชาตินั้นสร้างสิ่งแวดล้อมหรือวัตถุดิบให้แก่การผลิตสินค้า ส่วนมนุษย์นั้นใช้ทักษะ ความชำนาญ และภูมิปัญญาในการผลิตสินค้านั้น ทั้งสองปัจจัยจึงได้ก่อให้เกิดสินค้าที่มีคุณภาพหรือคุณลักษณะพิเศษเฉพาะ ด้วยเหตุนี้ สิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จึงเป็นสิทธิชุมชน หรือสิทธิของกลุ่มคนที่อยู่ในท้องถิ่นที่ผลิตสินค้านั้น

๒.๗ พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. ๒๕๔๒

ระบบการคุ้มครองพันธุ์พืชถูกสร้างขึ้นมากภายใต้เจตนารมณ์ที่จะให้นักปรับปรุงพันธุ์พืชนั้นมิกำลังใจในการที่จะทำการปรับปรุงพันธุ์ใหม่ ๆ ที่มีประโยชน์ต่อการเกษตรและอุตสาหกรรมขึ้นมา ทั้งนี้ก็เนื่องจากนักปรับปรุงพันธุ์พืชจะต้องทุ่มกำลังเงิน เวลา แรง และสมองในการปรับปรุงพันธุ์พืชชนิดใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมและประชากรโลก นอกจากนี้พันธุ์พืชเป็นสิ่งที่ลอกเลียนแบบได้ง่ายเพียงแต่ได้รับส่วนขยายพันธุ์เท่านั้นก็สามารถผลิตพันธุ์พืชนั้นขึ้นมาได้แล้ว ดังนั้นระบบการคุ้มครองพันธุ์พืชจะเป็นระบบการป้องกันไม่ให้เกิดการฉวยโอกาสนำพันธุ์ไปใช้ในเชิงพาณิชย์อย่างง่าย การคุ้มครองคือการให้สิทธิแก่ผู้ปรับปรุงพันธุ์พืชใหม่ในช่วงเวลาหนึ่งเท่านั้น ถ้าผู้ใดกระทำการดังกล่าวต่อพันธุ์พืชหรือส่วนขยายพันธุ์พืชที่ได้รับการคุ้มครองโดยไม่ได้รับอนุญาตจากผู้ทรงสิทธิก็จะถือว่าผู้นั้นละเมิดสิทธิ ซึ่งก็จะมีบทพิสูจน์และดำเนินการตามขั้นตอนที่กฎหมายกำหนดต่อไป

๒.๘ พระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. ๒๕๕๒

การคุ้มครองภูมิปัญญาพื้นบ้านเป็นการคุ้มครองวัฒนธรรมอันนำไปสู่องค์ความรู้ต่าง ๆ และมีการสืบทอดกันมา มุมมองของนักทรัพย์สินทางปัญญาบางคนเห็นว่าการคุ้มครองดังกล่าวไม่ควรถือเป็นการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา เนื่องจากเป็นสิ่งที่ต้องพัฒนาหรือปรากฏขึ้นมาใหม่ อย่างไรก็ตามประเทศกำลังพัฒนาได้มีความพยายามที่จะนำการคุ้มครองภูมิปัญญาพื้นบ้านเข้าไปสู่ร่วมการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา โดยมีความพยายามที่จะให้มีการคุ้มครองทดเทียบการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาอื่นๆ

๒.๙ ข้อตกลงทรัพย์สินทางปัญญากับต่างประเทศ

สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาเป็นประเด็นสำคัญที่ได้รับความสนใจทั้งในระดับชาติและนานาชาติ ดังจะเห็นได้ว่า หลายประเทศมีกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาที่ให้ความสำคัญคุ้มครอง ตลอดจนยังมีข้อตกลง อนุสัญญาและสนธิสัญญาต่าง ๆ ที่ประชาคมโลกเข้าร่วมลงนาม เช่น (๑) ข้อตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาเกี่ยวกับการค้า (Agreement on Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights – TRIPs) ซึ่งเป็นข้อตกลงที่กำหนดระดับของการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาภายใต้กรอบขององค์การการค้าโลก (World Trade Organization – WTO) (๒) อนุสัญญากรุงเบิร์น (Berne Convention) ซึ่งเป็นอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองงานวรรณกรรมและศิลปกรรม ณ กรุงเบิร์น (๓) อนุสัญญากรุงปารีส (Paris Convention for the Protection of Industrial Property) ซึ่งเป็นอนุสัญญาที่เน้นการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาด้านอุตสาหกรรม ไม่ว่าจะเป็นสิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า การออกแบบผลิตภัณฑ์ และการป้องกันการกระทำอันไม่เป็นธรรม เป็นต้น และ (๔) สนธิสัญญาและความร่วมมือด้านสิทธิบัตร (Patent Cooperation Treaty – PCT)

การจัดตั้งระบบการคุ้มครองสิทธิบัตรระหว่างประเทศภายใต้องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออำนวยความสะดวกและลดขั้นตอนอุปสรรคในการขอรับสิทธิบัตรในต่างประเทศ ประเทศไทยสมัครเข้าเป็นภาคีสถิติสัญญาความร่วมมือด้านสิทธิบัตร เมื่อวันที่ ๒๔ กันยายน ๒๕๕๒ ถือเป็นสมาชิกลำดับที่ ๑๔๒ การเข้าเป็นภาคีอนุสัญญากรุงปารีสฯ แทนที่ผู้ขอรับสิทธิบัตรจะต้องไปยื่นคำขอรับสิทธิบัตรในประเทศต่าง ๆ แต่ประเทศที่ผู้ขอประสงค์จะขอรับความคุ้มครอง โดยสามารถที่จะยื่นคำขอที่สำนักงานสิทธิบัตรภายในประเทศของตนได้ สำนักงานสิทธิบัตรก็จะส่งคำขอไปดำเนินการตามขั้นตอนของระบบ PCT ที่องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) ระบบ PCT นี้ไม่ได้เป็นระบบการรับจดทะเบียนสิทธิบัตรที่จะส่งผลให้ประเทศที่เป็นสมาชิกต้องรับจดทะเบียนตามไปด้วย เนื่องจากระบบ PCT จะมีการดำเนินการในขั้นตอนต้น ๆ ของการขอรับสิทธิบัตรเท่านั้น ไม่มีการรับจดทะเบียนแต่อย่างใด

การรับจดทะเบียนสิทธิบัตร PCT เป็นอำนาจอธิปไตยของแต่ละประเทศที่ผู้ขอประสงค์จะขอความคุ้มครอง ซึ่งจะมีการตรวจสอบตามขั้นตอนและเงื่อนไขของกฎหมายภายในประเทศนั้น ๆ ก่อนรับจดทะเบียนสิทธิบัตรต่อไป (จรัสศักดิ์ รอดจันทร์, ๒๕๕๕ : ๔๘-๔๙)

สนธิสัญญา PCT ถือเป็นกลไกสำคัญที่จะผลักดันและส่งเสริมให้มีการพัฒนาการประดิษฐ์คิดค้นนวัตกรรมและให้การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาอย่างทั่วถึงทั้งในประเทศและต่างประเทศ นอกจากนี้ยังได้มีการก่อตั้งองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (World Intellectual Property Organization – WIPO) ซึ่งเป็นศูนย์กลางความร่วมมือระหว่างประเทศด้านทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อพัฒนาระบบทรัพย์สินทางปัญญาระหว่างประเทศให้สามารถรักษาสมดุลระหว่างการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของผู้ทรงสิทธิและปกป้องผลประโยชน์ของสาธารณะ

นโยบายและยุทธศาสตร์ทรัพย์สินทางปัญญาในต่างประเทศ

๑. ระบบทรัพย์สินทางปัญญาของสหรัฐอเมริกา

ระบบสิทธิบัตรของสหรัฐอเมริกา (เลอสรร ธนสุกาญจน์และคณะ, ๒๕๔๘ : ๑๔๙) ในระยะเริ่มแรกนั้น ได้รับอิทธิพลมาจากระบบสิทธิบัตรของทั้งอังกฤษและยุโรป มลรัฐต่าง ๆ ของอเมริกาได้ให้ความคุ้มครองแก่ผู้ประดิษฐ์ตั้งแต่ยังเป็นอาณานิคมของอังกฤษ โดยอิงแบบอย่างของระบบสิทธิบัตรอังกฤษกล่าวคือ บางมลรัฐได้ออกกฎหมายสิทธิบัตรของตนเอง เช่น กฎหมายของมลรัฐแมสซาชูเซตส์ ในปี ค.ศ. ๑๕๔๑ ได้ให้สิทธิผูกขาดการทำเกลือแก่นาย Samuel Winslow และอีก ๘ มลรัฐ จาก ๑๓ มลรัฐ ในช่วงอาณานิคม ก็ได้มีกฎหมายในทำนองเดียวกันที่ให้สิทธิผูกขาดและสิทธิในการห้ามผู้อื่น

ทั้งนี้ ระบบสิทธิบัตรของสหรัฐอเมริกาเริ่มแตกต่างและพัฒนาบนแนวทางของตนเองในช่วงสงครามปี ค.ศ. ๑๘๑๒ ส่วนระบบของอังกฤษเองก็ได้รับอิทธิพลจากระบบสิทธิบัตรของยุโรปจากการเข้าร่วมเป็นภาคีใน European Patent Convention (EPC) ประเทศสหรัฐอเมริกาถือได้ว่ามีระบบสิทธิบัตรที่ยาวนานมากและก้าวหน้ามากประเทศหนึ่งของโลก และนโยบายด้านสิทธิบัตรค่อนข้างมีอิทธิพลในระบบสิทธิบัตรของโลกในปัจจุบัน ทั้งนี้ จากการศึกษาวิจัยพบว่าพัฒนาการด้านนโยบายสิทธิบัตรของสหรัฐอเมริกาสามารถสรุปได้ ๓ ช่วงหลัก ดังนี้

ระยะแรกในช่วง ค.ศ. ๑๗๗๖-๑๘๓๐ ซึ่งแนวคิดด้านทรัพย์สินทางปัญญาได้เกิดขึ้นพร้อมกับการก่อสร้างประเทศ โดยมีบทบัญญัติเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาไว้ในรัฐธรรมนูญด้วย ซึ่งได้มีการรับรองสิทธิของผู้ประดิษฐ์และผู้สร้างสรรค์ในการได้รับสิทธิผูกขาดในงานประดิษฐ์หรืองานสร้างสรรค์และได้ให้อำนาจแก่รัฐสภา ที่จะออกกฎหมายคุ้มครอง

ทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อส่งเสริมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กล่าวได้ว่าในระยะเริ่มแรกนั้น แนวคิดเรื่องสิทธิบัตรเป็นที่ยอมรับและได้รับความนิยมน้อยมาก จนกระทั่งเกิดวิกฤตเศรษฐกิจครั้งใหญ่ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒

กฎหมายสิทธิบัตรฉบับแรกของอเมริกาผ่านรัฐสภาในปี ค.ศ. ๑๗๙๐ โดยอิงแนวความคิดของประธานาธิบดี Thomas Jefferson กฎหมายสิทธิบัตรฉบับนี้บัญญัติไว้ชัดเจนว่า กฎหมายประสงค์ให้ความคุ้มครองแก่ “any new and useful art, machine, manufacture, or composition of matter, or any new and useful improvement (thereof).” ต่อมาก็ได้มีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายสิทธิบัตรอีกหลายครั้งในปี ค.ศ. ๑๘๓๖, ๑๘๗๐ และ ปี ค.ศ. ๑๘๗๔ โดยกฎหมายฉบับแก้ไขปี ค.ศ. ๑๘๗๖ ได้จัดตั้งสำนักงานสิทธิบัตรและเครื่องหมายการค้าขึ้น (Patent and Trademark Office) เพื่อรับผิดชอบเกี่ยวกับการตรวจสอบและออกสิทธิบัตร

ระยะที่สองในช่วงปี ค.ศ. ๑๘๓๐-๑๘๗๐ ถือว่าเป็นยุคที่นโยบายสิทธิบัตรถูกละเลยไป โดยนโยบายกฎหมายป้องกันการผูกขาดเข้ามาบังคับไปแทบจะทั้งหมด เนื่องจากเกิดแนวความคิดว่า สิทธิบัตรเป็นการผูกขาดที่ขัดขวางการแข่งขันและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ ทั้งนี้ แนวความคิดดังกล่าวนำเสนอโดยกลุ่มนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยเยลที่ระบุว่าระบบสิทธิบัตรเป็นสาเหตุสำคัญอันหนึ่งที่ก่อให้เกิดวิกฤตความตกต่ำทางด้านเศรษฐกิจในสหรัฐอเมริกา กล่าวได้ว่าแนวความคิดดังกล่าวนี้มีอิทธิพลต่อสหรัฐอเมริกาอยู่หลายปี โดยที่ทั้งรัฐบาลและศาลใช้กฎหมายป้องกันการผูกขาดมาจำกัดการคุ้มครองสิทธิบัตร โดยเฉพาะศาลในช่วง ค.ศ. ๑๘๔๐-๑๘๕๐ ศาลฎีกาแทบจะเพิกถอนสิทธิบัตรทุกคดี กล่าวคือบ่อยครั้งที่ศาลมักจะตัดสินว่าการอนุญาตให้ใช้สิทธิหรือการบังคับสิทธิตามสิทธิบัตรเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายป้องกันการผูกขาดและศาลตั้งเงื่อนไขเรื่องขั้นตอนการประดิษฐ์ไว้ค่อนข้างสูง

ในช่วงระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง สหรัฐอเมริกามุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการพัฒนาอุตสาหกรรมมากขึ้นและเมื่อสิ้นสุดสงครามอเมริกาก็อยู่ในสถานะประเทศชั้นนำทางด้านเศรษฐกิจของโลกและสหรัฐอเมริกาก็ยังคงให้การส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ในช่วงนี้แนวนโยบายการส่งเสริมนวัตกรรมและแนวคำพิพากษาของศาลเกี่ยวกับสิทธิบัตรที่ขัดแย้งกันก็ได้สร้างความสับสนอย่างมาก จึงส่งผลให้เกิดการปฏิรูปกฎหมายสิทธิบัตรครั้งสำคัญ ในปี ค.ศ. ๑๙๕๒ กฎหมายสิทธิบัตรฉบับใหม่ก็ได้พยายามแก้ไขความสับสนดังกล่าวและลดเงื่อนไขเกี่ยวกับขั้นตอนการประดิษฐ์ที่สูงขึ้น ลดการเข้มงวดที่ตั้งไว้โดยศาลลง กล่าวได้ว่านโยบายสิทธิบัตรของสหรัฐอเมริกามีชัดเจนขึ้นอีกครั้งหนึ่ง และศาลก็ได้เริ่มเปลี่ยนแนวคำตัดสินใหม่ให้สอดคล้องกับแนวนโยบายของกฎหมายสิทธิบัตรฉบับใหม่ด้วย

ต่อมาได้มีการบททวนนโยบายสิทธิบัตรอีกครั้งหนึ่งในราวปี ค.ศ. ๑๕๗๘-๑๕๗๙ ในสมัยประธานาธิบดีคาร์เตอร์ โดยมีงานวิจัยเรื่องนโยบายนวัตกรรมทางอุตสาหกรรมของประเทศ ซึ่งได้มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับระบบสิทธิบัตรหลายประการ ทั้งนี้มีข้อสังเกตว่าในขณะนั้นได้มีข้อเสนอแนะปรับปรุงระบบสิทธิบัตรใหม่หลายประการ เช่น การปรับปรุงระบบการตรวจสอบสิทธิบัตร การจัดตั้งศาลอุทธรณ์กลางสำหรับสิทธิบัตร และการออกกฎหมาย Bayh-Dole Act และกฎหมาย Stevenson-Wydler Act เป็นต้น ซึ่งกลไกและมาตรการเหล่านี้ถือว่าเป็นความสำเร็จที่สำคัญของระบบสิทธิบัตรสหรัฐอเมริกา

ระยะที่สาม ตั้งแต่ช่วงปี ๑๕๘๐ เป็นต้นมา นโยบายสนับสนุนสิทธิบัตรได้พลิกฟื้นกลับมาอีกครั้งหนึ่ง โดยได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยชิคาโก ที่ได้เข้ามา มีบทบาทมากในยุคประธานาธิบดีโรนัลด์ เรแกน ในช่วงนี้ถือว่าเป็นยุคแห่งการเปลี่ยนจากแนวความคิดต่อต้านสิทธิบัตร (Anti-Patent Policy) มาเป็นนโยบายสนับสนุนสิทธิบัตร (Pro-Patent Policy) เนื่องจากเศรษฐกิจสหรัฐอเมริกาได้รับผลกระทบจากการแข่งขันจากต่างประเทศ โดยเฉพาะการแข่งขันจากญี่ปุ่น จึงได้มีการปรับเปลี่ยนแนวความคิดเกี่ยวกับระบบสิทธิบัตรใหม่ โดยได้เชื่อมโยงกับการพัฒนาระบบเศรษฐกิจและเทคโนโลยีของประเทศด้วย เป็นที่น่าสนใจว่าการเปลี่ยนแปลงความคิดเกี่ยวกับสิทธิบัตรนี้เกิดขึ้นโดยไม่ได้มีแผนแม่บทแต่ประการใด แต่เป็นความร่วมมือร่วมใจกันทั้งทางรัฐบาล รัฐสภา ศาล และภาคเอกชน ตัวอย่างเช่น รัฐสภาก็ได้ปรับปรุงแก้ไขบทบัญญัติหลายมาตราของกฎหมายสิทธิบัตรและได้มีการจัดตั้งศาลอุทธรณ์กลางด้านสิทธิบัตร (CAFC) การขยายขอบเขตอำนาจของสำนักงานสิทธิบัตรและเครื่องหมายการค้า ภาคเอกชนก็ได้เข้าร่วมในโปรแกรมถ่ายทอดเทคโนโลยีในทางศาลเองก็เริ่มเปลี่ยนแนวความคิดต่อสิทธิบัตร ดังจะเห็นได้จากคำพิพากษาศาลฎีกาในคดี Chakrabaty ในปี ค.ศ. ๑๕๘๐ และคดี Dlehr ในปี ค.ศ. ๑๕๘๑ และขณะเดียวกันศาลอุทธรณ์กลาง CAFC ก็ได้ตัดสินตามกรอบของศาลฎีกา

ต่อมาก็ได้มีการเชื่อมโยงระบบสิทธิบัตรเข้ากับมิติทางการค้าระหว่างประเทศด้วย โดยในรายงาน Global Competition: The New Reality ซึ่งจัดทำโดยคณะทำงานของประธานาธิบดีว่าด้วยขีดความสามารถทางการแข่งขันด้านอุตสาหกรรมในปี ค.ศ. ๑๕๘๑-๑๕๘๕ ได้เสนอแนะให้ส่งเสริมการให้ความคุ้มครองทางด้านเทคโนโลยีชีวภาพและการประดิษฐ์ทางด้านคอมพิวเตอร์ รวมทั้งการให้ความคุ้มครองระหว่างประเทศ โดยการใช้นโยบายทางการต่างประเทศ อาจกล่าวได้ว่ารายงานนี้เป็นจุดก่อให้เกิดบทบัญญัติ ๓๐๑ ในกฎหมาย The Omnibus Trade Act of ๑๕๘๘ และส่งผลให้การผลักดันความตกลง TRIPS ด้วย และล่าสุดก็มีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายสิทธิบัตรในปี ค.ศ. ๑๕๙๕ เรียกว่า The American Inventor Protection Act โดยได้มีการแก้ไขปรับเปลี่ยนกฎหมายสิทธิบัตรให้สอดคล้องกับการแข่งขันระหว่างประเทศมากขึ้น

๑.๑ นโยบายและยุทธศาสตร์ทรัพย์สินทางปัญญาของสหรัฐอเมริกา

นโยบายด้านทรัพย์สินทางปัญญาของสหรัฐอเมริกา (เลอसर ธนสุกาญจน์ และคณะ, ๒๕๔๘ : ๑๖๐-๑๖๕) อาจพิจารณาได้จากกลไกทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีรายละเอียดโดยย่อดังนี้

๑.๑.๑ กฎหมายการคุ้มครองนักประดิษฐ์อเมริกา ปี ค.ศ. ๑๙๕๕ ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. ๑๙๕๕ รัฐสภาสหรัฐอเมริกาได้ผ่านกฎหมายสิทธิบัตรฉบับแก้ไขใหม่ล่าสุด ซึ่งมีรายละเอียดสรุปได้ดังนี้

๑.๑.๑.๑ กำหนดให้บริษัทให้บริการเกี่ยวกับส่งเสริมการประดิษฐ์ (Invention Promoter) ต้องเปิดเผยข้อมูลกับผู้ใช้บริการ ก่อนที่มีการลงนามผูกพันในสัญญาให้บริการส่งเสริมการประดิษฐ์ ข้อมูลที่ต้องเปิดเผยต้องมีจำนวนของการประดิษฐ์ ซึ่งบริษัทส่งเสริมการประดิษฐ์ได้ดำเนินการให้บริการในช่วงห้าปีที่ผ่านมา จำนวนของผู้ใช้บริการกับบริษัท จำนวนของผู้ใช้บริการที่ได้รับผลประโยชน์ตอบแทนจากการใช้บริการ หรือได้อนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิในการประดิษฐ์ และชื่อที่อยู่ของบริษัทส่งเสริมการประดิษฐ์ที่เกี่ยวข้องในช่วงสิบปีที่ผ่านมา

๑.๑.๑.๒ การปรับเปลี่ยนอัตราค่าธรรมเนียมและค่าบริการใหม่ให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจของประเทศ

๑.๑.๑.๓ การกำหนดข้อยกเว้นการละเมิดสิทธิบัตร แก่บุคคลที่ได้ประดิษฐ์สิ่งประดิษฐ์นั้นได้หนึ่งปีก่อนที่วันที่ยื่นขอรับคำขอรับความคุ้มครองสิทธิบัตร และมีการใช้สิ่งประดิษฐ์นั้นออกหาผลประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ก่อนวันที่ยื่นขอรับคำขอรับความคุ้มครองสิทธิบัตร

๑.๑.๑.๔ การขยายอายุการให้ความคุ้มครองคำขอสิทธิบัตร (Patent Term Guarantee) กรณีที่เกิดจากความล่าช้าของสำนักงานสิทธิบัตรและเครื่องหมายการค้า ซึ่งกฎหมายกำหนดให้สำนักงานสิทธิบัตรและเครื่องหมายการค้า ต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในสามปีนับตั้งแต่วันที่ยื่นคำขอ หากช้ากว่าระยะเวลาที่กำหนด กฎหมายก็ขยายอายุความคุ้มครองให้

๑.๑.๑.๕ การจัดให้มีระบบการประกาศคำขอรับสิทธิบัตรภายใน ๑๘ เดือน สำหรับคำขอรับสิทธิบัตรที่ยื่นครั้งแรกในต่างประเทศ

๑.๑.๑.๖ การจัดให้มีกระบวนการขอตรวจนับคำขอรับสิทธิบัตรซ้ำ โดยบุคคลที่สาม

๑.๑.๑.๗ การจัดตั้งให้สำนักงานสิทธิบัตรและเครื่องหมายการค้าเป็นองค์กรอิสระสังกัดกระทรวงพาณิชย์ กล่าวคือ สำนักงานฯ มีอำนาจในการตัดสินใจเกี่ยวกับการ

บริหารจัดการและการดำเนินงานในกิจการของสำนักงานฯ อย่างเป็นอิสระปราศจากการแทรกแซงจากการเมือง แต่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์จะเป็นผู้กำกับดูแลด้านนโยบายของสำนักงานฯ

สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่มีความพร้อมในด้านการส่งเสริมให้เกิดทรัพย์สินทางปัญญามากที่สุด ตั้งแต่ระบบการศึกษาและการส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนเกิดการค้นคว้าหาความรู้ใหม่ ๆ ในรูปของการจัดประกวดและแข่งขันต่าง ๆ โครงสร้างพื้นฐานที่มีความพร้อมทั้งในรูปของนโยบาย กฎหมาย (โดยเฉพาะเป็นต้นตำรับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา การถ่ายทอดเทคโนโลยีทั้งในระดับมหาวิทยาลัยและองค์กรเอกชน ระบบข่าวสารข้อมูลที่รวดเร็ว และทันสมัย การส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษา จนถึงการสนับสนุนด้านการเงินในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งจากภาครัฐ เอกชน และกองทุนเสี่ยง ซึ่งผลที่เกิดขึ้นก็คือ สหรัฐอเมริกามีการลงทุนด้านการวิจัยและพัฒนาที่สูงกว่าของทุกประเทศในโลกรวมกันในแต่ละปี และมีการนำผลงานวิจัยไปสู่เชิงพาณิชย์ได้มากด้วย

ทั้งนี้สหรัฐอเมริกาได้ปรับเปลี่ยนนโยบายด้านทรัพย์สินทางปัญญา มาโดยตลอดจากนโยบายต่อต้านทรัพย์สินทางปัญญา มาสู่ยุคปัจจุบันที่รัฐบาลใช้ทรัพย์สินทางปัญญาเป็นเครื่องมือเพื่อสร้างศักยภาพการแข่งขันด้านการค้าระหว่างประเทศ ปัจจุบันสหรัฐมุ่งการใช้ทรัพย์สินทางปัญญาเป็นเครื่องสร้างความเติบโตของอุตสาหกรรม ๒ สาขา คือ เทคโนโลยีชีวภาพ และคอมพิวเตอร์ ในคริสต์ศตวรรษที่ ๒๑ สหรัฐมีนโยบายที่จะปรับปรุงคุณภาพของระบบสิทธิบัตรและเครื่องหมายการค้า ลดระยะเวลาในการให้บริการแก่ลูกค้า และปรับระบบไปสู่ความเป็น Office Automation ที่มีประสิทธิภาพ เช่น ลดเวลาการตรวจสอบสิทธิบัตรลง ให้มีระบบการประกันคุณภาพการตรวจสอบสิทธิบัตรและเครื่องหมายการค้า นำระบบ e-Government มาใช้กับการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าและสิทธิบัตร ลดจำนวนผู้ตรวจสอบคำขอสร้างความร่วมมือทวิภาคีและพหุภาคีกับสำนักงานของประเทศอื่นเพื่อลดความซ้ำซ้อนของขั้นตอนการจดทะเบียน ฯลฯ

ในเรื่องของการบังคับใช้สิทธิของสหรัฐอเมริกานั้น สามารถทำได้ทั้งทางแพ่งและอาญา สำหรับวิธีการระงับข้อพิพาทสามารถทำได้ทั้งในและนอกศาล ในการระงับข้อพิพาทนอกศาลทำโดยการเจรจา การไกล่เกลี่ย และอนุญาโตตุลาการ ผู้มีสิทธิฟ้องคดีในสหรัฐอเมริกาคำหนดให้เจ้าของสิทธิต้องฟ้องคดีเอง ในเรื่องการคุ้มครองชั่วคราวนั้นสหรัฐอเมริกา กำหนดให้ทำโดยยื่นคำร้องต่อศาล สำหรับการเยียวยา ในการละเมิดของสหรัฐอเมริกานั้น ให้มีการเยียวยาในทางอาญาและทางแพ่ง โดยการเยียวยาในทางอาญาจะมีโทษจำคุก ปรับ ริบทรัพย์สิน ยึดอายัด ทำลาย และความผิดที่ละเมิดก็คือว่าเป็นความผิดที่ข่มขู่ความไม่ได้ ส่วนการเยียวยาในทางแพ่งนั้น จะอยู่ในรูปของค่าเสียหายซึ่งมีการกำหนดแนวทางไว้ชัดเจน คือ สามารถพิสูจน์ค่าเสียหาย

ตามจริงและค่ากำไร หรือจะเลือกพิสูจน์เพียงว่าจำเลยกระทำความผิดแล้วขอเสียหายตามกฎหมายกำหนดก็ได้

๒. ระบบทรัพย์สินทางปัญญาของญี่ปุ่น

๒.๑ พัฒนาการของระบบสิทธิบัตรของประเทศญี่ปุ่น (เลอสรร ธนสุกาญจน์ และคณะ, ๒๕๔๘ : ๑๖๐)

ในปี ค.ศ. ๑๘๖๘ ยุคเมจิ (Meiji) ได้ประกาศระบอบการปกครองแนวใหม่ เริ่มมีการเปิดประเทศมากขึ้น โดยชาวตะวันตกได้เข้ามาติดต่อค้าขายในญี่ปุ่นมากขึ้น ญี่ปุ่นจึงรับแนวความคิดเกี่ยวกับระบบสิทธิบัตร ในปี ค.ศ. ๑๘๗๑ ได้ออกกฎหมายสิทธิบัตรฉบับแรกเรียกว่า “Provisional Regulations for Monopoly” แต่ในปีแรกของการบังคับใช้กฎหมายไม่มีคำขอรับสิทธิบัตรเลยแม้แต่คำขอเดียว และในปีถัดมาก็ได้มีการยกเลิกกฎหมายสิทธิบัตร เพราะประชาชนไม่เข้าใจที่จะใช้ประโยชน์จากระบบสิทธิบัตรและเจ้าหน้าที่ของรัฐเองก็ประสบปัญหาเกี่ยวกับการใช้กฎหมายด้วย แต่ต่อมาญี่ปุ่นก็มีแนวความคิดว่าระบบสิทธิบัตรมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ จึงได้มีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายสิทธิบัตรใหม่เรียกว่า “Patent Monopoly Act” โดยการผลักดันของนาย Korekiyo Takahashi ซึ่งเป็นผู้อำนวยการคนแรกของสำนักงานสิทธิบัตรของญี่ปุ่น กฎหมายสิทธิบัตรฉบับใหม่นี้อิงแนวความคิดมาจากระบบสิทธิบัตรของสหรัฐอเมริกาเป็นหลัก มีคำขอรับสิทธิบัตรในปีแรกประมาณ ๔๒๕ คำขอ และได้รับการจดทะเบียน ๕๕ คำขอ ทั้งนี้มีข้อน่าสังเกตว่ากฎหมายสิทธิบัตรฉบับนี้ยังคงให้สิทธิแก่คนญี่ปุ่นเป็นหลัก เช่น การไม่ให้ความคุ้มครองสิทธิบัตรแก่คนต่างชาติ และการไม่ให้ความคุ้มครองสิทธิบัตรในเรื่องแฟชั่น ผลิตภัณฑ์อาหาร และผลิตภัณฑ์ยา เป็นต้น

ในแง่มุมมองของการพัฒนาเทคโนโลยีของประเทศนั้น ในระยะเริ่มแรกแนวทางในการรับหรือได้มาซึ่งเทคโนโลยีของญี่ปุ่น คือการลอกเลียนแบบสินค้าหรือผลิตภัณฑ์จากต่างประเทศที่นำเข้ามา ในระยะแรกนั้นคุณภาพสินค้าลอกเลียนแบบยังมีคุณภาพต่ำ แต่ต่อมาก็มีคุณภาพดีขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากมีประสบการณ์เพิ่มมากขึ้น ต่อมาในปี ค.ศ. ๑๙๐๔ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจและข้าราชการระดับสูงของสำนักงานสิทธิบัตร ได้ร่วมกันจัดตั้งองค์กรนักประดิษฐ์ขึ้นเรียกว่าสถาบันการประดิษฐ์และนวัตกรรมแห่งญี่ปุ่น ความสำคัญของการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในอีกรูปแบบหนึ่ง คือ การถ่ายทอดเทคโนโลยีในรูปแบบของการอนุญาตให้ใช้สิทธิ ซึ่งรัฐให้ความช่วยเหลือโดยการขออนุญาตให้ใช้สิทธิในจำนวนมากโดยเฉพาะหลังสงครามโลกครั้งที่สอง แต่ในปัจจุบันวิธีการดังกล่าวได้เปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากญี่ปุ่นเริ่มมีความสามารถด้านเทคโนโลยีที่ทัดเทียมกับกลุ่มประเทศตะวันตก

หลังจากญี่ปุ่นได้เข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิกอนุสัญญากรุงปารีส ญี่ปุ่นก็ได้มีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายใหม่อีกครั้งหนึ่งในปี ค.ศ. ๑๘๕๕ เพื่อให้สิทธิสอดคล้องกับพันธกรณีดังกล่าว จึงเริ่มขยายการคุ้มครองให้แก่คนต่างชาติด้วย ระบบสิทธิบัตรของญี่ปุ่นก็ได้รับอิทธิพลจากระบบสิทธิบัตรของเยอรมนี ซึ่งจะพบได้จากการแก้ไขกฎหมายสิทธิบัตรในราวปี ค.ศ. ๑๘๐๕ และเริ่มให้ความคุ้มครองอนุสิทธิบัตร ต่อมาในปี ค.ศ. ๑๘๒๑ ได้มีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายสิทธิบัตรอีกครั้งหนึ่ง โดยมีการไม่ให้ความคุ้มครองแก่ผลิตภัณฑ์ยาผลิตภัณฑ์อาหาร และผลิตภัณฑ์เคมี และมีบทบัญญัติเรื่องการเพิกถอนสิทธิบัตรในกรณีเพื่อประโยชน์สาธารณะ รวมทั้งการมีระบบการคัดค้านคำขอสิทธิบัตรด้วยเป็นต้น

จุดแข็งที่สำคัญของญี่ปุ่น คือเป็นประเทศที่รัฐบาลมีบทบาทโดยตรงกับการพัฒนาระบบนวัตกรรมของประเทศ หลังจากโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจได้ถูกทำลายลงในสงครามโลกครั้งที่สอง รัฐบาลได้พยายามหามาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจให้ฟื้นตัว โดยการส่งเสริมให้มีการนำเข้าเทคโนโลยีที่ทันสมัยจากต่างประเทศ ควบคู่ไปกับการพัฒนาขีดความสามารถทางเทคโนโลยีในประเทศหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางและกลยุทธ์การพัฒนาภาคการผลิตและการตลาด คือ กระทรวงอุตสาหกรรมและการค้าระหว่างประเทศ (MITI)

ในช่วงปี ค.ศ. ๑๘๗๐ ญี่ปุ่นได้กำหนดยุทธศาสตร์ของประเทศใหม่โดยต้องการพัฒนาประเทศที่มุ่งเน้นเทคโนโลยี ซึ่งก็ได้มีการปรับปรุงแก้ไขระบบสิทธิบัตรอีกหลายครั้ง เพื่อให้สอดคล้องกับทิศทางและนโยบายของรัฐบาล อาทิ ในปี ค.ศ. ๑๘๗๖ ได้มีการปรับปรุงบทบัญญัติของกฎหมายสิทธิบัตรหลายประการเช่น มีการใช้ระบบ Multiple Claims และต่อมาในปี ค.ศ. ๑๘๗๘ ก็ได้เข้าเป็นภาคีสมาชิกของสนธิสัญญาความร่วมมือทางด้านสิทธิบัตร ในปี ค.ศ. ๑๘๘๔ ได้มีการปรับปรุงขั้นตอนการพิจารณาและตรวจสอบคำขอรับสิทธิบัตร รวมทั้งได้มีการริเริ่มนำระบบอิเล็กทรอนิกส์เข้ามาใช้ โดยมุ่งประสงค์ให้ระบบยื่นคำขอและตรวจสอบสิทธิบัตรเป็นแบบไร้กระดาษ

นอกจากนี้ รัฐบาลได้กำหนดแผนกลยุทธ์ด้านการพัฒนานวัตกรรมของประเทศ โดยการประสานรวมกลยุทธ์นวัตกรรมเข้ากับระบบอื่น ๆ เพื่อก่อให้เกิดความสามารถทางนวัตกรรมในทุก ๆ ด้าน ที่น่าสนใจคือ กลยุทธ์ด้านนวัตกรรมของญี่ปุ่นเกี่ยวกับสังคม โดยกระบวนการนวัตกรรม การกำหนดมาตรการส่งเสริมต่าง ๆ เช่น กลุ่มนักประดิษฐ์รุ่นเยาว์ การจัดแสดงนิทรรศการ และการประกวดการแข่งขัน เป็นต้น โปรแกรมเหล่านี้ประสงค์เพื่อกระตุ้นให้ตระหนักถึงความสำคัญของนวัตกรรมและการประดิษฐ์ โดยต้องการให้ซึมซับตั้งแต่เด็ก เมื่อเป็นผู้ใหญ่จะได้ปฏิบัติในสถานที่ทำงาน นวัตกรรมส่วนบุคคลนั้นถูกส่งเสริมและให้โอกาสในการพัฒนานวัตกรรม โดยมีแผนงานการแนะนำ การยกระดับเทคโนโลยีสารสนเทศและการส่งเสริม

การทำวิจัยและพัฒนาในปัจจุบัน ญี่ปุ่นก็ได้ดำเนินนโยบายด้านนวัตกรรมที่มุ่งเน้นคุณภาพ ซึ่งเดิมเคยมุ่งเน้นปริมาณ โดยในปี ค.ศ. ๑๙๖๖ สำนักงานสิทธิบัตรของญี่ปุ่นได้จัดโครงการรณรงค์คุณภาพของคำขอรับสิทธิบัตร จุดปรับเปลี่ยนจากปริมาณไปยังคุณภาพสำเร็จในต้นทศวรรษที่ ๑๙๘๐

ในช่วง ค.ศ. ๑๙๕๐-๑๙๕๓ เกิดสถานการณ์ที่เรียกว่า สงครามสิทธิบัตร (Patent wars) เนื่องจากมีผู้ทรงสิทธิบัตรของสหรัฐอเมริกาจำนวนมากได้ฟ้องร้องว่าสิทธิบัตรหรือคำขอรับสิทธิบัตรของญี่ปุ่นไม่สมบูรณ์หรือละเมิดสิทธิบัตรของสหรัฐอเมริกาอย่างกรณีของบริษัท Honeywell ฟ้องร้องบริษัท Minolta ในสิทธิบัตรเรื่องการปรับโฟกัสอัตโนมัติของกล้องถ่ายรูป ซึ่งผลปรากฏว่าบริษัท Minolta ต้องจ่ายค่าเสียหายให้แก่บริษัท Honeywell สูงถึงจำนวน ๑๒๗.๕ ล้านดอลลาร์อเมริกา กล่าวได้ว่าสงครามสิทธิบัตรระหว่างสหรัฐอเมริกากับญี่ปุ่นสร้างประสบการณ์และบทเรียนที่สำคัญแก่ญี่ปุ่น ในการให้ความสำคัญกับสิทธิบัตรและการปกป้องสิทธิบัตร ต่อมาในต้นทศวรรษที่ ๑๙๕๐ สภาพเศรษฐกิจแบบฟองสบู่เกิดแตกและก่อให้เกิดภาวะเศรษฐกิจแบบถดถอยระยะยาวได้มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างอุตสาหกรรมใหม่ รวมทั้งระบบการบริหารจัดการบริษัทแนวใหม่และการผลิตส่งออกใหม่ จึงมีการกล่าวว่ายุคอุตสาหกรรมและเทคโนโลยีของญี่ปุ่นจะมีข้อบกพร่อง หากไม่ให้ความสนใจกับทรัพย์สินทางปัญญา

จากการสำรวจของสำนักงานสิทธิบัตรของญี่ปุ่นพบว่า ในปี ค.ศ. ๑๙๕๔ บริษัทขนาดกลางและเล็ก ซึ่งมีทุนจดทะเบียน ๕๐-๑๐๐ ล้านดอลลาร์และมีพนักงาน ๑๐๐-๒๐๐ คน ขึ้นสิทธิบัตรประมาณ ๑๐ คำขอ และมีหนึ่งคำขอขึ้นต่างประเทศ ที่น่าสนใจคือ ๔๕.๘% ของคำขอรับสิทธิบัตรการใช้ประโยชน์ แต่ ๘.๗% และ ๑.๗% มีการใช้ประโยชน์โดยการอนุญาตให้ใช้สิทธิและขาย นอกจากนี้จากการสำรวจเกี่ยวกับเหตุผลที่ยื่นขอรับความคุ้มครองคือ เพื่อป้องกันการลอกเลียนแบบโดยบริษัทอื่น (๗๕.๘%) เพื่อผูกขาด (๔๘.๑%) เพื่อพัฒนาเทคโนโลยี (๔๔.๘%) เพื่อหาผู้ร่วมทุนในธุรกิจใหม่และสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้ร่วมทุน (๒๐.๗%) เพื่อเสริมสร้างชื่อเสียงให้กับบริษัท (๑๘.๗%) ที่น่าสนใจคือร้อยละ ๕๘.๗ ของบริษัทขนาดกลางและเล็กคิดว่าสิทธิบัตรมีความสำคัญต่อธุรกิจ

ในปี ค.ศ. ๑๙๕๕ สิทธิบัตรที่ได้รับการจดทะเบียนได้มีการใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ได้ จากการเพิ่มค่าธรรมเนียมรายปีในการบำรุงรักษาสิทธิบัตร ทำให้บริษัทขนาดใหญ่ได้ขายหรืออนุญาตให้บริษัทขนาดกลางและเล็ก นำไปใช้ประโยชน์ ซึ่งสถานการณ์เหล่านี้เป็นจุดกำเนิดของตลาดสิทธิบัตรญี่ปุ่น กระทรวงอุตสาหกรรมและการค้าระหว่างประเทศของญี่ปุ่น ได้ริเริ่มโครงการสำคัญและได้รับความร่วมมือจากบริษัทขนาดใหญ่ ซึ่งโครงการนี้เป็นการกระตุ้นให้มีการขายหรือให้เช่า หรืออนุญาตให้ใช้สิทธิบัตรที่บริษัทผู้ขอไม่ได้ใช้ประโยชน์ บริษัทเสียลงทุน

ทางด้านสิทธิบัตรจึงเกิดขึ้นมาก ส่วนมหาวิทยาลัยนั้นก็ได้มีการตื่นตัวมากขึ้น โดยมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์สิทธิบัตร ที่ต้องการขายหรืออนุญาตให้ใช้สิทธิ ในเว็บไซต์ของมหาวิทยาลัยและเริ่มมีการจัดทำเป็นภาษาอังกฤษด้วย นอกจากนี้ ยังได้เกิดธุรกิจใหม่คือบริษัทที่ปรึกษาด้านการค้าและใช้ประโยชน์สิทธิบัตร ทั้งนี้ สำนักงานสิทธิบัตรก็ได้ช่วยเหลือ โดยการส่งผู้เชี่ยวชาญไปตามศูนย์ทรัพย์สินทางปัญญาตามภูมิภาคต่าง ๆ

ในปี ค.ศ. ๑๙๙๖ รัฐบาลญี่ปุ่นได้ประกาศกฎหมายวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยเน้นการสร้างทรัพย์สินทางปัญญา และการส่งเสริมเทคโนโลยีแนวหน้า โดยการให้ธุรกิจขนาดกลางและเล็กเข้าถึงข้อมูลสิทธิบัตร ตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๙๙๖ จึงจัดตั้งศูนย์ทรัพย์สินทางปัญญาขึ้นทั่วประเทศซึ่งแต่ละศูนย์ฯ จะมีฐานข้อมูลสิทธิบัตร จึงอาจกล่าวได้ว่านับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาคำว่าทรัพย์สินทางปัญญาก็เป็นที่รู้จักของประชาชนทั่วไป

ประเทศญี่ปุ่นมีทัศนคติต่อระบบสิทธิบัตรว่ามีความสำคัญและจำเป็น ด้วยเหตุผลทางเศรษฐศาสตร์และการแข่งขันระหว่างประเทศเป็นสำคัญ ดังจะเห็นได้จากการออกกฎหมายสิทธิบัตร เพราะการจะพัฒนาประเทศให้ทัดเทียมกับประเทศที่พัฒนาแล้วจำเป็นต้องใช้ระบบสิทธิบัตรเป็นกลไกหรือเครื่องมือที่สำคัญทางนโยบายเศรษฐกิจ ที่จะส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมและใช้ประโยชน์ได้จริงในทางปฏิบัติได้กลายเป็นปรัชญาพื้นฐานของระบบสิทธิบัตรของญี่ปุ่นจนกระทั่งทุกวันนี้ จึงสังเกตได้ว่าญี่ปุ่นแทบจะไม่เคยอ้างแนวความคิดด้านกฎหมายธรรมชาติ เพื่อสนับสนุนการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาเลย

๒.๒ ยุทธศาสตร์ด้านทรัพย์สินทางปัญญาของญี่ปุ่น

ในปี ค.ศ. ๒๐๐๒ นายกรัฐมนตรี Junichiro Koizumi ได้ตั้งคณะทำงานผู้เชี่ยวชาญ เพื่อทำหน้าที่จัดวางแนวทางและกลยุทธ์ทางด้านทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญประกอบด้วยผู้ประกอบการอุตสาหกรรม อาจารย์มหาวิทยาลัย นักวิชาการ หน่วยงาน และผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา เพื่อพลิกฟื้นจากเศรษฐกิจที่ตกต่ำมานาน และพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ในปีเดียวกัน คณะทำงานก็ได้เสนอรายงานว่า เป้าหมายหลักของประเทศในการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ โดยการเพิ่มขยายมูลค่าของทรัพย์สินทางปัญญาให้มีประโยชน์มากที่สุด ทั้งนี้ ได้นำเสนอแนวนโยบายหลักสี่ประการ ดังนี้

ประการแรก การจัดจ้าง จัดซื้อเทคโนโลยีและการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่เกิดจากงานวิจัยและพัฒนาที่ใช้เงินงบประมาณจากภาครัฐ ซึ่งคณะทำงานได้เสนอให้มีการทบทวนกฎหมายส่งเสริมการถ่ายทอดเทคโนโลยีระหว่างมหาวิทยาลัยและอุตสาหกรรม ที่มีหลักการคล้ายกับกฎหมาย Bayh-Dole Act ของสหรัฐอเมริกา และคณะทำงานยังได้สนับสนุนให้มีความร่วมมือ

ระหว่างภาคอุตสาหกรรมและมหาวิทยาลัย ในการถ่ายทอดเทคโนโลยีโดยผ่านทางสำนักงานถ่ายทอดเทคโนโลยีของมหาวิทยาลัยและสถาบันวิจัยของภาครัฐให้มากขึ้น

ประการที่สอง การให้ความคุ้มครองและใช้ประโยชน์ทรัพย์สินทางปัญญาในเทคโนโลยีสาขาใหม่ ๆ ซึ่งคณะทำงานได้ทำการศึกษาระบบทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศสหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรปแล้ว จึงแนะนำว่าการพัฒนากลไกหรือระบบการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ในการพัฒนาหรือส่งเสริมขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศนั้น จำเป็นต้องอิงอยู่กับมูลค่าของทรัพย์สินทางปัญญาในสาขาวิชาการด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสมัยใหม่ ซึ่งคณะทำงานได้เสนอแนะให้ความสำคัญกับการพัฒนาสองสาขาวิชาการ คือ (๑) วิทยาศาสตร์สุขภาพและเทคโนโลยีชีวภาพ และ (๒) เทคโนโลยีสารสนเทศ

ประการที่สาม การศึกษาและการฝึกอบรมให้เกิดผู้เชี่ยวชาญด้านทรัพย์สินทางปัญญา โดยได้มีการเสนอให้มีการจัดตั้งวิทยาลัยหรือสถาบันการศึกษาทางด้านทรัพย์สินทางปัญญาเพื่อสร้างบุคลากร โดยระบบการศึกษาดังกล่าวอาจมีความแตกต่างจากระบบการศึกษากฎหมายในมหาวิทยาลัย ทั้งนี้ คณะทำงานได้วางแผนว่าควรจะดำเนินการจัดตั้งภายในปี ค.ศ. ๒๐๐๔ สถาบันการศึกษาด้านทรัพย์สินทางปัญญาจะมุ่งพัฒนาผู้เชี่ยวชาญทางด้านทรัพย์สินทางปัญญา โดยอิงระบบการศึกษาแบบสหสาขาวิชาการ (Interdisciplinary Perspective) รวมทั้งกฎหมาย เศรษฐศาสตร์ การบริหาร วิทยาศาสตร์ และวิศวกรรมศาสตร์ เป็นต้น นอกจากนี้คณะทำงานยังได้เสนอให้วิชาทรัพย์สินทางปัญญาเป็นวิชาเลือกในการสอบเนติบัณฑิต เพื่อให้นักเรียนกฎหมายสนใจกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญามากขึ้นและต้องการให้มีการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนวิชากฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาในมหาวิทยาลัยมากขึ้นด้วย

ประการที่สี่ การพัฒนาระบบและโครงสร้างพื้นฐานของการบังคับใช้กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งมีข้อเสนอแนะให้มีการทบทวนกระบวนการพิจารณาความกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาในศาล และขั้นตอนการตรวจสอบคำขอรับสิทธิบัตรในสำนักงานสิทธิบัตร โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับขอบเขตอำนาจเรื่องการละเมิดและความถูกต้องของสิทธิบัตร คณะทำงานได้เสนอให้มีการพัฒนากลไกที่จะพัฒนาความเชี่ยวชาญทางด้านทรัพย์สินทางปัญญาแก่ผู้พิพากษา

ทั้งนี้รัฐบาลญี่ปุ่นได้เตรียมวางวาระแห่งชาติ (National Agenda) ตามแนวทางที่คณะทำงานเสนอและได้เตรียมการที่จะออกกฎหมายและดำเนินการตามมาตรการต่าง ๆ ที่จำเป็นเพื่อปฏิบัติตามเป้าหมายดังกล่าวในปีหน้า

การพัฒนานวัตกรรมของญี่ปุ่นเรียกได้ว่าเน้นภาคปฏิบัติ มากกว่าการหาความรู้ในภาพรวม ซึ่งสามารถเห็นได้ตั้งแต่ระบบการศึกษาที่เน้นภาควิศวกรรมมากกว่าด้านความรู้

พื้นฐาน การสนับสนุนการทำวิจัยและพัฒนา การจัดสรรทรัพยากรสิทธิทางปัญญา และระบบกฎหมาย ด้านทรัพย์สินทางปัญญาจะเน้นที่ความต้องการของบริษัทเอกชนเป็นสำคัญ และแม้ว่าในบางช่วง หน่วยงานของรัฐ จะกำหนดทิศทางการพัฒนานวัตกรรมของประเทศและมีสถาบันวิจัยเฉพาะทาง ของภาครัฐจำนวนมาก แต่การดำเนินการต่าง ๆ ก็ยังเน้นที่บทบาทและการส่งเสริมบริษัทเอกชนอยู่ ไม่เปลี่ยนแปลง ในด้านการเงินนั้นญี่ปุ่นมีความพร้อมทั้งในส่วนของกองทุนเสี่ยงจำนวนมากและ การให้ความช่วยเหลือด้านเงินทุนจากรัฐ สิ่งที่น่าสังเกตคือการส่งเสริมให้เกิดการประดิษฐ์คิดค้น สำหรับนักประดิษฐ์อิสระและเยาวชน ที่ชนะการประกวดในงานสำคัญจะได้รับรางวัลจากสำนัก พระราชวังซึ่งถือเป็นเกียรติสำหรับผู้ที่ได้รับรางวัล ผลที่เกิดขึ้นคือญี่ปุ่นมีตัวเลขการขอรับสิทธิบัตร มากที่สุดในโลก และความเป็นเจ้าของนวัตกรรมส่วนใหญ่อยู่ที่บริษัทเอกชนมากกว่าอยู่ที่ตัวบุคคล

ญี่ปุ่นมีเป้าหมายที่จะนำทรัพย์สินทางปัญญามาใช้ประโยชน์อย่างจริงจังโดย กำหนดแผนนโยบายหลัก ๔ ประการ คือ ส่งเสริมความร่วมมือด้านเทคโนโลยีระหว่างมหาวิทยาลัย และอุตสาหกรรม ส่งเสริมการใช้ทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อพัฒนาเทคโนโลยีชีวภาพและเทคโนโลยี สารสนเทศ ส่งเสริมการเรียนการสอนเพื่อสร้างบุคลากรด้านทรัพย์สินทางปัญญา และปรับปรุง กระบวนการพิจารณาความด้านทรัพย์สินทางปัญญา

ญี่ปุ่นได้กำหนดวิสัยทัศน์ด้านทรัพย์สินทางปัญญา โดยตั้งเป้าหมายจะ พัฒนาสำนักงานสิทธิบัตรญี่ปุ่นให้เป็นสำนักงานชั้นนำของโลก ด้วยการให้การคุ้มครองที่รวดเร็ว มี ระบบตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพ และเพิ่มขีดความสามารถในการตอบสนองผู้ใช้บริการ ซึ่งจะ กระทำด้วยการนำวิธีการใหม่ ๆ มาใช้จัดการระบบสิทธิบัตร เช่น ด้วยการตรวจสอบรูปแบบและ เนื้อหาไปพร้อม ๆ กัน ให้ความสำคัญแก่ค่าขอรับสิทธิบัตรของบริษัทลงทุนเสี่ยง เปิดโอกาสให้ หน่วยงานภายนอก เช่น มหาวิทยาลัย ร่วมในการสืบค้นข้อมูลสิทธิบัตร ส่งเสริมการสืบค้นแบบ ไตรภาคี ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างสิทธิบัตรระหว่างประเทศ จัดทำทางด่วนข้อมูลสิทธิบัตรและ พัฒนาสำนักงานสิทธิบัตรให้เป็นสำนักงานสิทธิบัตรแบบไฮเบอร์ และห้องสมุดสิทธิบัตรดิจิทัล

การบังคับใช้สิทธิของญี่ปุ่นนั้น สามารถทำได้ทั้งทางแพ่งและอาญา การ ระงับข้อพิพาทสามารถทำได้ทั้งในและนอกศาล การระงับข้อพิพาทนอกศาลทำโดยการเจรจา การ ไกล่เกลี่ย และอนุญาโตตุลาการ โดย Agency for Cultural Affairs เป็นผู้จัดทำ Mediator ผู้มีสิทธิ ฟ้องคดีในญี่ปุ่นกำหนดให้ผู้เสียหายรวมถึงผู้พิมพ์โฆษณาในงานไม่เปิดเผยชื่อผู้สร้างสรรค์ใช้ นามแฝงต้องฟ้องคดีเอง ในเรื่องการคุ้มครองชั่วคราวนั้น ญี่ปุ่นกำหนดให้ทำโดยยื่นคำร้องต่อศาล สำหรับการเยียวยาในการละเมิดของญี่ปุ่นนั้น ให้มีการเยียวยาทั้งในทางอาญาและทางแพ่ง โดยการ เยียวยาในทางอาญาจะมีโทษจำคุก ปรับ ทำลายสิ่งที่จะละเมิดหรือทรัพย์สินที่ใช้ในการกระทำความผิด

และความผิดที่ละเมิดเป็นทั้งความผิดที่ยอมความได้และยอมความไม่ได้ ส่วนการเยียวยาทางแพ่งนั้น จะอยู่ในรูปของค่าเสียหายซึ่งมีการกำหนดแนวทางไว้ชัดเจน

๓. ระบบทรัพย์สินทางปัญญาของมาเลเซีย

ระบบทรัพย์สินทางปัญญาของมาเลเซีย (เลอสรร ธนสุกาญจน์ และคณะ, ๒๕๔๘ : ๑๘๐) ให้ความสำคัญคุ้มครองงานลิขสิทธิ์ทุกงานที่เผยแพร่ในประเทศสมาชิกกรุงเบอร์ลิน โดยไม่จำเป็นต้องเผยแพร่ครั้งแรกในมาเลเซีย ในปี ค.ศ. ๑๙๙๘ รัฐบาลได้จัดตั้งศูนย์ฝึกอบรมทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property Training Center) เพื่อพัฒนาและให้การฝึกอบรมแก่เจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐ ทนายความ และศาล ทั้งนี้ การฝึกอบรมนี้เพื่อต้องการสนับสนุนการดำเนินคดีอาญาเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา โดยเฉพาะการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาและแก้ไขปัญหาความล่าช้าในคดีละเมิดที่ค้างอยู่ในศาล

ปัญหาด้านทรัพย์สินทางปัญญาที่เกิดขึ้นในมาเลเซีย คล้ายกับกรณีของประเทศไทย คือ มีปัญหาการละเมิดลิขสิทธิ์ โดยเฉพาะการละเมิดในรูปแบบของแผ่นซีดีรอม จากการสำรวจมีโรงงานผลิตซีดีเพิ่มขึ้นในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา ปัญหาที่สหรัฐอเมริกาได้จัดให้ประเทศมาเลเซียอยู่ในกลุ่มประเทศจับตามอง (Watch list) ต่อมาในปี ๑๙๙๘ รัฐบาลได้จัดตั้งคณะทำงานเฉพาะขึ้นมาเพื่อหาแนวทางควบคุมกำกับดูแลการผลิตแผ่นซีดีรอม โดยได้มีการจัดทำร่างกฎหมายเกี่ยวกับการผลิตและจัดตั้งโรงงานผลิตแผ่นซีดีรอม ก็ยังไม่ผ่านออกมาใช้บังคับเนื่องจากเหตุการณ์ทางการเมือง อย่างไรก็ตาม รัฐบาลก็ได้ดำเนินการปราบปรามการละเมิดลิขสิทธิ์ในรูปแบบซีดีรอมอย่างเข้มงวด ทั้งนี้เป็นที่น่าสังเกตว่าไม่มีผู้ใดถูกลงโทษทางอาญาสำหรับการละเมิดลิขสิทธิ์แต่ประการใด

ในปี ค.ศ. ๒๐๐๐ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการค้าภายในและกิจการผู้บริโภค ได้ประกาศว่ามาเลเซียจะดำเนินการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาอย่างเข้มแข็งและสร้างระบบทรัพย์สินทางปัญญาที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยทั้งนี้ รัฐบาลมาเลเซียได้ดำเนินการแก้ไขกฎหมายลิขสิทธิ์ (๑๙๘๗) กฎหมายสิทธิบัตร (๑๙๘๗) กฎหมายเครื่องหมายการค้า (๑๙๗๖) และยกร่างกฎหมายใหม่เพื่อให้ความคุ้มครองแบบผังภูมิวงจรรวมและสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เพื่อให้สอดคล้องกับพันธกรณีความตกลง TRIPS ที่ผูกพันไว้ นอกจากนี้แล้วมาเลเซียยังกำลังพิจารณาที่จะเข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิกสนธิสัญญาและอนุสัญญาต่าง ๆ ที่อยู่ภายใต้กรอบขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก

กฎหมายสิทธิบัตรแก้ไขใหม่ปี ค.ศ. ๒๐๐๐ มีผลใช้บังคับในเดือนสิงหาคม ๒๐๐๑ เป็นการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายให้สอดคล้องกับพันธกรณีตามความตกลง TRIPS โดยหลักการสำคัญที่มีการแก้ไขคือ (๑) การเพิ่มข้อยกเว้นในการปฏิเสธคำขอรับสิทธิบัตรในกรณีขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน (๒) ขยายระยะเวลาการให้ความคุ้มครองเป็น ๒๐ ปี นับตั้งแต่วันยื่นขอรับความ

คุ้มครอง (๓) การให้ความคุ้มครองคำขอรับสิทธิบัตรยาอันหลังให้กรณีได้มีการยื่นขอขึ้นทะเบียนยา (๔) การแก้ไขหลักเกณฑ์การขออนุญาตบังคับใช้สิทธิ นอกจากนี้รัฐบาลยังได้จัดทำร่างกฎหมายบรรษัททรัพย์สินทางปัญญาแห่งมาเลเซีย เพื่อทำหน้าที่แทนหน่วยงานเดิมคือกรมทรัพย์สินทางปัญญา ทั้งนี้บรรษัทฯ ใหม่นี้เป็นองค์กรของรัฐในรูปแบบกึ่งอิสระและมีความคล่องตัวมากกว่าระบบราชการ โดยจะทำหน้าที่กำกับดูแลกิจการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศ และการกระตุ้นให้ประชาชนเข้าใจถึงความสำคัญของทรัพย์สินทางปัญญา

แผนพัฒนาการเศรษฐกิจของมาเลเซีย ฉบับที่ ๘ (ค.ศ. ๒๐๐๑-๒๐๐๕) ได้วางแนวนโยบายที่ส่งเสริมให้สถาบันวิชาการหรือหน่วยงานวิจัยของรัฐให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญามากขึ้น โดยเฉพาะการใช้ประโยชน์ทรัพย์สินทางปัญญาในโปรแกรมการวิจัยและพัฒนามากขึ้น ทั้งนี้ล่าสุดกระทรวงการค้าภายในประเทศและกิจการผู้บริโภคก็ได้กำหนดวางแนวทาง เพื่อส่งเสริมให้หน่วยงานของรัฐตื่นตัวและให้ความสำคัญกับการขอรับความคุ้มครองและใช้ประโยชน์ทรัพย์สินทางปัญญามากขึ้น โดยเน้นการพัฒนาบุคลากรของหน่วยงานของภาครัฐและภาคเอกชน ให้ตระหนักและเข้าใจระบบกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา

นอกจากแผนพัฒนาการเศรษฐกิจของมาเลเซีย ฉบับที่ ๘ แล้ว รัฐบาลก็ไม่ได้กำหนดหรือวางยุทธศาสตร์ด้านทรัพย์สินทางปัญญาในระดับชาติ หรือในลักษณะภาพรวมของประเทศในรายละเอียดแต่อย่างใด แผนส่วนใหญ่มักจะมุ่งเน้นการบังคับใช้สิทธิ โดยเฉพาะการละเมิดลิขสิทธิ์และการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ความรู้เป็นหลัก โดยทั่วไปแล้วการกำหนดนโยบายด้านทรัพย์สินทางปัญญาในมาเลเซียยังเป็นเรื่องระดับองค์กรหรือหน่วยงานอยู่

มาเลเซียให้ความสำคัญกับรากฐานของระบบการศึกษาที่ดีและรัฐบาลกล้าตัดสินใจลงทุนในโครงการขนาดใหญ่ เพื่อให้เกิดการพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยีไปสู่เชิงพาณิชย์อย่างเป็นรูปธรรม ยิ่งกว่านั้นก็ยังมีความพยายามในการเพิ่มความสามารถด้านทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศ เช่น การปรับปรุงศูนย์การศึกษาทรัพย์สินทางปัญญา การเร่งพัฒนาสถาบันวิจัยต่าง ๆ ทั้งของรัฐและในสถาบันการศึกษา และการจัดตั้ง Intellectual Property Corporation of Malaysia ในรูปแบบของเอกชนเพื่อดูแลกิจกรรมทั้งปวงที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินทางปัญญา เป็นต้น แม้ว่ามาเลเซียจะมีกองทุนเสี่ยงจำนวนมาก แต่ยังขาดระบบที่ชัดเจนในการสนับสนุนให้เกิดการคิดค้นสิ่งใหม่ทั้งในระดับนักประดิษฐ์อิสระและระดับเยาวชน

รัฐบาลมาเลเซียมีนโยบายที่จะส่งเสริมการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาอย่างจริงจัง โดยมีการดำเนินโครงการที่น่าสนใจหลายประการ เช่น จัดตั้งศูนย์ฝึกอบรมทรัพย์สินทางปัญญาเพื่อพัฒนาและฝึกอบรมแก่บุคลากรด้านนี้ ดำเนินการแก้ไขและยกร่างกฎหมายต่าง ๆ รวมทั้งกฎหมายลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า กฎหมายคุ้มครองแบบผังภูมิวงจรรวม และสิ่งบ่งชี้

ทางภูมิศาสตร์ พิจารณาเข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิกสนธิสัญญาและอนุสัญญาต่าง ๆ รวมทั้งได้วาง
 แผนนโยบายที่จะส่งเสริมให้สถาบันวิชาการหรือหน่วยงานวิจัยของรัฐ ให้ความสำคัญกับการ
 บริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญา โดยเฉพาะในการส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา และให้มีบริการ
 ช่วยเหลือแก่เอกชนในการขอรับความคุ้มครอง

ปัจจุบันมาเลเซียดำเนินการออกกฎหมายและสร้างนโยบายของรัฐที่สนับสนุน
 การนำทรัพย์สินทางปัญญาที่มีอยู่ในประเทศ หรือจะหามาได้ไม่ยากนักจากต่างประเทศมาใช้
 ประโยชน์ ล่าสุดได้ออกกฎหมายที่เรียกว่า Optical Disc Act และกฎหมาย Optical Media Licensing
 Law ตามมา เพื่ออนุญาตให้ใช้สิทธิในเทคโนโลยีเป็นไปอย่างเป็นระเบียบ และตรวจสอบได้ ภายใต้
 กระบวนการทางกฎหมาย นอกเหนือจากนี้ทางรัฐบาลมาเลเซียยังให้ความสำคัญกับการจัดหา
 บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญา ทั้งในด้านการตลาด
 ยุทธวิธีให้ได้มาซึ่งทรัพย์สินทางปัญญา หรือการดึงเทคโนโลยีเข้าประเทศและการนำทรัพย์สินทาง
 ปัญญาที่สามารถสร้างสรรค์ได้ในประเทศ เพื่อสร้างบุคลากรแทนที่จะนำบุคลากรจากต่างประเทศ
 มาพัฒนาเทคโนโลยีให้

การบังคับใช้สิทธิของมาเลเซียสามารถทำได้ทั้งทางแพ่งและทางอาญา การระงับ
 ข้อพิพาททำได้ทั้งในและนอกศาล ทั้งการเจรจา การไกล่เกลี่ย และอนุญาโตตุลาการ ผู้มีสิทธิฟ้อง
 คดีกำหนดให้เจ้าของสิทธิ ในบางกรณี Exclusive Licensee สามารถฟ้องคดีเองได้ โดยไม่ต้องรับ
 มอบอำนาจจากผู้เป็นเจ้าของสิทธิ ในเรื่องการคุ้มครองชั่วคราวนั้น มาเลเซียกำหนดให้ทำโดยยื่นคำ
 ร้องต่อศาล สำหรับการเยียวยาในการละเมิดนั้นให้มีการเยียวยาทั้งในทางแพ่งและอาญา โดยทาง
 อาญามีโทษจำคุก ปรับ ทรัพย์สินที่ยึดไว้ โดยเจ้าพนักงานหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจมีสิทธิออกหมาย
 ค้น ยึดอาคารทรัพย์สินที่ใช้หรือจะใช้กระทำความผิด ความผิดที่ละเมิดเป็นความผิดที่ยอมความ
 ไม่ได้ ส่วนการเยียวยาในทางแพ่งนั้น จะอยู่ในรูปของค่าเสียหายซึ่งกำหนดให้เป็นดุลยพินิจของศาล

๔. ระบบทรัพย์สินทางปัญญาของสิงคโปร์

ระบบทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศสิงคโปร์ (เลอसर ธนสุกาญจน์ และคณะ,
 ๒๕๔๘ : ๑๘๔) ถือเป็นประเทศที่มีขีดความสามารถในการแข่งขันสูงมาก และเป็นประเทศที่มี
 รายได้ต่อหัวของประชากรสูงเช่นกัน อุตสาหกรรมหลักที่เป็นจุดแข็งของประเทศสิงคโปร์ คือ
 อิเล็กทรอนิกส์ เคมี และเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นต้น ระบบทรัพย์สินทางปัญญาของสิงคโปร์รับ
 แบบอย่างมาจากสหราชอาณาจักร ในปี ค.ศ. ๑๙๖๖ กฎระเบียบว่าด้วยการจดทะเบียนสิทธิบัตร
 ของสหราชอาณาจักร มีผลบังคับใช้รวมถึงประเทศสิงคโปร์ กล่าวคือ บุคคลที่จะขอรับความ
 คุ้มครองสิทธิบัตรในประเทศเมื่อได้รับการคุ้มครองหรือได้รับสิทธิบัตรจากสหราชอาณาจักรแล้ว ก็
 สามารถขอรับความคุ้มครองในประเทศสิงคโปร์ได้ โดยระยะเวลาและสิทธิที่ได้รับความคุ้มครอง

ในประเทศสิงคโปร์นั้นก็จะได้เท่าที่ได้รับความคุ้มครองในสหราชอาณาจักร แม้ต่อจะเป็นเอกราชแล้วก็ตามจะต้องขอรับความคุ้มครองใน สหราชอาณาจักรก่อน แต่ระบบกฎหมายสิทธิบัตรของ สิงคโปร์ที่ใช้บังคับก็ยังคงเลียนแบบมาจากกฎหมายสิทธิบัตรของสหราชอาณาจักร และพัฒนามาเป็นระบบการจดทะเบียนของตนเองในปี ค.ศ. ๑๙๙๕ และมีความร่วมมือกับสำนักงานสิทธิบัตรของออสเตรเลียในการตรวจสอบคำขอรับสิทธิบัตร อย่างไรก็ตามสำนักงานทรัพย์สินทางปัญญาแห่งสิงคโปร์ ก็ยังเป็นผู้มีอำนาจออกสิทธิบัตร ในปี ค.ศ. ๑๙๙๕ โดยใช้ระบบ ePatent ซึ่งเป็นระบบฐานข้อมูลสิทธิบัตรแบบอิเล็กทรอนิกส์ที่ให้บริการเบ็ดเสร็จ สำหรับการยื่นคำขอรับสิทธิบัตรและการสืบค้นข้อมูลสิทธิบัตร

สำหรับทรัพย์สินทางปัญญาอื่นก็คล้ายกัน กล่าวคือประเทศสิงคโปร์ไม่ได้มีระบบจดทะเบียนการออกแบบผลิตภัณฑ์ของตัวเอง และกฎหมายการคุ้มครองการออกแบบผลิตภัณฑ์ก็ใช้ระบบของอังกฤษ ดังนั้นการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่รับจดทะเบียนในสหราชอาณาจักรจะได้รับความคุ้มครองอัตโนมัติในสิงคโปร์ กฎหมายเครื่องหมายการค้าในปี ค.ศ. ๑๙๗๘ ได้ถูกยกเลิกโดยมีกฎหมายเครื่องหมายการค้าปี ค.ศ. ๑๙๙๕ ทดแทน กฎหมายใหม่อิงอยู่บนกฎหมายเครื่องหมายการค้าของอังกฤษปี ค.ศ. ๑๙๙๔ และให้ความคุ้มครองแก่เครื่องหมายที่มีชื่อเสียงและมีการบังคับใช้ค่อนข้างเข้มงวดที่จุดผ่านแดน สำหรับกฎหมายลิขสิทธิ์นั้นถือได้ว่าเป็นกฎหมายที่ค่อนข้างจะทันสมัย กล่าวคือ มีบทบัญญัติที่ชัดเจน เกี่ยวกับให้ความคุ้มครองครอบคลุมลิขสิทธิ์ในรูปแบบเทคโนโลยีดิจิทัล และการละเมิดบนอินเทอร์เน็ต รวมทั้งมีโครงการใช้ระบบ Source Identification Code (SID) มาใช้ช่วยระบุนการละเมิดลิขสิทธิ์ในรูปแบบดิจิทัล ทั้งนี้ การแก้ไขเปลี่ยนแปลงกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของสิงคโปร์ครั้งสำคัญเกิดขึ้นในช่วงปี ค.ศ. ๑๙๙๕ เพราะต้องอนุวัติกฎหมายให้สอดคล้องกับความตกลง TRIPS โดยมีการออกกฎหมายใหม่ทางด้านทรัพย์สินทางปัญญาหลายฉบับ เช่น กฎหมายคุ้มครองการออกแบบวงจรรวม กฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และกฎหมายการแพทย์ เป็นต้น

สิงคโปร์มีการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาอยู่ในระดับที่สูงมากคือ ประมาณ ๕๐% ตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๙๙๕ ก็ถูกจัดให้อยู่ในบัญชีรายชื่อประเทศที่ถูกจับตามอง ของสำนักงานตัวแทนการค้าของสหรัฐอเมริกา ดังนั้นจึงได้มีการจัดตั้ง IPR Warrant Union เพื่อทำหน้าที่ดูแลรับผิดชอบเกี่ยวกับการปราบปรามสินค้าปลอมแปลงและเลียนแบบ ซึ่งส่วนใหญ่ผู้นำเข้าจากประเทศไทยและมาเลเซีย เช่น เพลง วิดีโอ โปรแกรมคอมพิวเตอร์ เป็นต้น หน่วยงานดังกล่าวอยู่ภายใต้กรมตำรวจอาชญากรรมคดีเศรษฐกิจ (Commercial Crime Division) และต่อมาขยายมาสังกัดกรมสืบสวนคดีอาญา (Criminal Investigation Department-CID) กล่าวได้ว่าแนวทางการบังคับใช้กฎหมายเน้นการช่วยตนเองเป็นหลัก โดยถือว่าเป็นภาระหน้าที่ของเจ้าของสิทธิในการดำเนินคดี

นอกจากนี้รัฐบาลได้พยายามส่งเสริมการปราบปรามสินค้าละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา โดยจัดตั้งโปรแกรมการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจ ซึ่งโปรแกรมดังกล่าวได้รับการสนับสนุนจากองค์กรเอกชนต่าง ๆ โดยเฉพาะเจ้าของทรัพย์สินทางปัญญา โดยมีการจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์แจกจ่ายตามโรงเรียน แหล่งชุมชน โรงภาพยนตร์ ห้องสมุด และรายการวิทยุและโทรทัศน์ เป็นต้น นอกจากนี้ ในปี ค.ศ. ๑๙๙๗ รัฐบาลได้มีการออกประมวลจริยธรรมสำหรับผู้ผลิตแผ่นซีดีรอมเพื่อใช้เป็นแนวปฏิบัติอย่างสมัครใจ และต่อมาในปี ค.ศ. ๑๙๙๘ ก็ได้มีระบบใบอนุญาตสำหรับการตั้งโรงงานผลิตแผ่นซีดีรอมและการนำเข้าอุปกรณ์ด้วย

การละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาในสถานศึกษา ก็เป็นปัญหาหลักประการหนึ่งที่ถูกสหรัฐอเมริกาเพิ่งเล็ง เนื่องจากมีการละเมิดลิขสิทธิ์ในงานหนังสือหรือบทความการศึกษาค่อนข้างมากในประเทศสิงคโปร์ จึงได้มีการรณรงค์ในเรื่องดังกล่าวนี้ค่อนข้างมาก ทั้งในระบบประถม มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา

ที่น่าสนใจก็คือรัฐบาลได้จัดตั้งโครงการ Patent Application Fund Plus โดยจะให้ความช่วยเหลือธุรกิจในประเทศในการยื่นขอรับความคุ้มครองสิทธิบัตรจำนวนสูงถึง ๑๔๐,๐๐๐ เหรียญสหรัฐต่อราย โครงการดังกล่าวนี้ค่อนข้างได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ว่าไม่มีประโยชน์ โดยที่ผ่านมามีการใช้เงินตามโครงการไปถึง ๕.๖ ล้านดอลลาร์สหรัฐ และการบังคับใช้กฎหมายก็ยังไม่ดีพอ มีการลอกเลียนแบบหรือละเมิดสูง ทั้งในประเทศเองและในประเทศเพื่อนบ้านรอบ ๆ จึงไม่ได้ก่อให้เกิดแรงจูงใจเพียงพอที่จะให้นักประดิษฐ์หรือผู้สร้างสรรค์ขอรับความคุ้มครอง

สิงคโปร์เน้นการพัฒนาเทคโนโลยีเฉพาะทางโดยมีระบบการศึกษาที่ดีมีสถาบันฝึกอบรมและสถาบันวิจัยและพัฒนาต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก นอกจากนั้นยังสนับสนุนให้บริษัทข้ามชาติเข้ามาลงทุนทำการผลิต วิจัยและพัฒนา และถ่ายทอดเทคโนโลยี แต่ก็ยังติดปัญหาการเชื่อมโยงเทคโนโลยีไปยังภาคอุตสาหกรรม รัฐบาลเข้ามามีบทบาทในระบบกองทุนความเสี่ยงของสิงคโปร์เป็นอย่างมากทั้งในด้านการกำหนดนโยบาย การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา และการลงมือทำในภาคปฏิบัติ เช่น การร่วมทุนกับภาคเอกชน เพื่อให้เกิดการพัฒนาไปในทิศทางเดียวกันของประเทศ

ยุทธศาสตร์ทรัพย์สินทางปัญญาของไทย

๑. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้กำหนดไว้ในหมวด ๖ แนวนโยบายแห่งรัฐ มาตรา ๖๕ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, ๒๕๖๐) รัฐพึงจัดให้มีและส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และศิลปวิทยาการแขนงต่าง ๆ ให้เกิดความรู้ การพัฒนา และนวัตกรรม เพื่อความเข้มแข็งของสังคมและเสริมสร้างความสามารถของคนในชาติ

หมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ มาตรา ๒๕๘ ก. ด้านการบริหารราชการแผ่นดิน (๔) ให้มีการปรับปรุงและพัฒนาการบริหารงานบุคคลภาครัฐเพื่อจูงใจให้ผู้มีความรู้ความสามารถอย่างแท้จริงเข้ามาทำงานในหน่วยงานของรัฐ และสามารถเจริญก้าวหน้าได้ตามความสามารถและผลสัมฤทธิ์ของงานของแต่ละบุคคล มีความซื่อสัตย์สุจริต กล้าตัดสินใจและกระทำในสิ่งที่ถูกต้อง โดยคิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว มีความคิดสร้างสรรค์และคิดค้นนวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อให้การปฏิบัติราชการและการบริหารราชการแผ่นดินเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และมีมาตรการคุ้มครองป้องกันบุคลากรภาครัฐจากการใช้อำนาจโดยไม่เป็นธรรมของผู้บังคับบัญชา ฉ. ด้านเศรษฐกิจ (๒) สร้างกลไกเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการนำความคิดสร้างสรรค์และเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ

๒. ร่างกรอบยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๗๙)

การที่จะบรรลุวิสัยทัศน์และทำให้ประเทศไทยพัฒนาไปสู่อนาคตที่พึงประสงค์ นั้น จำเป็นจะต้องมีการวางแผนและกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาในระยะยาว และกำหนดแนวทางการพัฒนาของทุกภาคส่วนให้ขับเคลื่อนไปในทิศทางเดียวกัน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องกำหนดยุทธศาสตร์ชาติในระยะยาว เพื่อถ่ายทอดแนวทางการพัฒนาสู่การปฏิบัติในแต่ละช่วงเวลาอย่างต่อเนื่องและมีการบูรณาการ และสร้างความเข้าใจถึงอนาคตของประเทศไทยร่วมกัน และเกิดการรวมพลังของทุกภาคส่วนในสังคมทั้งประชาชน เอกชน ประชาสังคมในการขับเคลื่อนการพัฒนา เพื่อการสร้างและรักษาไว้ซึ่งผลประโยชน์แห่งชาติและบรรลุวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนเป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” หรือคตินโยบายชาติ “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” เพื่อให้ประเทศมีขีดความสามารถในการแข่งขัน มีรายได้สูง อยู่ในกลุ่มประเทศพัฒนาแล้ว คนไทยมีความสุข อยู่ดี กินดี สังคมมีความมั่นคงเสมอภาคและเป็นธรรม ซึ่งยุทธศาสตร์ชาติที่จะใช้เป็นกรอบแนวทางการพัฒนาในระยะ ๒๐ ปีต่อจากนี้ไป จะประกอบด้วย ๖ ยุทธศาสตร์ ได้แก่ (๑) ยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคง (๒) ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน (๓) ยุทธศาสตร์การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน (๔) ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างโอกาสความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางสังคม (๕) ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และ (๖) ยุทธศาสตร์ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ โดยในงานวิจัยชิ้นนี้จะกล่าวถึงเฉพาะส่วนที่นำไปสู่การพัฒนาเป็นทรัพย์สินทางปัญญาเท่านั้น ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังนี้

ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน เพื่อให้ประเทศไทยสามารถพัฒนาไปสู่การเป็นประเทศพัฒนาแล้ว ซึ่งจำเป็นต้องยกระดับผลิตภาพการผลิตและการใช้นวัตกรรมในการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันและการพัฒนาอย่างยั่งยืนทั้งในสาขา

อุตสาหกรรม เกษตรและบริการ การสร้างความมั่นคงและปลอดภัยด้านอาหาร การเพิ่มขีดความสามารถทางการค้าและการเป็นผู้ประกอบการ รวมทั้งการพัฒนาฐานเศรษฐกิจแห่งอนาคต ทั้งนี้ภายใต้กรอบการปฏิรูปและพัฒนาปัจจัยเชิงยุทธศาสตร์ทุกด้าน อันได้แก่โครงสร้างพื้นฐาน และระบบโลจิสติกส์ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม การพัฒนาทุนมนุษย์ และการบริหารจัดการทั้งในภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชน กรอบแนวทางที่ต้องให้ความสำคัญ อาทิ การพัฒนาภาคการผลิตและบริการ บนฐานของการพัฒนานวัตกรรมและมีความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยมีการใช้ดิจิทัลและการค้าที่เข้มข้นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและขยายกิจกรรมการผลิตและบริการ โดยมุ่งสู่ความเป็นเลิศในระดับโลกและในระดับภูมิภาคในอุตสาหกรรมหลายสาขา และในภาคบริการที่หลากหลายตามรูปแบบการดำเนินชีวิตและการดำเนินธุรกิจที่เปลี่ยนไป รวมทั้งเป็นแหล่งอาหารคุณภาพ สะอาดและปลอดภัยของโลกการลงทุนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ในด้านการขนส่ง ด้านพลังงาน ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารและการวิจัยและพัฒนา

๓. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (๒๕๕๕ : ๕๖) ระบุว่าประเทศไทยอาศัยการเพิ่มประสิทธิภาพจากปัจจัยความได้เปรียบพื้นฐานที่มีอยู่ทั้งด้านแรงงาน ทรัพยากรธรรมชาติ และการนำเข้าเทคโนโลยีสำเร็จรูปจากต่างประเทศมากกว่าการสะสมองค์ความรู้เพื่อพัฒนาเทคโนโลยีของตนเอง ทำให้ส่วนแบ่งผลประโยชน์ทางด้านเทคโนโลยีซึ่งมีมูลค่าเพิ่มสูงตกอยู่กับประเทศผู้เป็นเจ้าของเทคโนโลยีการลงทุนวิจัยและพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขั้นประยุกต์และใช้ประโยชน์ยังไม่เพียงพอที่จะขับเคลื่อนประเทศสู่สังคมนวัตกรรม ประเทศที่มีพัฒนาการทางเศรษฐกิจสูง อาทิ เกาหลีใต้ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และสวีเดน ล้วนเป็นต้นแบบสำคัญ หากต้องการเพิ่มศักยภาพและความสามารถในการแข่งขันของประเทศจำเป็นต้องปรับตัว เรียนรู้ และมุ่งสู่การวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมให้ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก

การพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรมของประเทศไทย จำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะต้องปรับรูปแบบการดำเนินงานให้มุ่งเน้นความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนในการลงทุนการวิจัย และพัฒนา เพื่อให้ประเทศไทยไม่อยู่ในสถานะของการเป็นเพียงแค่ผู้ซื้อและผู้รับถ่ายทอดเทคโนโลยีจากต่างประเทศ แต่สามารถพัฒนาเทคโนโลยีได้ด้วยตนเอง ในอนาคต ดังนั้นการขับเคลื่อนให้เศรษฐกิจเจริญเติบโตในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ จะเน้นการพัฒนาและใช้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมขึ้นก้ำวหน้าที่เข้มข้นมากขึ้น จึงได้กำหนดแนวทางการพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรม เพื่อให้ประเทศไทยขับเคลื่อนไปสู่ประเทศสู่สังคมนวัตกรรม และก้าวข้ามกับดักประเทศรายได้ปานกลาง ไว้ใน ๒ ยุทธศาสตร์หลัก ๆ

ดังนี้ ส่วนที่ ๔ ยุทธศาสตร์ที่ ๓ การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน และ ยุทธศาสตร์ที่ ๘ การพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรม

๓.๑ ยุทธศาสตร์ที่ ๓ การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน

การขับเคลื่อนให้เศรษฐกิจเจริญเติบโตในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ จะเน้นการพัฒนาและใช้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมขั้นก้าวหน้าที่เข้มข้นมากขึ้น การพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัล การพัฒนาและยกระดับคุณภาพของกำลังคน และความคิดสร้างสรรค์ในการขยายฐานเศรษฐกิจและฐานรายได้ใหม่ควบคู่กับการเพิ่มผลิตภาพของฐานการผลิตและบริการโดยรวมทั้งการต่อยอดการผลิตและบริการเดิมโดยใช้ดิจิทัลและเทคโนโลยีอัจฉริยะ โดยมีแนวทางการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การวิจัย และนวัตกรรม เพื่อนำไปสู่การจัดการทรัพยากรทางปัญญาดังนี้

๓.๑.๑ พัฒนาระบบทรัพย์สินทางปัญญาโดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล การเพิ่มประสิทธิภาพของระบบการตรวจสอบ และจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญา การส่งเสริมการจดทะเบียนและใช้ผลงานสร้างสรรค์ด้านนวัตกรรมและทรัพย์สินทางปัญญาเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าและบริการ พร้อมทั้งสนับสนุนการสร้างตลาดกลางทรัพย์สินทางปัญญา และพัฒนาระบบฐานข้อมูลทรัพย์สินทางปัญญาของไทย เพื่อให้นักวิจัยและผู้ประกอบการสามารถนำทรัพย์สินทางปัญญาที่หมดยุโรปไปพัฒนาต่อยอดและใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ได้มากขึ้น นอกจากนี้ ควรมีการดำเนินการอย่างแข็งขันในการป้องกันและปราบปรามการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา โดยบูรณาการการทำงานร่วมกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควบคู่กับการสร้างจิตสำนึกการใช้สินค้าที่มีลิขสิทธิ์ ถูกกฎหมาย

๓.๑.๒ สร้างและถ่ายทอดองค์ความรู้ทางวิชาการ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และ นวัตกรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรแบบมีส่วนร่วม เพื่อสนับสนุนการใช้ประโยชน์จากฐาน ทรัพยากรชีวภาพ (Bio Base) และการปรับระบบการผลิตให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้สินค้าเกษตรมีความปลอดภัยและตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มผู้บริโภคที่หลากหลาย โดยไม่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนและสิ่งแวดล้อมของประเทศ รวมทั้งสนับสนุนการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน โดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการศึกษา ทางเลือกและกำหนดกระบวนการในการศึกษา วิจัย พัฒนา และกลไกการกำกับดูแลอย่างเคร่งครัดและเหมาะสม โดยให้ความสำคัญกับ (๑) ส่งเสริมการวิจัยพัฒนาปัจจัยการผลิต ด้านพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ พันธุ์สัตว์น้ำ เทคโนโลยีการ

เพาะปลูก และการวิจัยและพัฒนาเครื่องจักรกลทางการเกษตรให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและเพิ่มศักยภาพในการแข่งขัน (๒) วิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตและรูปแบบผลิตภัณฑ์เกษตรแปรรูปใหม่ๆ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและความหลากหลายของสินค้าที่เกษตรกรและผู้ประกอบการสามารถเข้าถึงได้ และ (๓) พัฒนารูปแบบและกระบวนการถ่ายทอดความรู้เพื่อปรับระบบการผลิตที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศให้แก่เกษตรกรอย่างเป็นรูปธรรม อาทิ การจัดทำแปลงต้นแบบผ่านศูนย์เรียนรู้และศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีในแต่ละพื้นที่

๓.๒ ยุทธศาสตร์ที่ ๘ การพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรม

การพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรมของประเทศ ไทย จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปรับรูปแบบการดำเนินงานให้มุ่งเน้นความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนในการลงทุนเพื่อการวิจัยระดับศักยภาพการผลิตของภาคเกษตร อุตสาหกรรม และบริการที่เป็นฐานเดิมและการต่อยอดขยายฐานใหม่ด้วยการพัฒนานวัตกรรม รวมถึงการพัฒนานวัตกรรมที่ยกระดับคุณภาพกลุ่มผู้สูงอายุและผู้ด้อยโอกาสทางสังคม รวมถึงการส่งเสริมการพัฒนานวัตกรรมให้มีความรู้และทักษะสูง การพัฒนาหน่วยงานทดสอบและ รับรองมาตรฐานในระดับสากล สร้างระบบแรงจูงใจและระบบสนับสนุนการพัฒนานวัตกรรมต่าง ๆ รวมทั้งมีระบบบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาที่มีประสิทธิภาพขึ้นมารองรับเพื่อให้ประเทศไทยไม่อยู่ในสถานะเป็นเพียงแค่ผู้ซื้อและผู้รับถ่ายทอดเทคโนโลยีจากต่างประเทศ แต่สามารถพัฒนาเทคโนโลยีได้ด้วยตนเอง โดยได้กำหนดแนวทางที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทรัพย์สินทางปัญญาไว้ดังนี้

๓.๒.๑ เร่งส่งเสริมการลงทุนวิจัยและพัฒนาและผลักดันสู่การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์และเชิงสังคม

๓.๒.๑.๑ ลงทุนวิจัยและพัฒนาในกลุ่มเทคโนโลยีที่ประเทศไทยมีศักยภาพพัฒนาได้เอง อาทิ กลุ่มอาหารและเกษตร การแพทย์ สิ่งแวดล้อม อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ และวัฒนธรรม

๓.๒.๑.๒ ลงทุนวิจัยและพัฒนาในกลุ่มเทคโนโลยีที่นำสู่การพัฒนาแบบก้าวกระโดด ได้แก่ เทคโนโลยีทางการแพทย์ครบวงจร เทคโนโลยีชีวภาพ (ยาชีววัตถุ เภสัชพันธุศาสตร์ อาหารแปรรูป เชื้อเพลิง ชีวภาพและเคมีชีวภาพ พลังงานทางเลือก) หุ่นยนต์และเครื่องมืออุปกรณ์อัจฉริยะ ยานยนต์สมัยใหม่ (รถยนต์ ไฟฟ้า รถยนต์ไฮบริด) ระบบเครื่องกลที่ใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ ดิจิทัล เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตที่เชื่อมต่อและ บังคับอุปกรณ์ต่างๆ ปัญญาประดิษฐ์และเทคโนโลยีสมองกลฝังตัว และเทคโนโลยีระบบรางและการบิน โดยให้ความสำคัญกับการร่วมลงทุนระหว่างรัฐและเอกชน (Public Private Partnership: PPP) หรือการเข้า

ครอบครอง/รับช่วงต่อในเทคโนโลยีใหม่ที่มีความน่าจะเป็นไปได้ในตลาดโลกผ่านกลไกกองทุน
เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันสำหรับกลุ่มอุตสาหกรรมเป้าหมาย

๓.๒.๑.๓ ลงทุนวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมทาง
สังคมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน อาทิ เทคโนโลยีการศึกษา
เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เทคโนโลยีเพื่อผู้พิการ เทคโนโลยีเพื่อผู้สูงอายุ เทคโนโลยี
ทางการแพทย์ (ยาและวัคซีน อุปกรณ์และเครื่องมือทางการแพทย์) โดยอาศัยกลไกการดำเนินงาน
อย่างเป็นเครือข่ายระหว่างสถาบันการศึกษา สถาบันการวิจัย ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน
หรือชุมชน

๓.๒.๑.๔ เร่งรัดการถ่ายทอดผลงานวิจัยและพัฒนา และ
เทคโนโลยีสู่เกษตรกรรายย่อย วิสาหกิจชุมชน และวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ผ่านกลไก
เครือข่ายสถาบันการศึกษา สถาบันวิจัย และหน่วยงานภาครัฐและเอกชน โดยมีนักถ่ายทอด
เทคโนโลยีมืออาชีพเข้ามาช่วยดำเนินการ

๓.๒.๑.๕ พัฒนาคอนเนกชันเทคโนโลยีและนวัตกรรมไทย โดยใช้กลไก
ระบบบัญชีนวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์ไทยที่นำไปสู่การจัดซื้อจัดจ้างได้อย่างแท้จริงเพื่อเสริมสร้าง
โอกาสการพัฒนาเทคโนโลยีของประเทศและทดแทนการนำเข้า

๓.๒.๑.๖ เสริมสร้างระบบการบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญา
ที่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องมาตรฐานสากล สามารถนำไปสู่การสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มได้
รวมถึงมีฐานข้อมูลทรัพย์สินทางปัญญาที่สะดวกต่อการเข้าถึง ใช้งานง่าย และสืบค้นได้ทั่วโลก
เพื่อประกอบการวิเคราะห์และติดตาม เทคโนโลยี

๓.๒.๒ พัฒนาผู้ประกอบการให้เป็นผู้ประกอบการทางเทคโนโลยี

๓.๒.๒.๑ ส่งเสริมผู้ประกอบการให้มีบทบาทหลักด้านนวัตกรรม
เทคโนโลยีและร่วมกำหนดทิศทางการพัฒนานวัตกรรมกับสถาบันการศึกษา สถาบันวิจัย ภาครัฐ
และภาคสังคมหรือชุมชน โดยปรับ กฎ ระเบียบ และกฎหมายที่เป็นอุปสรรค

๓.๒.๒.๒ ส่งเสริมการสร้างสรรค่นวัตกรรมด้านการออกแบบ
และการจัดการธุรกิจที่ผสมการใช้เทคโนโลยีให้แพร่หลายในกลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจของไทย

๓.๒.๒.๓ สนับสนุนการเข้าถึงแหล่งเงินทุนสำหรับธุรกิจเกิดใหม่
และวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม (SMEs) ที่ต้องการพัฒนาหรือทำธุรกิจฐานเทคโนโลยี

๓.๒.๒.๔ สร้างบรรยากาศและสภาวะที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้
และพัฒนาความคิด สร้างสรรค์ลงสู่พื้นที่และชุมชน

๓.๒.๒.๕ รณรงค์ปลูกฝังวัฒนธรรมการวิจัยและค่านิยมการเคารพ สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา

๓.๒.๓ พัฒนาสภาวะแวดล้อมของการพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรม

๓.๒.๓.๑ ด้านบุคลากรวิจัย เร่งการผลิตบุคลากรสายวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีที่มีคุณภาพและ สอดคล้องกับความต้องการ โดยเฉพาะในสาขา STEM (วิทยาศาสตร์ (Science: S) เทคโนโลยี (Technology: T) วิศวกรรมศาสตร์ (Engineering: E) และ คณิตศาสตร์ (Mathematics: M)) นักวิจัยมืออาชีพ พัฒนาศักยภาพนักวิจัย และดึงบุคลากร ผู้เชี่ยวชาญ นักวิจัย และนำวิทยาศาสตร์ในต่างประเทศเข้ามาทำงาน

๓.๒.๓.๒ ด้านโครงสร้างพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ปรับปรุงและพัฒนาระบบการวิจัยเพื่อรองรับเทคโนโลยีสำคัญ ๆ ให้เกิดประสิทธิภาพยกระดับ โครงสร้างพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีแบบก้าว กระโดด เร่งสร้างความพร้อมในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างเต็มศักยภาพของภาครัฐพลักดัน และเร่งรัดให้มีกฎหมายเพื่อส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยในเชิงพาณิชย์

๓.๒.๓.๓ ด้านการบริหารจัดการ ส่งเสริมการปรับโครงสร้างและ บทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการ พัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรมเพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพในการดำเนินงาน ปรับระบบการบริหารจัดการงบประมาณจากการจัดสรร ตามภารกิจ ไปสู่การจัดสรรตามแผนงาน โครงการจัดให้มีระบบประเมินความสามารถด้าน นวัตกรรมของสถาบันวิจัย สนับสนุนการจัดทำแผนที่นำทางด้านเทคโนโลยี (Technology Roadmap) และแผนปฏิบัติการวิจัยและนวัตกรรมรายสาขา สนับสนุนให้มีการทำวิจัยที่สอดคล้อง กับศักยภาพและความต้องการของพื้นที่เพื่อสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัด กลุ่มจังหวัด และส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนและพัฒนาความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย และ นวัตกรรมเชิงลึกผ่านทางกลไกที่มีอยู่

๔. แผนยุทธศาสตร์ทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศไทย

การพัฒนากฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของไทยมีการดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สอดคล้องกับพันธกรณีระหว่างประเทศที่ไทยเป็นภาคี เมื่อวันที่ ๓ กรกฎาคม ๒๕๕๕ คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบแผนยุทธศาสตร์ทรัพย์สินทางปัญญา พ.ศ. ๒๕๕๖-๒๕๕๙ ตามที่ คณะกรรมการนโยบายทรัพย์สินทางปัญญาแห่งชาติ เสนอ (สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ, ๒๕๕๙ : ๖-๗) โดยมีวัตถุประสงค์ คือ

๔.๑ เพื่อส่งเสริมการสร้างสรรค์และการใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาในเชิงพาณิชย์ เพื่อให้ประเทศไทยสามารถพึ่งตนเองได้ในเรื่องทรัพย์สินทางปัญญา ให้คนไทยเป็นเจ้าของทรัพย์สินทางปัญญามากขึ้น และใช้ทรัพย์สินทางปัญญาเพิ่มมูลค่าให้สินค้าและบริการ

๔.๒ เพื่อให้ทรัพย์สินทางปัญญา ภูมิปัญญาท้องถิ่น และทรัพยากรชีวภาพของคนไทย ได้รับการคุ้มครองอย่างเหมาะสมทั้งในและต่างประเทศ สอดคล้องกับมาตรฐานสากล และทันกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี

๔.๓ เพื่อป้องกันและปราบปรามการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาอย่างมีประสิทธิภาพ ต่อเนื่องและเป็นธรรม

๔.๔ เพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่สนับสนุนการสร้างสรรค์ทรัพย์สินทางปัญญา โดยครอบคลุมทั้งด้านบุคลากร เงินทุน และโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพ

แผนยุทธศาสตร์ทรัพย์สินทางปัญญา พ.ศ. ๒๕๕๖-๒๕๕๙ ประกอบด้วย ๓ ยุทธศาสตร์ (สภาพขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ, ๒๕๕๖ : ๗-๘) โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

๑. ยุทธศาสตร์สร้างสรรค์ทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อส่งเสริมการสร้างสรรค์ทรัพย์สินทางปัญญาของไทย โดยเฉพาะสาขาที่ไทยมีศักยภาพการแข่งขันในเวทีโลก โดยมีการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ เช่น การจัดทำโครงการสนับสนุนการพัฒนาเทคโนโลยีของอุตสาหกรรมไทย (Industrial Technology Assistant Program: ITAP) เพื่อส่งเสริมให้ผู้ประกอบการ SMEs ใช้ประโยชน์จากฐานข้อมูลทรัพย์สินทางปัญญา การขึ้นบัญชีนวัตกรรมไทย การจัดทำคลังข้อมูลการวิจัยไทย ฐานข้อมูลภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย และฐานข้อมูลสิทธิบัตร เป็นต้น

๒. ยุทธศาสตร์ทรัพย์สินทางปัญญาในเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เพื่อให้มีการนำทรัพย์สินทางปัญญาของคนไทยไปใช้ประโยชน์อย่างแท้จริง พัฒนาเป็นสินค้าและบริการที่สร้างมูลค่าเพิ่มในเชิงพาณิชย์ โดยมีการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ เช่น การนำผลงานวิจัยและพัฒนาไปใช้ปรับปรุงกระบวนการผลิตการจัดงานมหกรรมทรัพย์สินทางปัญญา (IP Fair) และงานแสดงสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI Market) โครงการขับเคลื่อนผลงานวิจัยสู่เชิงพาณิชย์ (Thailand Tech Show) เป็นต้น

๓. ยุทธศาสตร์คุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อสร้างระบบการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล เหมาะสมและเท่าทันการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี รวมทั้งพัฒนาระบบราชการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นและทรัพยากรชีวภาพ โดยมีการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ เช่น การแก้ไขกฎหมายลิขสิทธิ์และกฎหมายความลับทางการค้า การเพิ่มจำนวนบุคลากรที่ตรวจสอบสิทธิบัตร การนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาช่วยในการจัดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญา เป็นต้น

๔. ยุทธศาสตร์ป้องกันและปราบปรามการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาเพื่อให้การป้องกันและปราบปรามการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และสร้างความเป็นธรรมทางการค้า โดยมีการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ เช่น การจัดชุดปฏิบัติการจับกุมและยึดสินค้าละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาการพัฒนาระบบเชื่อมโยงฐานข้อมูลการบูรณาการการทำงานระหว่างหน่วยงานบังคับใช้กฎหมาย เป็นต้น

๕. ยุทธศาสตร์การศึกษาและสร้างวัฒนธรรมด้านทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อพัฒนาระบบการศึกษาเพื่อสร้างบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญด้านทรัพย์สินทางปัญญา และเพื่อให้คนไทยมีค่านิยมและจิตสำนึกในการเคารพสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา โดยมีการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ เช่น การส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาภาครัฐมีการดำเนินการจัดการทรัพย์สินทางปัญญาในสถาบันการศึกษาอย่างเป็นระบบ การจัดทำคู่มือการเรียนการสอนเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาในระบบการศึกษาไทย และการรณรงค์สร้างจิตสำนึกการเคารพสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา เป็นต้น

๖. ยุทธศาสตร์ความร่วมมือด้านต่างประเทศ เพื่อให้ประเทศไทยมีการพัฒนาระบบทรัพย์สินทางปัญญาสอดคล้องกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในระดับสากล สามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในต่างประเทศ โดยมีการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ เช่น ความร่วมมือกับสำนักงานทรัพย์สินทางปัญญาต่างประเทศ เช่น ญี่ปุ่น สหภาพยุโรป สิงคโปร์ องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก เป็นต้น เพื่อแสวงหาความร่วมมือด้านทรัพย์สินทางปัญญา เช่น การฝึกอบรมบุคลากร การพัฒนาฐานข้อมูล เป็นต้น

๗. ยุทธศาสตร์ด้านการเงินการคลัง เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐและเอกชนสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุน ระบบประเมินมูลค่าและการเปลี่ยนแปลงทรัพย์สินทางปัญญาเป็นทุน ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานในการสนับสนุนให้เกิดการสร้างสรรค์ การคุ้มครอง การปราบปรามการละเมิด และนำทรัพย์สินทางปัญญาไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ เช่น โครงการนวัตกรรมดีไม่มีดอกเบี้ย การให้ทุนเครือข่ายวิสาหกิจนวัตกรรม การยกเว้นสำหรับค่าใช้จ่ายด้านการวิจัยและพัฒนา การบัญญัติพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. ๒๕๕๘ เป็นต้น

ซึ่งรัฐบาลโดยการนำของพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ได้ให้ความสำคัญในเรื่องนโยบายทรัพย์สินทางปัญญาและเป็นประธานการประชุมคณะกรรมการนโยบายทรัพย์สินทางปัญญาแห่งชาติ ครั้งที่ ๒/๒๕๕๕ ณ ตึกสันติไมตรี (หลังใน) ทำเนียบรัฐบาล เมื่อวันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๕๕ พร้อมด้วย คณะผู้บริหารกรมทรัพย์สินทางปัญญา หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ตลอดจนทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยการประชุมดังกล่าวมีมติเห็นชอบการดำเนินงาน

๒ เรื่อง คือ หนึ่งแนวทางการดำเนินการเพื่อให้ไทยหลุดจากบัญชี PWL ตามกฎหมายการค้าสำหรับรัฐฯ มาตรา ๓๐๑ พิเศษ เพื่อลดการละเมิดในพื้นที่การค้าและบนอินเทอร์เน็ต ตลอดจนให้ทรัพย์สินทางปัญญาได้รับการคุ้มครองในต่างประเทศ สองแผนที่นำทางด้านทรัพย์สินทางปัญญา (IP Roadmap) ระยะเวลา ๒๐ ปี เพื่อปฏิรูประบบทรัพย์สินทางปัญญาของไทยให้สอดคล้องกับนโยบายการขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ไทยแลนด์ ๔.๐ ที่เน้นการขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยนวัตกรรมและปัญญา

ปัญหาด้านทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศไทย

ปัญหาการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของไทย (เลอสรร ธนสุกาญจน์ และคณะ, ๒๕๔๘ : ๑๑๕-๑๒๕). ยังไม่ได้ช่วยยกระดับการพัฒนาเทคโนโลยี ซึ่งเป็นเรื่องปกติของประเทศกำลังพัฒนาที่ค่าลิขสิทธิ์บัตรและสิทธิบัตรเกือบทั้งหมด เป็นของผู้ประดิษฐ์หรือบริษัทในประเทศที่พัฒนาแล้ว มาขึ้นค่าลิขสิทธิ์บัตรไว้เพื่อกันท่าจากนักลงทุนประเทศที่สาม หรือจากประเทศกำลังพัฒนานั่นเอง

คนและบริษัทต่างชาติ ได้ใช้ประโยชน์จากระบบคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา มากกว่าคนไทยและบริษัทของไทยเอง คนและบริษัทต่างชาติใช้ประโยชน์จากระบบสิทธิบัตรของไทยประมาณสิบเท่าของคนไทยโดยดูจากสถิติการยื่นขอรับสิทธิบัตร นอกจากนั้น คดีอาญาในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง ส่วนใหญ่มีโจทก์เป็นบริษัทต่างชาติหรือตัวแทนของบริษัทข้ามชาติ โดยใช้พนักงานอัยการไทย เป็นผู้ฟ้อง

องค์กรที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินทางปัญญาของไทย ยังมีการทำงานหล่อมล้ำซ้ำซ้อนกันอยู่ ซึ่งสามารถจะแยกให้ชัดเจน ประหยัดงบประมาณ และลดความสับสนของผู้เกี่ยวข้องได้ การคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของไทยยังมีอีกหลายประเด็น ที่ต้องปรับปรุงเพื่อให้ถึงมาตรฐานขั้นต่ำของการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการค้า กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของไทยได้คุ้มครองตามมาตรฐานของความตกลงทริปส์เกือบทุกประการ คงมีขเว้นคือ การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ กฎหมายคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของไทย จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขปรับปรุง เพื่อรองรับการพัฒนาภาคเกษตรกรรมและภาคอุตสาหกรรมของไทยในทศวรรษใหม่

๓.๑ ปัญหาด้านทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศไทย ในด้านการประดิษฐ์คิดค้น

๓.๑.๑ ขาดความรู้ทางเทคโนโลยีที่มีความใหม่ระดับโลก นักประดิษฐ์คิดค้นขาดความรู้ทางเทคโนโลยีใหม่ ๆ ทำให้คิดค้นสิ่งประดิษฐ์สิ่งต่างประเทศคิดค้นไว้แล้ว

๓.๑.๒ ขาดวิธีการวิเคราะห์และสังเคราะห์ความรู้ใหม่ ๆ นักประดิษฐ์อาจมีความรู้เดิมอยู่แล้ว แต่ไม่มีความชำนาญในการรวบรวมความรู้จากหลายสาขาเข้าด้วยกัน เพื่อแก้ปัญหา หรือดำเนินการประดิษฐ์คิดค้นให้ลุล่วงไปได้

๓.๑.๓ ขาดความรู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินทางปัญญา จึงทำให้มองเห็นประโยชน์ที่จะได้รับจากการประดิษฐ์คิดค้น อันจะเป็นแรงจูงใจให้เกิดการประดิษฐ์คิดค้นขึ้น

๓.๑.๔ ขาดตัวอย่างนักประดิษฐ์ที่เลี้ยงตัวได้และทำประโยชน์ต่อสังคม ตัวอย่างนักประดิษฐ์ที่เลี้ยงตัวได้และทำประโยชน์ต่อสังคมยังมีให้เห็นในสังคมน้อยมาก

๓.๑.๕ ขาดการประกวดการประดิษฐ์คิดค้นที่เอาจริงเอาจังและต่อเนื่อง การประกวดผลงานประดิษฐ์คิดค้นนอกจากจะเป็นการสร้างความท้าทายแล้วยังเป็นการสร้างความสนุกสนานตื่นเต้น โดยมีรางวัล ล่อใจนักประดิษฐ์หรือผู้ที่สนใจการประดิษฐ์ทั้งหลาย

๓.๑.๖ ขาดเงินวิจัยจากภาครัฐ สำหรับการวิจัย ทั้งเพื่อหากำไรและไม่หากำไร การประดิษฐ์คิดค้นเป็นผลมาจากการวิจัยและพัฒนา ดังนั้นการขาดเงินทุนวิจัยและพัฒนา ย่อมกระทบการประดิษฐ์คิดค้นด้วย ซึ่งทุนวิจัยส่วนใหญ่จะให้แก่นหน่วยงานของรัฐ มีส่วนน้อยที่จะให้กับเอกชน และมักให้ในลักษณะของเงินกู้หมุนเวียนดอกเบี้ยผ่อนปรน ทำให้วิสาหกิจขนาดเล็ก นักประดิษฐ์อิสระน้อยคนที่จะได้รับการสนับสนุน

๓.๑.๗ การขอรับสิทธิบัตรไม่สะดวก ค่าเช่า ทำให้นักประดิษฐ์ไทยขาดกำลังใจ ความล่าช้าในการขอรับสิทธิบัตรในปัจจุบันใช้เวลาสองถึงสามปีโดยเฉลี่ย ทำให้นักประดิษฐ์ต้องนำผลการประดิษฐ์ออกก่อนที่จะได้รับสิทธิบัตร เพื่อหารายได้จึงทำให้เกิดการลอกเลียนแบบ ส่งผลให้เกิดความท้อใจกับผู้ประดิษฐ์คิดค้น

๓.๑.๘ การบังคับสิทธิตามสิทธิบัตรยังไม่เข้มข้น ทำให้นักประดิษฐ์ไทยขาดกำลังใจ ความไม่เข้มงวดในการบังคับสิทธิตามสิทธิบัตร ซึ่งต้องมีการปรับปรุงองค์ประกอบอื่นของระบบคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ตั้งแต่ตำรวจ ทนายความ อัยการ เพื่อให้การบังคับสิทธิเป็นไปอย่างยุติธรรม รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ (เลอสรรร ชนสุกาญจน์ และคณะ, ๒๕๔๘ : ๑๑๕-๑๒๕)

๓.๒ ปัญหาทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศไทยในด้านการนำเข้าสู่ระบบคุ้มครองสิทธิ

๓.๒.๑ ขาดการให้ความสำคัญกับนโยบายส่งเสริมทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศที่ชัดเจน ขาดการเชื่อมโยงระหว่างนโยบายพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี นโยบายส่งเสริมขีดความสามารถทางอุตสาหกรรม

๓.๒.๒ นโยบายทรัพย์สินทางปัญญายังไม่ครบถ้วนรอบด้าน ขาดการส่งเสริม การคุ้มครองและการนำทรัพย์สินทางปัญญามาใช้ประโยชน์ และไม่ได้ถูกพิจารณาหรือคำนึงถึง อย่างบูรณาการ และนโยบายปัจจุบันยังมุ่งเน้นการบังคับใช้กฎหมายมากกว่าส่งเสริมการประดิษฐ์ คิดค้น และการนำทรัพย์สินทางปัญญาไปใช้ประโยชน์

๓.๒.๓ นโยบายทรัพย์สินทางปัญญาไม่สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศ เนื่องจากไม่มีนโยบายระดับชาติในการส่งเสริมพัฒนานักวิจัยอย่างจริงจัง ไม่มีนโยบายจัดสรรทุนที่ ชัดเจน ต่อเนื่อง และไม่ดำเนินการปรับปรุงระบบการศึกษาที่ส่งเสริมการประดิษฐ์คิดค้น นโยบาย ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการบังคับใช้กฎหมาย

๓.๒.๔ ไม่เอื้อสิทธิประโยชน์แก่นักประดิษฐ์ภายในประเทศ นักวิจัยอิสระยังไม่ได้รับสิทธิประโยชน์จากภาครัฐมากนัก และมีเงื่อนไขต่าง ๆ ที่ไม่เอื้อต่อนักวิจัยอิสระจึงทำให้ ยากที่จะขอรับทุนการวิจัยได้

๓.๒.๕ มีตัวอย่างการคิดค้นประดิษฐ์ของคนไทยจำนวนมาก แต่ด้วยความไม่รู้ และไม่ได้รับการส่งเสริม ทำให้ไม่เห็นคุณค่าของการรักษาสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา เพราะขาด ความรู้ด้านทรัพย์สินทางปัญญา

๓.๒.๖ ขาดการสนับสนุนจากภาครัฐอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบโดยเฉพาะ ด้านการเงิน

๓.๒.๗ การดำเนินการระหว่างองค์กรยังขาดการประสานงานที่มี ประสิทธิภาพ ขาดการรวมกลุ่มเป็นเครือข่าย

๓.๒.๘ รัฐมองว่ากรมทรัพย์สินทางปัญญาเป็นเพียงหน่วยงานป้องกันและปราบปรามการละเมิดเท่านั้น (เลอสรร ธนสุกาญจน์ และคณะ, ๒๕๔๘ : ๑๒๕-๑๓๐).

๓.๓ ปัญหาทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศไทยในการนำไปใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์

๓.๓.๑ ทรัพย์สินทางปัญญาที่ได้รับที่คนไทยประดิษฐ์ขึ้นมีส่วนน้อยที่ถูกนำไปหาประโยชน์เชิงพาณิชย์ นักประดิษฐ์ไทยขาดการเชื่อมโยงกับภาคการผลิต หรือขาดทุนใน การผลิตขายเชิงพาณิชย์ และขาดความรู้ที่จะทำสัญญาอนุญาตให้ผู้อื่นนำไปพัฒนาต่อ

๓.๓.๒ งานวิจัยส่วนใหญ่ไม่ได้มุ่งสนองความต้องการของตลาด แต่มุ่งตอบ คำถามทางวิชาการเป็นหลัก

๓.๓.๓ ผู้ประดิษฐ์คิดค้น ผู้ทำการวิจัย หน่วยงานวิจัย และหน่วยงานสนับสนุน การวิจัยไม่เข้าใจว่าจะไรคือทรัพย์สินทางปัญญาของตนเอง กล่าวคือความไม่รู้กฎหมายจึงส่งผลให้ ไม่รู้ว่าทรัพย์สินทางปัญญาของตนมีอะไรบ้างและตนมีสิทธิอะไรบ้าง

๓.๓.๔ ไม่รู้วิธีปฏิบัติเพื่อบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญา กล่าวคือนักประดิษฐ์คิดค้นไม่มีทักษะและประสบการณ์ด้านธุรกิจ จึงไม่กล้าที่จะเจรจาทำสัญญาให้ผู้อื่นใช้สิทธิ

๓.๓.๕ คนไทยส่วนใหญ่ไม่นิยมใช้ของไทย เพราะการเจาะตลาดทำได้ยากและเป็นไปอย่างช้า

๓.๓.๖ ผู้บริหารกิจการและนักลงทุนไม่เห็นความสำคัญในการลงทุนเพื่อสร้างทรัพย์สินทางปัญญา นักลงทุนไทยมองผลกำไรระยะสั้นเป็นหลัก น้อยรายนักที่จะยอมลงทุนเพื่อสร้างเทคโนโลยีหรือสร้างทรัพย์สินทางปัญญาไว้ใช้เอง (เลอสรรร ธนสุกาญจน์ และคณะ, ๒๕๔๘ : ๑๓๐-๑๓๒).

๓.๔ ปัญหาทรัพย์สินทางปัญญาในเรื่องการบังคับสิทธิและระงับข้อพิพาท

๓.๔.๑ การดำเนินคดีในศาลล่าช้า แม้ว่าจะเป็นการดำเนินคดีแบบต่อเนื่อง แต่ก็ยังมีการเลื่อนและประวิงคดีของกลุ่มความอยู่บ่อยครั้ง

๓.๔.๒ การเยียวยาในรูปค่าเสียหาย มีมูลค่าต่ำ การกำหนดให้ศาลเป็นผู้ใช้ดุลยพินิจ ศาลมักจะกำหนดให้ตามความเสียหายที่น่าสืบได้ ซึ่งมีมูลค่าไม่มากนัก

๓.๔.๓ ผู้เสียหายมักนิยมบังคับสิทธิทางอาญาก่อนแล้วจึงบังคับสิทธิทางแพ่ง เพราะผู้เสียหายจะผลัดภาระค่าใช้จ่ายไปให้หน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบ แทนที่จะเป็นภาระของเจ้าของสิทธิเมื่อชนะคดีอาญาจึงมาบังคับสิทธิทางแพ่ง

๓.๔.๔ บุคลากรมีความรู้ ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านจำนวนน้อย คดีทรัพย์สินทางปัญญาเป็นเรื่องค่อนข้างใหม่ การสั่งสมความรู้มีน้อย เช่น เรื่องที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีชั้นสูง ทำให้ระบบยุติธรรมขาดบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ

๓.๔.๕ ระบบข้อมูลที่ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศใช้ในการพิจารณาคดียังไม่มีการประสาน ให้สามารถสืบค้นข้อมูล เชื่อมโยงกับฐานข้อมูลสำนวนของตำรวจและของพนักงานอัยการ

๓.๔.๖ การระงับข้อพิพาทนอกศาลน้อยกว่าในศาล เนื่องจากไม่เชื่อมั่นบุคลากรและความเป็นกลาง

๓.๔.๗ รัฐบาลจำเป็นต้องหามาตรการเพื่อพัฒนาบุคลากร และระบบทรัพย์สินทางปัญญาให้เข้มข้นและรวดเร็ว

๓.๔.๘ ยังไม่ปรากฏว่าเงินค่าปรับหรือค่าเสียหายที่ได้รับ ไม่นำมาใช้ในการพัฒนาบุคลากรหรือระบบทรัพย์สินทางปัญญา

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านทรัพย์สินทางปัญญา

๑. รายงานวิจัยเรื่อง “Roadmap และยุทธศาสตร์ทรัพย์สินทางปัญญาแห่งชาติ” โดยศาสตราจารย์ ดร. ประสิทธิ์ ประพัฒมงคลการ และคณะ (๒๕๔๘) ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ได้รายงานผลการศึกษาว่า แนวทางและยุทธศาสตร์ทรัพย์สินทางปัญญาแห่งชาติ แผน ๕ ปี และแผน ๑๐ ปี ครอบคลุมถึงองค์ประกอบหลัก ๔ ประการ คือ การสร้างทรัพย์สินทางปัญญา การนำทรัพย์สินทางปัญญาไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาและการบังคับสิทธิในกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา

๒. รายงานการวิจัย โครงการวิจัยเรื่อง ปัญหาการละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศกำลังพัฒนา แนวคิด ปัญหา ทางแก้ และพัฒนาการ โดยวิศิษฐ์ ศรีพิบูลย์ และคณะ ได้เสนอแนะแนวทางแก้ปัญหาการละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศกำลังพัฒนา ดังนี้

๒.๑ ออกกฎหมายสร้างระบบการจัดการสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เป็นรูปธรรม เช่น ออกกฎหมายกำหนดให้เจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาแต่ละประเภทหรือผู้สร้างสรรค์งานทรัพย์สินทางปัญญาแต่ละสาขารวมตัวกันจัดตั้งเป็นบริษัท สมาคม หรือองค์กรรูปแบบใดๆ ที่มีลักษณะเป็นเอกภาพ โดยกำหนดสภาพบังคับให้เจ้าของสิทธิหรือผู้สร้างสรรค์งานแต่ละประเภทเข้ามาบริหาร ถือหุ้น หรือเป็นสมาชิกขององค์กรดังกล่าว กำหนดหน้าที่ขององค์กรอย่างชัดเจนเกี่ยวกับการปกป้องคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของสมาชิก กำหนดสิทธิของสมาชิกในการเข้าร่วมในองค์กรนั้น ๆ หรือกำหนดข้อเสียของการไม่เข้าร่วมเป็นสมาชิกขององค์กร ขณะเดียวกันก็กำหนดหน้าที่ขององค์กรที่มีต่อสังคมด้วย

๒.๒ ภาครัฐควรจัดตั้งหน่วยงานฝ่ายบริหารที่รับผิดชอบโดยตรงในการป้องกันและปราบปรามการละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาเพียงหน่วยงานเดียว เพื่อให้มีผู้รับผิดชอบโดยตรง มีอำนาจที่ชัดเจนและมีบุคลากรที่มีความรู้ความชำนาญในการป้องกันและปราบปรามการละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา

๒.๓ ภาครัฐและเจ้าของสิทธิควรร่วมมือกันสร้างจิตสำนึกแก่สาธารณชน ให้เคารพสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของผู้อื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งควรเริ่มตั้งแต่ระดับเด็กและเยาวชน

๒.๔ รัฐและเจ้าของสิทธิควรกำหนดนโยบายสอดคล้องกันต่อการป้องกันและปราบปรามการละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ควรมีมาตรการการป้องกันและปราบปรามในระดับที่สอดคล้องกับสถานการณ์ของประเทศ ปล่อยให้สังคมเรียนรู้พัฒนาการในสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาในระดับหนึ่ง อาจยินยอมให้มีการละเมิดในช่วงเวลาหนึ่งในระดับที่ผู้ประกอบการสามารถที่จะเติบโตและมีผลกำไรตามสมควร

๒.๕ รัฐควรจัดสร้างทางสังคมและเศรษฐกิจที่ชัดเจนและยั่งยืน ขณะเดียวกันควรสร้างค่านิยมไม่ใช้สินค้าละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ไม่ส่งเสริมการใช้สินค้าที่หือดังหรือมีราคาแพง ไม่ส่งเสริมค่านิยมหรูหรา ฟุ่มเฟือย สร้างหลักเกณฑ์การกำหนดราคาสินค้าโดยเฉพาะสินค้าแบรนด์เนมหรือสินค้าที่มียี่ห้อหรือสินค้าที่มีเครื่องหมายการค้าที่มีชื่อเสียงให้มีราคาสอดคล้องกับรายได้ของประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ ลดช่องว่างระหว่างราคาสินค้ากับความสามารถในการหารายได้ของประชาชนให้น้อยลง กำหนดให้สินค้าที่มีสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาบางรายการเป็นสินค้าควบคุม เป็นต้น

๒.๖ ทุกรัฐบาลควรมีนโยบายการป้องกันและปราบปรามการละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาเป็นนโยบายสำคัญ เร่งด่วน และต่อเนื่อง

๒.๗ ควรจัดหน่วยงานป้องกันและปราบปรามเป็นการถาวร มีอำนาจเด็ดขาดเพียงหน่วยเดียว ขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี กำหนดให้มีเจ้าพนักงานตำรวจหรือเจ้าหน้าที่อื่นใดตามที่เหมาะสมเป็นผู้รับผิดชอบ โดยมีภารกิจสำคัญคือ ป้องกัน ปราบปรามและจับกุมผู้กระทำความผิดในทรัพย์สินทางปัญญาทุกประเภท มีระบบการฝึกอบรมที่ชัดเจน สร้างความรู้ความเชี่ยวชาญให้แก่เจ้าหน้าที่ดังกล่าวเพื่อความสะดวกในการทำงาน และกำหนดระเบียบหรือกฎหมายที่ชัดเจนในการให้บำเหน็จความชอบแก่เจ้าหน้าที่ที่มีผลงานดี และมีบทลงโทษที่รุนแรงสำหรับผู้ฝ่าฝืน

๒.๘ แก้ไขกฎหมายโดยถือว่าผู้ผลิตหรือผู้จัดจำหน่ายใหญ่เป็นอาชญากรร้ายแรงเสมอ เหมือนการฟอกเงินจากกิจการผิดกฎหมาย มีบทกำหนดโทษที่รุนแรง แต่ขณะเดียวกันควรแก้ไขกฎหมายให้ผู้จำหน่ายรายย่อยไม่ต้องรับโทษ เพราะบุคคลกลุ่มนี้เป็นเพียงเครื่องมือในการกระทำความผิดของผู้ผลิตหรือผู้จัดจำหน่ายรายใหญ่

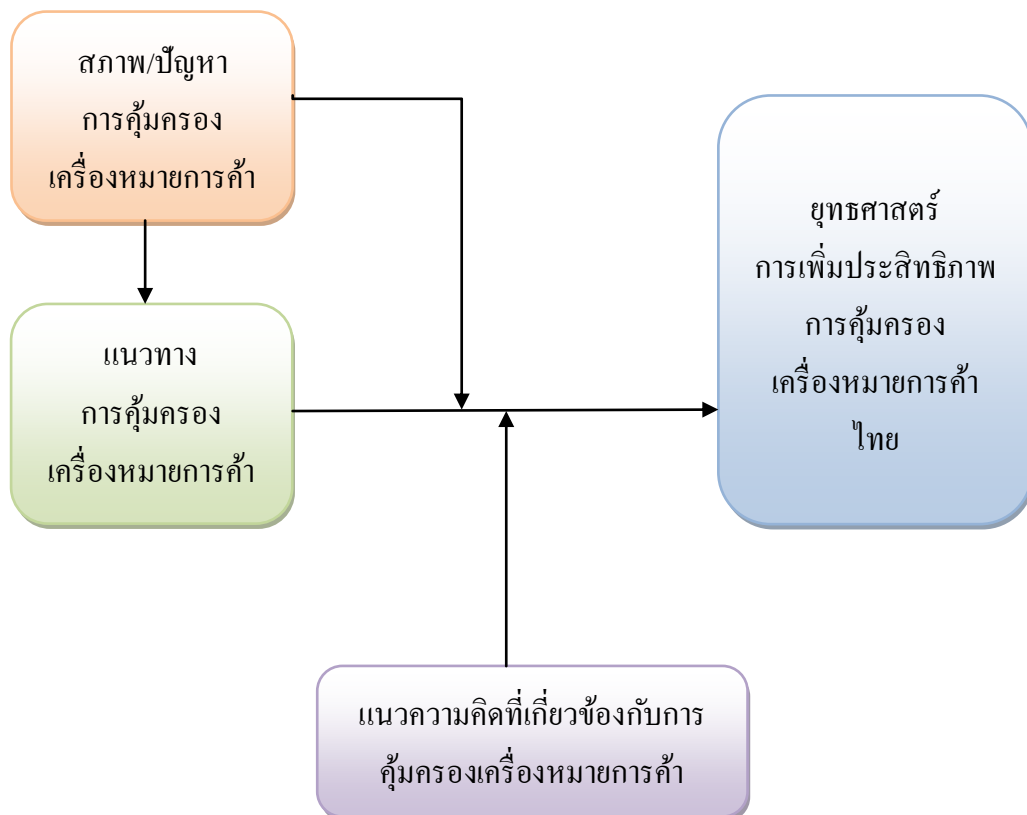
๓. กริซพกา บุญเฟื่อง (๒๕๕๖ : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญากับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ พบว่า การขับเคลื่อนประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ในภูมิภาคอาเซียน (Creative Industrial Hub of ASEAN) และสร้างมูลค่าเพิ่มของสินค้าและบริการในกลุ่มอุตสาหกรรมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เช่น อุตสาหกรรมดนตรี อุตสาหกรรมภาพยนตร์ หรืออุตสาหกรรมแพทย์แผนไทย เป็นต้น ซึ่งการคุ้มครองและการบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาอย่างเหมาะสมถือว่ามีมีความสำคัญกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) ในปัจจุบันระบบทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศไทยได้มุ่งเน้นไปที่การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาและการบังคับใช้สิทธิตามกฎหมายมากกว่าการส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างสรรคและการนำทรัพย์สินทางปัญญาไปใช้ประโยชน์ ดังนั้น รัฐบาลควรให้ความสำคัญระหว่างการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาและการบังคับใช้สิทธิ การสร้างสรรค์ทรัพย์สินทางปัญญาและการนำทรัพย์สินทางปัญญาไปใช้ประโยชน์อย่างเท่าเทียมกัน เพื่อให้เกิดสมดุลในระบบทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศ โดยเฉพาะ

อย่างยิ่งการเชื่อมโยงระหว่างการส่งเสริมการสร้างสรรค์ผลงาน ซึ่งรัฐควรกำหนดแนวนโยบายและกลยุทธ์ที่ชัดเจนในการนำทรัพย์สินทางปัญญาไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ และมาตรการในการส่งเสริมและสนับสนุนต่างๆ ตลอดจนการบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาอย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพไม่ว่าจะเป็นในระดับประเทศ ระดับองค์กรทั้งในภาครัฐและเอกชนอันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมโดยรวม

กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบความคิดของการวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การเพิ่มประสิทธิภาพการคุ้มครองเครื่องหมายการค้าในประเทศไทย

แผนภาพที่ ๒ - ๑ กรอบความคิดของการวิจัย

สรุป

ระบบทรัพย์สินทางปัญญาในยุคเริ่มแรกเกิดขึ้นในประเทศอิตาลี โดยพยายามสร้างระบบสิทธิบัตรให้ความคุ้มครองแก่บุคคลที่ประดิษฐ์สิ่งใหม่ ต่อมากษัตริย์ของอังกฤษได้มอบสิทธิพิเศษในเชิงผูกขาดแก่ผู้ผลิตสินค้าหรือพ่อค้าโดยการให้เอกสารสิทธิบัตรผูกขาดเป็นเวลา ๒๐ ปี ซึ่งมีตราประทับของกษัตริย์รับรอง ในปี ค.ศ. ๑๔๕๐ Johannes Gutenberg ได้ประดิษฐ์เครื่องพิมพ์ได้ และก่อให้เกิดระบบลิขสิทธิ์ขึ้นเป็นครั้งแรก ต่อมาในปี ค.ศ. ๑๗๑๐ ได้มีการประกาศใช้กฎหมาย Statute of Anne ซึ่งเป็นกฎหมายลิขสิทธิ์ฉบับแรกที่ทำให้ความคุ้มครองแก่ผู้สร้างสรรค์และกฎหมายฉบับนี้ได้กลายเป็นแม่แบบของกฎหมายลิขสิทธิ์ในหลายประเทศ

สหรัฐอเมริกาได้ให้ความคุ้มครองแก่ผู้ประดิษฐ์ตั้งแต่สมัยเป็นอาณานิคมของอังกฤษ โดยในปี ค.ศ. ๑๕๔๑ ได้ให้สิทธิผูกขาดการทำเกลือแก่นาย Samuel Winslow และสิทธิในการห้ามผู้อื่น และได้พัฒนาระบบสิทธิบัตรบนแนวทางของตนเองในช่วงสงคราม ปี ๑๘๑๒ โดยมีการบัญญัติเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาไว้ในรัฐธรรมนูญ รับรองสิทธิของผู้ประดิษฐ์และผู้สร้างสรรค์ในการได้รับสิทธิผูกขาด และได้ให้อำนาจแก่รัฐสภาที่จะออกกฎหมายคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาเพื่อส่งเสริมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ในปี ค.ศ. ๑๕๘๐ ประธานาธิบดีโรนัลด์ เรแกน ประกาศนโยบายสนับสนุนสิทธิบัตร (Pro-Patent Policy) เนื่องจากเศรษฐกิจสหรัฐอเมริกาได้รับผลกระทบจากการแข่งขันจากต่างประเทศ จึงได้ปรับเปลี่ยนแนวความคิดระบบสิทธิบัตรใหม่โดยได้เชื่อมโยงการพัฒนาเศรษฐกิจและเทคโนโลยีโดยไม่ได้มีแผนแม่บทแต่อย่างใด แต่เป็นความร่วมมือร่วมใจกันทั้งรัฐบาล รัฐสภา ศาล และภาคเอกชน ต่อมาก็ได้มีการเชื่อมโยงระบบสิทธิบัตรเข้ากับมิติทางการค้าระหว่างประเทศ เป็นจุดก่อให้เกิดบทบัญญัติ ๓๐๑ ในกฎหมาย The Omnibus Trade Act of ๑๕๘๘ และส่งผลให้การผลักดันความตกลง TRIPS ด้วย ล่าสุดก็มีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายสิทธิบัตรในปี ค.ศ. ๑๕๕๕ เรียกว่า The American Inventor Protection Act โดยแก้ไขปรับเปลี่ยนกฎหมายสิทธิบัตรให้สอดคล้องกับการแข่งขันระหว่างประเทศ

นโยบายและยุทธศาสตร์ทรัพย์สินทางปัญญาของสหรัฐอเมริกา ได้พัฒนาหลากหลายกฎหมาย และส่งเสริมระบบการศึกษาให้เด็กและเยาวชนเกิดการค้นคว้าหาความรู้ใหม่ ๆ ในรูปแบบของการจัดประกวดและแข่งขันต่าง ๆ รวมทั้งการส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษา จนถึงการสนับสนุนด้านการเงินในรูปแบบต่าง ๆ ยุคปัจจุบันสหรัฐอเมริกาได้ใช้ทรัพย์สินทางปัญญาเป็นเครื่องมือสร้างความเติบโตของอุตสาหกรรม ๒ สาขาหลัก คือ เทคโนโลยีชีวภาพ และคอมพิวเตอร์ ในคริสต์ศตวรรษที่ ๒๑ ได้ปรับปรุงคุณภาพของ

ระบบสิทธิบัตรและเครื่องหมายการค้า ระยะเวลาในการให้บริการ ปรับปรุงระบบไปสู่ความเป็น Office Automation และร่วมมือทวิภาคีและพหุภาคีกับสำนักงานของประเทศอื่นเพื่อลดความซ้ำซ้อนของขั้นตอนการจดทะเบียน

ในระยะแรกประเทศญี่ปุ่นมีแนวความคิดว่าระบบสิทธิบัตรมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ จึงได้มีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายสิทธิบัตรอย่างต่อเนื่องโดยอิงแนวความคิดมาจากสหรัฐอเมริกา หลังจากญี่ปุ่นได้เข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิกอนุสัญญากรุงปารีส ระบบสิทธิบัตรก็ได้รับอิทธิพลจากเยอรมนี จุดแข็งของญี่ปุ่น คือ รัฐบาลมีบทบาทโดยตรงกับการพัฒนาระบบนวัตกรรมของประเทศ โดยการส่งเสริมให้มีการนำเอาเทคโนโลยีที่ทันสมัย ควบคู่ไปกับการพัฒนาการพัฒนาศักยภาพความสามารถทางเทคโนโลยีในประเทศ นอกจากนี้รัฐบาลได้กำหนดแผนกลยุทธ์ด้านการพัฒนานวัตกรรม โดยการประสานกลยุทธ์นวัตกรรมเข้ากับระบบอื่น ๆ คือ กลยุทธ์นวัตกรรมเกี่ยวกับสังคม

ปี ค.ศ. ๑๙๕๕ รัฐบาลได้จัดตั้งศูนย์ทรัพย์สินทางปัญญาขึ้นทั่วประเทศ คำว่าทรัพย์สินทางปัญญาก็เป็นที่รู้จักของประชาชนทั่วไป และสิทธิบัตรที่ได้รับการจดทะเบียนได้มีการใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์เพิ่มมากขึ้น ต่อมาปี ค.ศ. ๑๙๘๖ รัฐบาลได้ประกาศกฎหมายวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีโดยเน้นการสร้างทรัพย์สินทางปัญญาและการส่งเสริมเทคโนโลยีแนวหน้า ทำให้ธุรกิจขนาดกลางและขนาดเล็กเข้าถึงข้อมูลสิทธิบัตร

ปี ค.ศ. ๒๐๐๒ ญี่ปุ่นได้ตั้งคณะกรรมการจัดวางแนวทางและกลยุทธ์ทางด้านทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศ ในปีเดียวกันคณะกรรมการดังกล่าวได้เสนอแผนนโยบายหลัก ๔ ประการ ดังนี้ ประการที่หนึ่ง จัดจ้าง จัดซื้อเทคโนโลยีและการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่เกิดจากงานวิจัยและพัฒนาที่เงินงบประมาณจากภาครัฐ โดยทบทุนกฎหมายส่งเสริมการถ่ายทอดเทคโนโลยีระหว่างมหาวิทยาลัยและอุตสาหกรรม ประการที่สอง ให้ความสำคัญคุ้มครองและใช้ประโยชน์ทรัพย์สินทางปัญญาในเทคโนโลยีสาขาใหม่ ๆ ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ในการพัฒนาหรือส่งเสริมขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ๒ สาขาวิชาการ คือ วิทยาศาสตร์สุขภาพและเทคโนโลยีชีวภาพ และเทคโนโลยีสารสนเทศ ประการที่สาม การศึกษาและการฝึกอบรมให้เกิดผู้เชี่ยวชาญด้านทรัพย์สินทางปัญญา โดยได้มีการเสนอให้มีการจัดตั้งวิทยาลัยหรือสถาบันการศึกษาทางด้านทรัพย์สินทางปัญญาเพื่อสร้างบุคลากร และประการที่สี่ การพัฒนาระบบและโครงสร้างพื้นฐานของการบังคับใช้กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา

การพัฒนาของญี่ปุ่นเน้นไปที่ภาคปฏิบัติ มากกว่าการหาความรู้ในภาพรวม แม้ว่าภาครัฐจะกำหนดทิศทางการพัฒนาและมีสถาบันวิจัยเฉพาะทางของภาครัฐจำนวนมาก แต่การดำเนินการต่าง ๆ ก็ยังเน้นที่บทบาทและการส่งเสริมบริษัทเอกชนอยู่ จึงทำให้ญี่ปุ่นมีตัวเลขการ

ขอรับสิทธิบัตรมากที่สุดในโลกและความเป็นเจ้าของนวัตกรรมส่วนใหญ่อยู่ที่บริษัทเอกชนมากกว่าอยู่ที่ตัวบุคคล โดยประเทศญี่ปุ่นได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาให้สำนักงานสิทธิบัตรให้เป็นสำนักงานชั้นนำของโลก ด้วยการให้การคุ้มครองที่รวดเร็ว มีระบบตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพ และเพิ่มขีดความสามารถในการตอบสนองผู้ใช้บริการ

มาเลเซียให้ความสำคัญกับรากฐานของระบบการศึกษาที่ดีและรัฐบาลกล้าตัดสินใจลงทุนในโครงการขนาดใหญ่ เพื่อให้เกิดการพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยีไปสู่เชิงพาณิชย์อย่างเป็นรูปธรรม เช่น การปรับปรุงศูนย์การศึกษาทรัพย์สินทางปัญญา การเร่งพัฒนาสถาบันวิจัยต่าง ๆ ทั้งของรัฐและในสถาบันการศึกษา และการจัดตั้ง Intellectual Property Corporation of Malaysia ในรูปแบบของเอกชน ปัจจุบันได้ดำเนินการออกกฎหมายและสร้างนโยบายของรัฐที่สนับสนุนการนำทรัพย์สินทางปัญญาที่มีอยู่ในประเทศ หรือหามาได้ไม่ยากนักจากต่างประเทศมาใช้ประโยชน์ โดยได้ออกกฎหมายเพื่ออนุญาตให้ใช้สิทธิเทคโนโลยี นอกจากนี้ทางรัฐบาลยังให้ความสำคัญกับการจัดหาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญา หรือดึงเทคโนโลยีเข้าประเทศ เพื่อสร้างบุคลากรมาพัฒนาเทคโนโลยี

สิงคโปร์ไม่ได้มีระบบจดทะเบียนการออกแบบผลิตภัณฑ์ของตนเอง และกฎหมายการคุ้มครองการออกแบบผลิตภัณฑ์ก็ใช้ระบบของอังกฤษ ดังนั้นการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการจดทะเบียนในสหราชอาณาจักรจะได้รับความคุ้มครองอัตโนมัติในสิงคโปร์ และให้ความคุ้มครองแก่เครื่องหมายที่มีชื่อเสียง กฎหมายลิขสิทธิ์ของสิงคโปร์ถือได้ว่าเป็นกฎหมายที่ทันสมัย กล่าวคือมีบทบัญญัติเกี่ยวกับให้ความคุ้มครองในรูปแบบเทคโนโลยีดิจิทัล และการละเมิดบนอินเทอร์เน็ต นอกจากนี้รัฐบาลได้ส่งเสริมการปราบปรามสินค้าละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา โดยจัดตั้งโปรแกรมเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากองค์กรเอกชนในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะเจ้าของทรัพย์สินทางปัญญาและได้มีการออกประมวลจริยธรรมสำหรับผู้ผลิตแผ่นซีดีรอมเพื่อใช้เป็นแนวทางอย่างสมัครใจและต่อมาก็ได้มีระบบใบอนุญาตสำหรับการตั้งโรงงานผลิตแผ่นซีดีรอมและการนำเข้าอุปกรณ์

ยุทธศาสตร์ทรัพย์สินทางปัญญาของไทยได้กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญฯ ร่างกรอบยุทธศาสตร์ชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มาอย่างต่อเนื่องและสอดคล้องกับพันธกรณีระหว่างประเทศที่ไทยเป็นภาคีสมาชิก นอกจากนี้ไทยยังมีแผนยุทธศาสตร์ทรัพย์สินทางปัญญา พ.ศ. ๒๕๕๖-๒๕๕๙ แต่ปัญหาด้านทรัพย์สินทางปัญญาก็ยังไม่หมดไป

ปัญหาทรัพย์สินทางปัญญาของไทยมีทั้งในด้านการประดิษฐ์คิดค้น ที่ขาดความรู้ทางเทคโนโลยีใหม่ ๆ การวิเคราะห์และสังเคราะห์ การจัดการทรัพย์สินทางปัญญา ขาดตัวอย่างนักประดิษฐ์ที่เลี้ยงตัวได้ การประกวดที่เอาจริงเอาจัง ขาดทุนวิจัยจากภาครัฐ การขอรับสิทธิบัตรล่าช้า

และการบังคับสิทธิตามสิทธิบัตรยังไม่เข้มข้น ประการต่อมาคือการนำเข้าสู่ระบบคุ้มครองสิทธิที่ขาดแผนนโยบายของประเทศที่ชัดเจน แนวทางการส่งเสริมการคุ้มครอง นโยบายทรัพย์สินทางปัญญาไม่สอดคล้องกับการพัฒนาของประเทศ การไม่เอื้อสิทธิประโยชน์แก่นักประดิษฐ์ภายในประเทศ นักประดิษฐ์ขาดความรู้ด้านทรัพย์สินทางปัญญา การสนับสนุนจากภาครัฐอย่างต่อเนื่องเป็นระบบก็มีความสำคัญเช่นกัน ขาดการรวมกลุ่มเป็นเครือข่าย และรัฐมองว่ากรมทรัพย์สินทางปัญญาเป็นเพียงหน่วยงานป้องกันและปราบปราม และปัญหาด้านการบังคับสิทธิและระดับข้อพิพาท ทั้งในด้านคดีล่าช้าในศาล การเยียวยา นิยมการบังคับสิทธิทางอาญาก่อน บุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญมีจำนวนน้อย ระบบข้อมูลศาลขาดการเชื่อมโยงกับตำรวจและพนักงานอัยการ นอกจากนี้ยังมีปัญหาหลักที่ประเทศไทยต้องก้าวข้ามไปให้ได้เพื่อไปสู่เป้าหมายของการหลุดพ้นจากประเทศรายได้ปานกลางคือ การนำไปใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ เนื่องจากงานวิจัยส่วนใหญ่ไม่ได้มุ่งตอบสนองความต้องการของตลาด

บทที่ ๓

การละเมิดและการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศไทย

การศึกษาในบทที่ ๓ มีความมุ่งหมายเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ ๑ เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศไทย โดยมีลำดับการศึกษา ดังนี้

๑. การละเมิดเครื่องหมายการค้าในประเทศไทย
๒. บทบัญญัติการละเมิดเครื่องหมายการค้าในประเทศไทย
๓. การคุ้มครองเครื่องหมายการค้าในประเทศไทย
๔. ปัญหาข้อขัดข้อง
๕. สรุป

การการละเมิดเครื่องหมายการค้าในประเทศไทย

๑. การละเมิดเครื่องหมายการค้าในประเทศไทย

๑.๑. ความเป็นมาของเครื่องหมายการค้า

ประเทศไทยให้ความสำคัญกับการคุ้มครองและการละเมิดเครื่องหมายการค้าตามหลักสากลมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๕๗ (สถาบันทรัพย์สินทางปัญญาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและคณะ, ๒๕๔๘ : ๕๓-๕๔) โดยมีการประกาศพระราชบัญญัติลักษณะเครื่องหมายการค้าและยี่ห้อการค้า พ.ศ. ๒๔๗๕ (Law on Trade Marks and Trade Name of B.E. ๒๔๕๗) ซึ่งเป็นกฎหมายเครื่องหมายการค้าฉบับแรกของไทย ที่บัญญัติเกี่ยวกับการรับจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าและได้ปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก ในปี พ.ศ. ๒๔๗๔ ได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. ๒๔๗๔ ใช้บังคับแทนพระราชบัญญัติการค้าและยี่ห้อการค้า พ.ศ. ๒๔๕๗ ที่ถูกยกเลิกไป โดยให้มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๔ ต่อมาพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๗) ได้มีการปรับปรุงแก้ไขอีก ในปี พ.ศ. ๒๔๗๖ และแก้ไขเพิ่มเติมในปี พ.ศ. ๒๕๐๔ (รัชชัญ สุภผลศิริ, ๒๕๖๖ : ๔-๕)

ในปี พ.ศ. ๒๕๓๔ เนื่องจากพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวมีผลบังคับใช้มาเป็นเวลานานทำให้ต้องแก้ไขบทบัญญัตินั้นให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก อีกทั้งพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวมีข้อบกพร่องบางประการที่ทำให้ไม่สามารถคุ้มครองได้อย่างเพียงพอ จึงมีการกร่างกฎหมายฉบับใหม่ขึ้นเป็น พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้าเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๔ โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๔ (พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า, ๒๕๓๔.) และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๕ และได้บัญญัติเครื่องหมายบริการเพิ่มเติม

๑.๑.๑ ลักษณะเครื่องหมายการค้า เป็นสิ่งที่บ่งชี้ถึงที่มาในการซื้อขายสินค้าและบริการ เครื่องหมายการค้าจะทำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่าง ผู้ผลิตสินค้ากับผู้บริโภคสินค้า โดยจะเป็นสัญลักษณ์ของผู้ผลิตสินค้า นอกจากนี้ยังเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงคุณภาพของสินค้า ที่จะทำให้ผู้บริโภคสามารถตัดสินใจซื้อสินค้านั้นโดยง่าย

การนำเครื่องหมายการค้ามาใช้นั้นเป็นการรักษาสิทธิประโยชน์ของเจ้าของเครื่องหมายการค้าที่ผู้ประดิษฐ์หรือผู้สร้างเครื่องหมายการค้าขึ้นมาใช้ ย่อมได้รับสิทธิความคุ้มครองตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ การใช้เครื่องหมายการค้ากับสินค้าของตน รวมทั้งมีสิทธิที่จะโอนหรืออนุญาตให้ผู้อื่นใช้เครื่องหมายการค้าของตนได้โดยจะมีค่าตอบแทนหรือไม่ก็ได้ นอกจากนี้ยังมีสิทธิเรียกร้องค่าทดแทนทางแพ่ง หรือฟ้องร้องดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำละเมิดเครื่องหมายการค้าของตน เครื่องหมายการค้าเป็นตัวบ่งบอกถึงคุณภาพของสินค้าทำให้สามารถเลือกซื้อสินค้าได้อย่างถูกต้องตรงตามความต้องการไม่สับสนสินค้า ซึ่งผู้บริโภคจะสามารถจดจำสินค้าต่าง ๆ ได้จากเครื่องหมายการค้าที่กำกับอยู่กับสินค้านั้น

๑.๑.๒ เครื่องหมายและเครื่องหมายการค้า สามารถแยกออกสองส่วนคือ เครื่องหมาย ได้แก่ ภาพถ่าย ภาพวาด ภาพประดิษฐ์ ตรา ชื่อ คำ ตัวหนังสือ ตัวเลข ลายมือชื่อ หรือสิ่งเหล่านี้เป็นอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างรวมกัน แต่ไม่หมายความรวมถึง แบบผลิตภัณฑ์ตามกฎหมายว่าด้วยสิทธิบัตรส่วนที่สอง คือ เครื่องหมายการค้า ตาม พ.ร.บ. เครื่องหมายการค้า พ.ศ. ๒๕๓๔ แบ่งออกได้เป็น ๔ ประเภท ได้แก่ (๑) เครื่องหมายการค้า (Trade Mark) คือ เครื่องหมายที่ใช้กับสินค้าเพื่อแสดงให้เห็น ว่าสินค้าที่ใช้เครื่องหมายนั้นแตกต่างจากสินค้าของผู้อื่น (๒) เครื่องหมายบริการ (Service Mark) คือ เครื่องหมายที่ใช้กับการบริการเพื่อแสดงให้เห็นว่าบริการที่ใช้เครื่องหมายนั้น ๆ แตกต่างจากบริการของผู้อื่น (๓) เครื่องหมายรับรอง (Certification Mark) คือ เครื่องหมายที่ใช้ในการรับรอง สินค้าหรือบริการของบุคคลอื่น โดยเป็นการรับรองเกี่ยวกับแหล่งกำเนิดส่วนประกอบ วิธีการผลิต คุณภาพ หรือคุณลักษณะอื่นใด ของสินค้านั้น หรือเพื่อรับรองเกี่ยวกับ สภาพ คุณภาพ ชนิด หรือคุณลักษณะอื่นใดของบริการนั้น (๔) เครื่องหมายร่วม

(Collective Mark) คือ เครื่องหมายการค้าหรือเครื่องหมายบริการที่ใช้หรือจะใช้โดยบริษัทหรือวิสาหกิจในกลุ่มเดียวกัน หรือโดยสมาชิกของ สมาคม สหกรณ์ สหภาพ สมาพันธ์ กลุ่มบุคคล หรือองค์กรอื่นใดของรัฐหรือเอกชน

๑.๑.๓ ลักษณะบ่งเฉพาะของเครื่องหมายการค้า คือ ลักษณะที่ทำให้ผู้บริโภคสินค้านั้นทราบ และเข้าใจได้ว่าสินค้าที่ใช้เครื่องหมายการค้า นั้น แตกต่างไปจากสินค้าอื่น หรืออาจกล่าวได้ว่า คือ ลักษณะพิเศษที่จะทำให้สามารถแยกแยะความแตกต่างของแต่ละเครื่องหมายได้ ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการเป็นเครื่องหมายการค้า โดยกฎหมายมีเจตนารมณ์ที่จะให้ความคุ้มครองประชาชนผู้บริโภคสินค้า มิให้เกิดความสับสนหลงผิดในสินค้าที่ใช้เครื่องหมายนั้นๆ ลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้ ให้ถือว่ามิใช่ลักษณะบ่งเฉพาะตามกฎหมาย (๑) ชื่อตัว ชื่อสกุลของบุคคลธรรมดาที่ไม่เป็นชื่อสกุล ตามความหมายอันเข้าใจกัน โดยธรรมดา ชื่อนิติบุคคล หรือชื่อในทางการค้าซึ่งแสดงโดยลักษณะพิเศษ (๒) คำหรือข้อความ อันไม่ได้ถึงถึงลักษณะหรือคุณสมบัติของสินค้านั้นโดยตรงและไม่เป็น ชื่อทางภูมิศาสตร์ที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด (๓) ตัวหนังสือ ตัวเลข หรือคำ ที่ประดิษฐ์ขึ้น (๔) ลายมือชื่อของผู้จดทะเบียนหรือของเจ้าของเดิมของ กิจการของผู้จดทะเบียน หรือ ลายมือชื่อของบุคคลอื่น โดยได้รับอนุญาตจากบุคคลนั้นแล้ว (๕) ภาพของผู้จดทะเบียนหรือของบุคคลอื่น โดยได้รับอนุญาตจากบุคคลนั้นแล้ว หรือ ในกรณีที่บุคคลนั้นตายแล้ว โดยได้รับอนุญาตจากบุพการี ผู้สืบสันดาน และคู่สมรสของ บุคคลนั้น ถ้ามีแล้ว (๖) ภาพที่ประดิษฐ์ขึ้น ชื่อ คำ หรือข้อความที่ไม่ใช่ลักษณะตาม (๑) หรือ (๒) หากได้มีการจำหน่ายเผยแพร่หรือโฆษณา สินค้าที่ใช้เครื่องหมายการค้า นั้น จนแพร่หลายแล้วตามหลักเกณฑ์ที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด และพิสูจน์ได้ว่าได้ปฏิบัติถูกต้องตามหลักเกณฑ์นั้นแล้วก็ให้ถือว่ามิใช่ลักษณะบ่งเฉพาะ

๑.๒ การได้รับความคุ้มครองสิทธิในเครื่องหมายการค้า (จรรยา ภัคดิธนากุล, ๒๕๔๖ : ๓๗)

๑.๒.๑ การได้มาซึ่งสิทธิโดยการใช่ คือ การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งนำเครื่องหมายการค้าดังกล่าวออกมาใช้กับผลิตภัณฑ์สินค้าของตนก่อนบุคคลอื่น อันจะมีผลทำให้บุคคลผู้นั้นได้สิทธิในเครื่องหมายการค้าดังกล่าวดีกว่าบุคคลอื่น เพราะเครื่องหมายการค้า นั้นมีหน้าที่ในการจำแนกสินค้าเพื่อแสดงความแตกต่างจากผู้ประกอบการรายอื่น และเป็นประโยชน์แก่ตัวเจ้าของเครื่องหมายการค้าและเป็นประโยชน์แก่ผู้บริโภคอีกด้วย

๑.๒.๒ การได้มาซึ่งสิทธิโดยการจดทะเบียน คือ ต้องเป็นการได้สิทธิในเครื่องหมายการค้าโดยชัดเจน โดยการนำเครื่องหมายการค้าของตนนั้นไปจดทะเบียนไว้กับหน่วยงานของรัฐบาล โดยระบบการจดทะเบียนจะมีหลักฐานที่ปรากฏไว้ชัดเจนและแน่นอน และบุคคลอื่นสามารถตรวจสอบได้หากบุคคลใดนำเครื่องหมายการค้าดังกล่าวไปใช้ก็จะเป็นการละเมิด

สิทธินั้น การจดทะเบียนคุ้มครองเครื่องหมายการค้าย่อมมีประโยชน์หลายด้าน เช่น เพื่อเป็นหนังสือสำคัญในการจดทะเบียนแสดงความเป็นเจ้าของเครื่องหมายการค้าได้รับสิทธิในการคุ้มครองเครื่องหมายการค้าขึ้นนับตั้งแต่วันที่ได้จดทะเบียนเครื่องหมายการค้า เป็นต้น

ลักษณะของเครื่องหมายการค้าอันพึงรับจดทะเบียนได้ เครื่องหมายการค้าที่สามารถจะนำไปจดทะเบียนได้จะต้องมีลักษณะตามพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 มาตรา 6 บัญญัติไว้ว่า “เครื่องหมายการค้าอันพึงรับจดทะเบียนได้” ต้องประกอบด้วยลักษณะดังต่อไปนี้ เป็นเครื่องหมายการค้าอันมีลักษณะบ่งเฉพาะ เป็นเครื่องหมายการค้าที่ไม่มีลักษณะต้องห้ามตามพระราชบัญญัตินี้และไม่เป็นเครื่องหมายการค้าที่เหมือนหรือคล้ายกับเครื่องหมายการค้าที่บุคคลอื่นได้จดทะเบียนไว้แล้ว เครื่องหมายการค้าที่จะจดทะเบียนได้จึงต้องประกอบด้วยลักษณะทั้งสามข้อ โดยจะขาดข้อใดหนึ่งมิได้

๑.๒.๓ สิทธิของผู้จดทะเบียนเครื่องหมายการค้า เมื่อได้จดทะเบียนเครื่องหมายการค้าแล้ว พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. ๒๕๓๔ ได้บัญญัติหลักเกณฑ์อันเกี่ยวกับสิทธิแก่ผู้ซึ่งได้จดทะเบียนเป็นเจ้าของเครื่องหมายการค้าไว้ ดังนี้

๑.๒.๓.๑ สิทธิในการใช้เครื่องหมายการค้า (ไชยยศ เหมะรัชตะ, ๒๕๕๓ : ๓๒๖-๓๓๔)

๑) สิทธิทั่วไปในการใช้เครื่องหมายการค้า หลักเกณฑ์เกี่ยวกับสิทธิในการใช้เครื่องหมายการค้านี้ ในความตกลงเรื่อง TRIPs ได้กำหนดหลักการพื้นฐานเป็นมาตรฐานไว้ในข้อ ๑๖ (๑) ว่าด้วยสิทธิที่เกิดขึ้น ซึ่งบัญญัติไว้ว่า เจ้าของเครื่องหมายการค้าที่จดทะเบียนจะมีสิทธิแต่ผู้เดียวที่จะป้องกันมิให้บุคคลที่สามทั้งปวง ซึ่งมีได้รับความยินยอมจากเจ้าของเครื่องหมายการค้าใช้เครื่องหมายเหมือนกันหรือคล้ายกันในทางการค้ากับสินค้าหรือบริการที่เหมือนกันหรือคล้ายกันกับสินค้าหรือบริการที่ได้จดทะเบียนเครื่องหมายการค้า หากการใช้ดังกล่าวอาจเป็นเหตุที่น่าจะก่อให้เกิดความสับสนขึ้นได้ ในกรณีที่มีการใช้เครื่องหมายการค้าเหมือนกันกับสินค้าหรือบริการเหมือนกัน ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า อาจก่อให้เกิดความสับสนขึ้นได้ มาตรา ๔๔ บัญญัติให้ผู้ซึ่งได้จดทะเบียนเป็นเจ้าของเครื่องหมายการค้าเป็นผู้มีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในอันที่จะใช้เครื่องหมายการค้าขึ้นสำหรับสินค้าที่ได้จดทะเบียนไว้ นอกจากนี้มาตรา ๔๕ กำหนดให้เครื่องหมายการค้าขึ้นได้จดทะเบียนไว้ทุกสัหากว่าเครื่องหมายการค้าขึ้นได้จดทะเบียนไว้โดยมิได้จำกัดสิทธิจำกัดสิทธิในการใช้เครื่องหมายการค้า มาตรา ๔๔ ได้กำหนดให้สิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการใช้เครื่องหมายการค้าแก่เจ้าของเครื่องหมายการค้าอันได้จดทะเบียนไว้ ก็ตามสิทธิดังกล่าวยังมีข้อจำกัดตามที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ ได้แก่

ประการที่หนึ่ง สิทธิแต่ผู้เดียวในการใช้เครื่องหมายการค้านี้จำกัดเฉพาะแต่สำหรับสินค้าที่ได้จดทะเบียนในจำพวกเดียวกันที่ของจดทะเบียนการใช้เครื่องหมายการค้านี้ตามที่มาตรา ๕ และมาตรา ๔๔ บัญญัติไว้ หากมีบุคคลใดใช้เครื่องหมายการค้ากับสินค้าต่างจำพวกกับที่เจ้าของเครื่องหมายการค้าได้จดทะเบียนไว้โดยสุจริต ย่อมไม่ถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิในการใช้เครื่องหมายการค้าของเจ้าของเครื่องหมายการค้านี้แต่ประการใด ทั้งนี้หลักเกณฑ์เกี่ยวกับสิทธิแต่ผู้เดียวในการใช้เครื่องหมายการค้าได้เฉพาะแต่สินค้าที่ได้รับจดทะเบียนไว้ ซึ่งเป็นไปตามหลักการมาตรฐานค้ำที่ความตกลง TRIPs ข้อ ๑๗ (๑) ซึ่งกำหนดให้เจ้าของเครื่องหมายการค้าที่จดทะเบียนไว้แล้ว ย่อมมีสิทธิแต่ผู้เดียวที่จะป้องกันไม่ให้บุคคลอื่นใช้เครื่องหมายการค้าที่เหมือนกันหรือคล้ายกันกับสินค้าหรือบริการ แต่การใช้นั้นต้องอาจเป็นเหตุที่จะก่อให้เกิดความสับสนขึ้นได้

ประการที่สอง การจดทะเบียนเครื่องหมายการค้านี้ไม่เป็นการขัดขวางบุคคลใดในการใช้โดยสุจริตซึ่งชื่อตัว ชื่อสกุล หรือชื่อสำนักงานการค้าของตนหรือเจ้าของเดิมของกิจการของตนหรือไม่เป็นการขัดขวางบุคคลใดในการใช้คำบรรยายโดยสุจริตซึ่งลักษณะหรือคุณสมบัติแห่งสินค้าของตน (มาตรา ๔๗)

ประการที่สาม หากมีบุคคลใดได้ใช้โดยสุจริตซึ่งเครื่องหมายการค้าอันเหมือนหรือคล้ายกับเครื่องหมายการค้าของตนอันได้จดทะเบียนไว้ เจ้าของเครื่องหมายการค้าอันได้จดทะเบียนนั้นไม่อาจห้ามการจดทะเบียนอีกรายของผู้ใช้เครื่องหมายการค้าโดยสุจริตดังกล่าว ถ้านายทะเบียนเห็นสมควรรับจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าที่เหมือนหรือคล้ายกันนั้น (มาตรา ๒๗) ข้อยกเว้นสิทธิแต่ผู้เดียวของเจ้าของเครื่องหมายการค้าดังกล่าวนี้พิจารณาได้จากความตกลง TRIPs ข้อ ๑๖ (๑) ตอนท้าย ซึ่งกำหนดไว้ว่า สิทธิของเจ้าของเครื่องหมายการค้าเช่นนี้ จะไม่ทำให้เสื่อมเสียต่อสิทธิใด ๆ ที่มีอยู่ก่อนแล้ว และจะไม่กระทบต่อการที่บรรดาประเทศสมาชิกของความตกลง TRIPs จะกำหนดให้มีสิทธิต่างๆ ที่เป็นผลจากการใช้สิทธิโดยการใช้

ประการที่สี่ ในกรณีที่เจ้าของเครื่องหมายการค้าอันได้จดทะเบียนนั้นได้อนุญาตให้บุคคลอื่นใช้เครื่องหมายการค้าของตนก็ถือว่าเจ้าของเครื่องหมายการค้าไม่ใช่ผู้มีสิทธิใช้แต่ผู้เดียวอีกต่อไป (มาตรา ๖๘)

๑.๒.๓.๒ สิทธิในการอนุญาตให้ใช้เครื่องหมายการค้า

๑) หลักเกณฑ์ในการอนุญาตให้ใช้เครื่องหมายการค้า เจ้าของเครื่องหมายการค้าอันได้จดทะเบียนมีสิทธิในการอนุญาตให้บุคคลอื่นใช้เครื่องหมายการค้านี้ ภายใต้หลักเกณฑ์ดังนี้

๒) เจ้าของเครื่องหมายการค้าที่ได้จดทะเบียนแล้ว จะทำสัญญาอนุญาตให้บุคคลอื่นใช้เครื่องหมายการค้าของตนสำหรับสินค้าที่ได้จดทะเบียนไว้ทั้งหมด หรือบางส่วนก็ได้สัญญาอนุญาตให้ใช้เครื่องหมายการค้านั้นต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อ นายทะเบียน โดยให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดไว้ในกระทรวง ฉบับที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๓๕) หมวด ๒ ส่วนที่ ๑๑ แต่คำขอจดทะเบียนนั้นอย่างน้อยต้องแสดงรายการ ดังต่อไปนี้(ก) เงื่อนไขหรือข้อกำหนดระหว่างเครื่องหมายการค้า และผู้จดทะเบียนเป็นผู้ได้รับอนุญาต ที่จะทำให้เจ้าของเครื่องหมายการค้าสามารถควบคุมคุณภาพของสินค้าของผู้จดทะเบียนเป็นผู้ได้รับอนุญาตได้อย่างแท้จริง (ข) สินค้าที่จะได้รับอนุญาตให้ใช้เครื่องหมายการค้า (มาตรา ๖๘)

๓) ในกรณีที่นายทะเบียนเห็นว่าสัญญาอนุญาตให้ใช้เครื่องหมายการค้านั้นจะไม่เป็นการทำให้สาธารณชนสับสนหรือหลงผิด และไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ให้นายทะเบียนมีคำสั่งรับจดทะเบียนสัญญาอนุญาตดังกล่าว โดยจะมีเงื่อนไขหรือข้อจำกัดใดเพื่อประโยชน์ดังกล่าวก็ได้ แต่ถ้านายทะเบียนเห็นว่าสัญญาอนุญาตดังกล่าวจะเป็นการทำให้สาธารณชนสับสนหรือหลงผิดและเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ให้นายทะเบียนมีคำสั่งไม่รับจดทะเบียนสัญญาอนุญาตดังกล่าว เมื่อนายทะเบียนได้มีคำสั่งอย่างใดอย่างหนึ่งดังกล่าวมาแล้วนั้น ให้มีหนังสือแจ้งคำสั่งให้เจ้าของเครื่องหมายการค้าและผู้จดทะเบียนเป็นผู้ได้รับอนุญาตทราบโดยไม่ชักช้า ในกรณีที่นายทะเบียนได้มีคำสั่งรับจดทะเบียน โดยมีเงื่อนไขหรือข้อจำกัด หรือมีคำสั่งไม่รับจดทะเบียนให้แจ้งเหตุผลให้บุคคลดังกล่าวทราบด้วย เจ้าของเครื่องหมายการค้าหรือผู้จดทะเบียนเป็นผู้ได้รับอนุญาต มีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งของนายทะเบียนดังกล่าวต่อคณะกรรมการเครื่องหมายการค้าภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ได้รับหนังสือแจ้งคำสั่งของนายทะเบียน ถ้าไม่อุทธรณ์ภายในกำหนดเวลาดังกล่าวให้ถือว่าเป็นคำสั่งของนายทะเบียนเป็นที่สุด ส่วนคำวินิจฉัยอุทธรณ์ของคณะกรรมการเครื่องหมายการค้านั้นให้เป็นที่สุด (มาตรา ๖๘)

๑.๒.๓.๓ ผลของการอนุญาตให้ใช้เครื่องหมายการค้าการอนุญาตให้บุคคลอื่นใช้เครื่องหมายการค้าอันได้จดทะเบียนไว้แล้วนั้นก่อให้เกิดผลตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ กล่าวคือ

๑) การใช้เครื่องหมายการค้าโดยผู้ได้รับอนุญาตสำหรับสินค้าในการประกอบธุรกิจของตนตามที่ได้รับอนุญาตไว้ ให้ถือว่าเป็นการใช้เครื่องหมายการค้าโดยเจ้าของเครื่องหมายการค้า (มาตรา ๗๐)

๒) เจ้าของเครื่องหมายการค้าและผู้ได้รับอนุญาตอาจร่วมกันร้องขอต่อนายทะเบียนให้แก้ไขเปลี่ยนแปลงรายการการจดทะเบียนสัญญาให้ใช้เครื่องหมาย

การค้า ในส่วนที่เกี่ยวกับสินค้าที่ได้รับอนุญาตให้ใช้เครื่องหมายการค้านั้น หรือในส่วนที่เกี่ยวกับเงื่อนไขหรือข้อจำกัดที่เจ้าของเครื่องหมายการค้าได้กำหนดไว้ในสัญญาอนุญาตดังกล่าว โดยให้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติใน มาตรา ๖๕ ส่วนการขอแก้ไขเปลี่ยนแปลงรายการจดทะเบียนสัญญาอนุญาตดังกล่าวให้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง ฉบับที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๓๔) ฉบับที่ ๒ ส่วนที่ ๑๒ (มาตรา ๗๑)

๓) ในกรณีที่สัญญาอนุญาตให้ใช้เครื่องหมายการค้ามิได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่นกฎหมายกำหนดไว้ว่า

ก) เจ้าของเครื่องหมายการค้ามีสิทธิที่จะใช้เครื่องหมายการค้าที่ตนเองหรือจะอนุญาตให้บุคคลอื่นนอกจากผู้ได้รับอนุญาตใช้เครื่องหมายการค้าอื่นอีกก็ได้ (มาตรา ๗๓)

ข) ผู้ได้รับอนุญาตมีสิทธิที่จะใช้เครื่องหมายการค้าได้ทั่วประเทศสำหรับสินค้าทั้งหมดที่ได้จดทะเบียนไว้ตลอดอายุการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า รวมทั้งในกรณีที่มีการต่ออายุการจดทะเบียนด้วย (มาตรา ๗๔)

ค) ผู้ได้รับอนุญาตจะโอนการอนุญาตสัญญาดังกล่าวให้แก่บุคคลภายนอกไม่ได้และจะอนุญาตช่วงให้บุคคลอื่นใช้เครื่องหมายการค้าอื่นอีกทอดหนึ่งก็ไม่ได้เช่นเดียวกัน (มาตรา ๗๕)

๑.๒.๓.๔ การเพิกถอนการจดทะเบียนสัญญาอนุญาตให้ใช้เครื่องหมายการค้าสัญญาให้ใช้เครื่องหมายการค้าใดอาจถูกเพิกถอนการจดทะเบียนได้ ตามกฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์ไว้ ดังนี้

๑) เจ้าของเครื่องหมายการค้าและผู้ได้รับอนุญาตอาจร่วมกันร้องขอต่อนายทะเบียนให้สั่งเพิกถอนการจดทะเบียนสัญญาอนุญาตให้ใช้เครื่องหมายการค้าได้ (มาตรา ๗๒ วรรคหนึ่ง)

๒) เจ้าของเครื่องหมายการค้าหรือผู้ได้รับอนุญาตฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดอาจร้องขอต่อนายทะเบียนให้สั่งเพิกถอนการจดทะเบียนสัญญาอนุญาตให้ใช้เครื่องหมายการค้าหากแสดงได้ว่าสัญญาอนุญาตให้ใช้เครื่องหมายการค้าสิ้นสุดลงแล้ว (มาตรา ๗๒ วรรคสอง) เมื่อนายทะเบียนได้มีคำสั่งตามมาตรา ๗๒ วรรคสองแล้ว ให้มีหนังสือแจ้งคำสั่งพร้อมด้วยเหตุผลให้เจ้าของเครื่องหมายการค้าและผู้ได้รับอนุญาตทราบโดยไม่ชักช้า คำสั่งดังกล่าวให้มีผลนับแต่วันที่ได้รับแจ้งจากนายทะเบียน (มาตรา ๗๔ วรรคหนึ่ง) เจ้าของเครื่องหมายการค้าหรือผู้ได้รับอนุญาต มีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งของนายทะเบียนนั้น ต่อคณะกรรมการเครื่องหมายการค้า

ภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ได้รับหนังสือแจ้งจากนายทะเบียน ถ้าไม่อุทธรณ์ภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ให้ถือว่าคำสั่งของนายทะเบียนเป็นที่สุด (มาตรา ๗๔ วรรคสอง)

๓) ผู้มีส่วนได้เสียหรือนายทะเบียน อาจร้องขอต่อคณะกรรมการเครื่องหมายการค้าให้สั่งเพิกถอนการจดทะเบียนสัญญาอนุญาตให้ใช้เครื่องหมายการค้าได้ หากแสดงได้ว่า

ก) การใช้เครื่องหมายการค้าโดยผู้ได้รับอนุญาตนั้น ทำให้สาธารณชนสับสนหรือหลงผิด หรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือรัฐประศาสนบาย

ข) เจ้าของเครื่องหมายการค้านั้นไม่อาจควบคุมคุณภาพของสินค้าที่ใช้เครื่องหมายการค้าได้อย่างแท้จริงอีกต่อไป (มาตรา ๗๒ วรรคสาม) เมื่อคณะกรรมการเครื่องหมายการค้าได้มีคำสั่งตามมาตรา ๗๒ วรรคสามแล้ว ให้มีหนังสือแจ้งคำสั่งพร้อมด้วยเหตุผลให้เจ้าของเครื่องหมายการค้า ผู้ได้รับอนุญาต ผู้มีส่วนได้เสียซึ่งเป็นผู้ร้องขอและนายทะเบียนทราบโดยไม่ชักช้า คำสั่งดังกล่าวให้มีผลนับแต่วันที่ได้รับหนังสือแจ้งจากคณะกรรมการเครื่องหมายการค้า (มาตรา ๗๕ วรรคหนึ่ง) ผู้มีส่วนได้เสียหรือนายทะเบียนมีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งของคณะกรรมการเครื่องหมายการค้านั้นต่อศาล ภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ได้รับหนังสือแจ้งจากคณะกรรมการเครื่องหมายการค้า ถ้าไม่อุทธรณ์ภายในกำหนดเวลาดังกล่าวให้ถือว่าคำสั่งของคณะกรรมการเครื่องหมายการค้าเป็นที่สุด (มาตรา ๗๕ วรรคสอง) การขอเพิกถอนการจดทะเบียนสัญญาอนุญาตดังกล่าวมา ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง ฉบับที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๓๕) หมวด ๒ ส่วนที่ ๑๓ (มาตรา ๗๒ วรรคสี่)

๑.๒.๓.๕ ความสิ้นผลของการอนุญาตให้ใช้เครื่องหมายการค้า นอกจากการอนุญาตให้ใช้เครื่องหมายการค้าจะสิ้นผลไปด้วยการที่มีการขอให้เพิกถอนการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าตามมาตรา ๗๒ ดังที่กล่าวมาแล้ว การอนุญาตให้ใช้เครื่องหมายการค้า นั้นย่อมสิ้นผลไปด้วย หากมีการเพิกถอนการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้ารายนั้นไม่ว่าด้วยสาเหตุใด (มาตรา ๗๖)

๑.๒.๓.๖ สิทธิในการโอนเครื่องหมายการค้าเจ้าของเครื่องหมายการค้าอันใดจดทะเบียนไว้ ย่อมมีสิทธิโอนสิทธิในเครื่องหมายการค้าของตนให้แก่บุคคลอื่นได้ ดังเช่นทรัพย์สินประเภทอื่นๆ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๕๒๘/๒๕๓๘) ในพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. ๒๕๓๔ หมวด ๑ ส่วนที่ ๓ ได้กำหนดหลักเกณฑ์ไว้ โดยจะเป็นการโอนพร้อมกิจการที่เกี่ยวกับสินค้าที่ได้จดทะเบียนไว้แล้ว หรือไม่ก็ได้ (มาตรา ๔๘) แต่ถ้าเครื่องหมายการค้าที่ได้จดทะเบียนไว้เป็นเครื่องหมายชุดแล้วจะทำการ โอนกันได้ต่อเมื่อเป็นการโอนกันทั้งชุด

(มาตรา ๕๐) ตลอดจนจะต้องจดทะเบียนการโอนนั้นต่อนายทะเบียนด้วย (มาตรา ๕๑ วรรคหนึ่ง) ส่วนการของจดทะเบียนการโอนสิทธิในเครื่องหมายการค้า ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง ฉบับที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๓๕) หมวด ๒ ส่วนที่ ๑ (มาตรา ๕๑ วรรคสอง) หลักเกณฑ์ที่เกี่ยวกับการอนุญาตให้ใช้เครื่องหมายการค้า และโอนเครื่องหมายการค้าตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายไทยดังที่กล่าวมาแล้วนี้ มีหลักการดังเช่นที่ความตกลง TRIPs ได้วางมาตรฐานสำหรับประเทศสมาชิกของความตกลงไว้ในข้อ ๒๑ ว่าด้วยการอนุญาตให้ใช้สิทธิ และการโอนสิทธิ โดยบัญญัติให้สมาชิกของความตกลงอาจกำหนดเงื่อนไขในการอนุญาตให้ใช้สิทธิ และการโอนสิทธิในเครื่องหมายการค้าได้และเจ้าของเครื่องหมายการค้าที่จดทะเบียนจะมีสิทธิในการโอนสิทธิในเครื่องหมายการค้าไปด้วยกันกับการโอนธุรกิจที่ใช้เครื่องหมายการค้านั้นกำกับอยู่หรือไม่ก็ได้ นอกจากนี้ในข้อ ๒๑ ยังมีกำหนดในประเทศสมาชิกของความตกลง จะไม่อนุญาตให้มีการบังคับใช้สิทธิในเครื่องหมายการค้า ดังเช่น การบังคับให้มีการใช้สิทธิตามสิทธิบัตรตามหลักเกณฑ์ในกฎหมายสิทธิบัตร ซึ่งได้มีการกำหนดหลักการพื้นฐานให้มีการบัญญัติไว้ได้ตามแต่จะเห็นสมควร ในกฎหมายสิทธิบัตรของเหล่าประเทศสมาชิกของความตกลง ดังที่ได้กำหนดเงื่อนไขไว้ในบทบัญญัติว่าด้วยสิทธิบัตรของความตกลง TRIPs ข้อ ๓๑ ดังกล่าวมาแล้ว นอกจากนี้ ในกรณีที่เจ้าของเครื่องหมายการค้าอันได้จดทะเบียนไว้เป็นบุคคลธรรมดาและถึงแก่กรรมลง สิทธิในเครื่องหมายการค้า นั้น ย่อมมีการรับตามมาตรา ๔๘ มาตรา ๕๐ และมาตรา ๕๑ ดังที่ได้กล่าวมา

๑.๒.๔ สิทธิของผู้ไม่จดทะเบียนเครื่องหมายการค้า (ประเทือง ศรีรอดบาง, ๒๕๓๒ : ๒๕-๓๒) เครื่องหมายการค้าใดแม้ยังไม่ได้รับการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าตามกฎหมายเครื่องหมายการค้า แต่เจ้าของเครื่องหมายการค้า นั้นสามารถได้มาซึ่งสิทธิในเครื่องหมายการค้าโดยการใช้ดังที่กล่าวมาแล้วนั้นอันก่อให้เกิดสิทธิบางประการแก่เจ้าของเครื่องหมายการค้าที่ยังไม่ได้รับการจดทะเบียน เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. ๒๕๓๔ ตลอดจนแนวบรรทัดฐานของศาล โดยสิทธิของเจ้าของเครื่องหมายการค้าดังกล่าว ได้แก่

๑.๒.๔.๑ สิทธิในการใช้เครื่องหมายการค้าผู้เป็นเจ้าของเครื่องหมายการค้า ย่อมมีสิทธิที่จะใช้เครื่องหมายการค้ากับสินค้าของตนได้เสมอ เว้นแต่จะมีการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าที่มีลักษณะเหมือนหรือคล้ายกับเครื่องหมายการค้าให้แก่บุคคลอื่น ซึ่งเจ้าของที่แท้จริงจะต้องดำเนินการตามที่กฎหมายกำหนดเพื่อพิสูจน์ความเป็นเจ้าของผู้มีสิทธิดีกว่าต่อไป แต่หากในขณะนั้นไม่มีการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าให้แก่ผู้ใด เจ้าของเครื่องหมายการค้าสามารถแสดงความเป็นเจ้าของและใช้เครื่องหมายการค้าของตนได้โดยชอบธรรม

๑.๒.๔.๒ สิทธิในการขอจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า เจ้าของเครื่องหมายการค้าสามารถขอจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าที่ตนได้ใช้มาอย่างสุจริต ไม่ว่าจะบุคคล

อื่นได้จดทะเบียนเครื่องหมายการค้าที่เหมือนหรือคล้ายกับเครื่องหมายการค้าดังกล่าวเอาไว้แล้ว สำหรับสินค้าจำพวกเดียวกันหรือต่างจำพวกกันที่นายทะเบียนเห็นว่า มีลักษณะอย่างเดียวกันหรือไม่ก็ตาม

๑.๒.๔.๓ สิทธิคัดค้านขอจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าของผู้อื่น เจ้าของเครื่องหมายการค้าที่มีสิทธิร้องคัดค้านการขอจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าของผู้อื่นตามมาตรา ๓๕ บัญญัติไว้ว่า โดยอ้างตนมีสิทธิดีกว่าผู้ขอจดทะเบียนเครื่องหมายการค้ารายนั้น ซึ่งอาจเนื่องมาจากเหตุผลที่ว่าตนได้ใช้เครื่องหมายการค้านั้นมาก่อนผู้ขอจดทะเบียน นอกจากนี้หากเจ้าของเครื่องหมายการค้าซึ่งเป็นผู้คัดค้านได้ยื่นขอจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าที่ตนได้คัดค้านไว้แล้วนั้น เมื่อมีคำวินิจฉัยหรือคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดว่าผู้คัดค้านมีสิทธิดีกว่าผู้ถูกคัดค้าน บทบัญญัติมาตรา ๔๑ กำหนดให้นายทะเบียนจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าให้แก่เจ้าของเครื่องหมายการค้าซึ่งเป็นผู้คัดค้าน ดังกล่าว

๑.๒.๔.๔ สิทธิขอให้เพิกถอนการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าของผู้อื่น บทบัญญัติมาตรา ๖๗ กำหนดให้เจ้าของเครื่องหมายการค้าในฐานะผู้มีส่วนได้เสียอาจร้องขอต่อศาลให้เพิกถอนการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้ารายใดได้ ภายใน ๕ ปี นับตั้งแต่วันที่นายทะเบียนมีคำสั่งให้จดทะเบียนเครื่องหมายการค้านั้น หากแสดงได้ว่าตนมีสิทธิในเครื่องหมายการค้าดังกล่าวดีกว่าซึ่งอาจเนื่องมาจากที่ได้ใช้เครื่องหมายการค้านั้นมาก่อนผู้ซึ่งได้จดทะเบียนเป็นเจ้าของเครื่องหมายการค้าดังกล่าว

๑.๒.๔.๕ สิทธิในการต่อสู้คดีเกี่ยวกับเครื่องหมายการค้า เจ้าของเครื่องหมายการค้าที่ไม่ได้จดทะเบียนสามารถยกเอาเหตุผลจากการที่ตนได้ใช้เครื่องหมายการค้ามาก่อนโดยสุจริต มาเป็นข้อต่อสู้ในคดีที่ถูกต้องว่าการกระทำการเลียนเครื่องหมายการค้าของผู้อื่น

๑.๒.๔.๖ สิทธิฟ้องคดีเกี่ยวกับการลวงขาย เจ้าของเครื่องหมายการค้าที่ไม่ได้จดทะเบียนมีสิทธิจะฟ้องคดีบุคคลใดซึ่งเอาสินค้าของตนไปทำการลวงขายว่าเป็นสินค้าของเจ้าของเครื่องหมายการค้านั้น ตาม (มาตรา ๔๖ วรรคสอง)

๒. บทบัญญัติการละเมิดเครื่องหมายการค้าในประเทศไทย

๒.๑. การกระทำที่ถือเป็นการละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้า

คำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวกับกรณีการละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้าได้พิจารณาไว้เป็นแนวทาง ที่สามารถพอจะสรุปลักษณะการกระทำที่เป็นการละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้า (พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า (ฉบับที่ ๓), ๒๕๕๕) ได้ดังต่อไปนี้

๒.๑.๑ มีการใช้เครื่องหมายการค้าที่เหมือนหรือคล้ายกันกับเครื่องหมายการค้าของผู้อื่น การใช้เครื่องหมายการค้าที่อาจถือเป็นการละเมิดสิทธินั้น อาจอยู่ในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง ดังต่อไปนี้

๒.๑.๑.๑ มีการจัดให้มีเครื่องหมายการค้าขึ้นขึ้นเองหรือใช้กับสินค้า เช่น ผู้ละเมิดได้กระทำทำการว่าจ้างผู้อื่นทำเครื่องหมายการค้าแล้วนำมาใช้กับสินค้า

๒.๑.๑.๒ มีการนำเข้าสู่สินค้าที่มีเครื่องหมายการค้าของผู้อื่น ซึ่งได้จดทะเบียนไว้ในประเทศไทยแล้วนำเข้ามาจำหน่ายโดยมิได้รับความยินยอม แม้จะไม่ได้ทำเครื่องหมายการค้าขึ้นเองก็ตามก็ถือเป็นการใช้เครื่องหมายการค้าของผู้อื่นกับสินค้าของผู้อื่นด้วย

๒.๑.๒ เป็นการใช้เครื่องหมายการค้าของผู้อื่นที่จะถือเป็นการละเมิดสิทธิของเจ้าของเครื่องหมายการค้าตามพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. ๒๕๓๔ มาตรา ๔๔ นั้น จะต้องเป็นการใช้กับสินค้าประเภทเดียวกันกับที่เจ้าของเครื่องหมายการค้าได้จดทะเบียนไว้ หรืออาจเป็นสินค้าต่างประเภทกับที่เจ้าของเครื่องหมายการค้าได้จดทะเบียนไว้ถ้าหากว่าการใช้นั้นอาจทำให้เกิดความสับสนเข้าใจหลงผิดในแหล่งที่มาของสินค้า ซึ่งจัดเป็นการลวงขายตามมาตรา ๔๖ วรรคสอง

๒.๑.๓ ลักษณะการละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้า การกระทำที่เป็นการละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้าสองประการข้างต้นสามารถจำแนกเป็นลักษณะของการละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้าได้เป็น ๓ ลักษณะได้ ดังนี้

๒.๑.๓.๑ การใช้เครื่องหมายการค้าที่เหมือนหรือคล้ายกันจนอาจทำให้เกิดความสับสนกับเครื่องหมายการค้าจดทะเบียนของผู้อื่นกับสินค้าจำพวกเดียวกัน

๒.๑.๓.๒ การใช้เครื่องหมายการค้าที่เหมือนหรือคล้ายจนอาจทำให้เกิดความสับสนกับเครื่องหมายการค้าจดทะเบียนของผู้อื่นกับสินค้าต่างจำพวกหรือต่างประเภทกัน กรณีนี้ต่างกับกรณีแรกตรงที่เป็นการใช้เครื่องหมายการค้ากับสินค้าต่างจำพวกหรือต่างประเภทกันกับที่ผู้เป็นเจ้าของเครื่องหมายการค้าที่ได้ขอจดทะเบียนไว้ ในลักษณะเช่นนี้จึงถือเป็นเรื่องลวงขายตามมาตรา ๔๖ วรรคสอง ซึ่งยังให้ความคุ้มครองสิทธิแก่เจ้าของเครื่องหมายการค้าที่ยังไม่ได้จดทะเบียนไว้สำหรับสินค้าจำพวกที่ผู้ละเมิดนำเครื่องหมายการค้าไปใช้ด้วย

๒.๑.๓.๓ การใช้เครื่องหมายการค้าที่เหมือนหรือคล้ายจนอาจทำให้เกิดความสับสนกับเครื่องหมายการค้าที่ไม่ได้จดทะเบียนของผู้อื่นกับสินค้าจำพวกเดียวกันหรือต่างจำพวกกัน กรณีนี้เจ้าของเครื่องหมายการค้าที่แท้จริงไม่ได้จดทะเบียนเครื่องหมายการค้าขึ้นในประเทศไทย ดังนั้น กรณีเช่นนี้จึงต้องพิจารณาหลักเกณฑ์ตามมาตรา ๔๖ วรรคสอง ประกอบด้วยเสมอ ซึ่งยังคงให้ความคุ้มครองสิทธิแก่เจ้าของเครื่องหมายการค้าที่ไม่ได้จดทะเบียน

ในการฟ้องร้องแก่ผู้ละเมิดได้หากลักษณะของการกระทำนั้นเป็นการลงขายว่าสินค้าของผู้ละเมิดเป็นสินค้าของผู้อื่น

๒.๒ บทกำหนดโทษที่เกี่ยวกับการละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้า

๒.๒.๑ หลักการของกฎหมายการละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้า

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่ได้มีบทบัญญัติและบทลงโทษในเรื่องการละเมิดเครื่องหมายการค้าไว้โดยเฉพาะ แต่จะมีบทบัญญัติและบทลงโทษที่เกี่ยวกับการละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๔๒๐ ที่เป็นการกระทำที่จงใจหรือประมาทเลินเล่อและก่อให้เกิดความเสียหายขึ้น โดยจะมีเพียงแต่พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. ๒๕๓๔ ที่ได้บัญญัติไว้เท่านั้น ตามมาตรา ๔๔ บัญญัติไว้ว่า “ภายใต้บังคับมาตรา ๒๗ และมาตรา ๖๘ เมื่อได้จดทะเบียนเครื่องหมายการค้า ผู้ซึ่งได้จดทะเบียนเป็นเจ้าของเครื่องหมายการค้า เป็นผู้มิสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในอันที่จะใช้เครื่องหมายการค้าสำหรับสินค้าที่ได้จดทะเบียนไว้” มาตรา ๔๖ บัญญัติไว้ว่า “บุคคลใดจะฟ้องคดีเพื่อป้องกันการละเมิดในเครื่องหมายการค้าที่ไม่ได้จดทะเบียน หรือเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการละเมิดสิทธิดังกล่าวไม่ได้” และมาตรา ๔๖ วรรคสอง บัญญัติไว้ว่า “บทบัญญัติมาตรานี้ไม่กระทบกระเทือนต่อสิทธิของเจ้าของเครื่องหมายการค้าที่ไม่ได้จดทะเบียนในอันจะฟ้องร้องคดีบุคคลอื่นซึ่งเอาสินค้าของตนไปลงขายว่าเป็นของเครื่องหมายการค้า”

มาตรา ๒๗ บัญญัติว่า “ในกรณีที่มีผู้ขอจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าที่เหมือนหรือคล้ายกับเครื่องหมายการค้าของบุคคลอื่นที่ได้จดทะเบียนไว้แล้วตามมาตรา ๑๓ หรือในกรณีที่มีผู้ขอจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าที่เหมือนหรือคล้ายกันตามมาตรา ๒๐ ทั้งนี้สำหรับสินค้าจำพวกเดียวกันหรือต่างจำพวกกันที่นายทะเบียนเห็นว่ามิลักษณะอย่างเดียวกัน ถ้านายทะเบียนเห็นว่าเป็นเครื่องหมายการค้าซึ่งต่างเจ้าของต่างได้ใช้มาแล้วด้วยกันโดยสุจริต หรือมีพฤติการณ์พิเศษที่นายทะเบียนเห็นสมควรรับจดทะเบียน นายทะเบียนจะรับจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าที่เหมือนหรือคล้ายกันดังกล่าวให้แก่เจ้าของหลายคนก็ได้ โดยจะมีเงื่อนไขและข้อจำกัดเกี่ยวกับวิธีการใช้และเขตแห่งการใช้เครื่องหมายการค้าที่นั้น หรือเงื่อนไขและข้อจำกัดอื่นตามที่นายทะเบียนเห็นสมควรกำหนดด้วยก็ได้ ทั้งนี้ ให้นายทะเบียนมีหนังสือแจ้งคำสั่งพร้อมด้วยเหตุผลให้ผู้ขอจดทะเบียนและเจ้าของเครื่องหมายการค้าที่ได้จดทะเบียนแล้วทราบโดยไม่ชักช้า

ผู้ขอจดทะเบียนหรือเจ้าของเครื่องหมายการค้าที่ได้จดทะเบียนแล้ว มีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งของนายทะเบียนตามวรรคหนึ่งต่อคณะกรรมการภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ได้รับหนังสือแจ้งคำสั่งของนายทะเบียน

คำวินิจฉัยของคณะกรรมการตามวรรคสองให้เป็นที่สุด

มาตรา ๖๘ บัญญัติว่า “เจ้าของเครื่องหมายการค้าที่ได้จดทะเบียนแล้วจะทำสัญญาอนุญาตให้บุคคลอื่นใช้เครื่องหมายการค้าของตน สำหรับสินค้าที่ได้จดทะเบียนไว้ทั้งหมดหรือบางอย่างก็ได้สัญญาอนุญาตให้ใช้เครื่องหมายการค้าตามวรรคหนึ่ง ต้องทำเป็นหนังสือ และจดทะเบียนต่อนายทะเบียน การขอจดทะเบียนสัญญาอนุญาตดังกล่าวตามวรรคสองให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง แต่ค่าขอจดทะเบียนนั้นอย่างน้อยต้องแสดงรายการดังต่อไปนี้

๒.๒.๑.๑ เงื่อนไขหรือข้อกำหนดระหว่างเจ้าของเครื่องหมายการค้าและผู้อนุญาตที่จะทำให้อำนาจของเครื่องหมายการค้าสามารถควบคุมคุณภาพของสินค้าของผู้จดทะเบียนเป็นผู้ได้รับอนุญาตได้อย่างแท้จริง

๒.๒.๑.๒ สินค้าที่จะได้รับอนุญาตให้ใช้เครื่องหมายการค้า

๒.๒.๒ บทกำหนดโทษที่เกี่ยวกับการละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้าตามพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. ๒๕๓๔ ระบุไว้ว่า การปลอมเครื่องหมายการค้า ตามพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. ๒๕๓๔ มาตรา ๑๐๘ บัญญัติว่า “บุคคลใดปลอมเครื่องหมายการค้า เครื่องหมายบริการ เครื่องหมายรับรองหรือเครื่องหมายร่วมของบุคคลอื่นที่ได้จดทะเบียนแล้วในราชอาณาจักร ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสี่ปีหรือปรับไม่เกินสี่แสนบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ” โดยสาระสำคัญขององค์ความผิดฐานการปลอมเครื่องหมายการค้าอยู่ที่เจตนาของการที่จะปลอม

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๓๖๘/๒๕๔๒ บริษัทคือกเตอร์เอสไอซีเอสที อิงค์ ซึ่งเป็นบริษัทในสหรัฐอเมริกาจดทะเบียนเป็นเจ้าของเครื่องหมายบริการคำว่า SUBWAY ในประเทศไทยใช้กับบริการภัตตาคาร ก่อนจำเลยที่ ๑ จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลในประเทศไทยหลายปี จำเลยที่ ๑ ใช้ชื่อภาษาไทยว่า บริษัททรัพย์เวย์ เดอะเวสเทิร์น เรสเทอรันท์ จำกัด โดยมีชื่อภาษาอังกฤษว่า SUBWAY THE WESTERN RESTAURANT CO.,LTD. จำเลยทั้งสองได้ใช้ชื่อเครื่องหมายการค้าคำว่า SUBWAY และ SUBWAY THE WESTERN RESTAURANT มาเป็นชื่อร้านอาหารและเครื่องดื่ม และติดเครื่องหมายดังกล่าวไว้ที่แก้วน้ำ จาน จานรอง ถูพลาสติก กล่องใส่อาหาร หมวก และอุปกรณ์ในการประกอบการค้า โดยเน้นคำว่า SUBWAY เป็นพิเศษใหญ่กว่าคำอื่น ๆ โจทก์ร่วมจึงมีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในอันที่จะใช้เครื่องหมายบริการคำว่า SUBWAY สำหรับบริการภัตตาคารจำเลยทั้งสองไม่มีสิทธิใช้คำว่า SUBWAY เป็นเครื่องหมายบริการสำหรับร้านอาหารและเครื่องดื่ม จึงมีความผิดตามที่โจทก์และโจทก์ร่วมฟ้อง (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๓๖๘/๒๕๔๒, ออนไลน์, ๒๕๕๕)

๒.๒.๓ การเลียนเครื่องหมายการค้าตามพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. ๒๕๓๔ มาตรา ๑๐๘ บัญญัติว่า “บุคคลใดเลียนเครื่องหมายการค้า เครื่องหมายบริการ เครื่องหมายรับรองหรือเครื่องหมายร่วมของบุคคลอื่นที่ได้จดทะเบียนแล้วในราชอาณาจักรเพื่อให้ประชาชนหลงเชื่อว่าเป็นเครื่องหมายการค้า เครื่องหมายบริการ เครื่องหมายรับรองหรือเครื่องหมายร่วมของบุคคลอื่นนั้นต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปีหรือปรับไม่เกินสองแสนบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ”²⁵ โดยความผิดฐานการเลียนเครื่องหมายการค้ามีองค์ประกอบความผิดที่สำคัญคือ เพื่อให้ประชาชนหลงเชื่อว่าเป็นเครื่องหมายการค้าของบุคคลซึ่งเป็นเจ้าของเครื่องหมายการค้า

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๘๗๕/๒๕๕๕ การพิจารณาในเรื่องความเหมือนหรือคล้ายกันของเครื่องหมายการค้าว่าอาจทำให้สาธารณชนสับสนหรือหลงผิดในความเป็นเจ้าของของสินค้าหรือแหล่งกำเนิดของสินค้าหรือไม่นั้น จะต้องพิจารณาองค์ประกอบโดยรวมทั้งลักษณะของคำตัวอักษร และเสียงเรียกขานของเครื่องหมายการค้าดังกล่าว เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบเครื่องหมายการค้า ของโจทก์และเครื่องหมายการค้าคำว่า "BOSS" และคำว่า "ROSS" ของบุคคลอื่นที่ได้จดทะเบียนไว้แล้ว ปรากฏว่าลักษณะของคำประกอบด้วยพยัญชนะที่เป็นอักษรโรมัน ๔ ตัว เหมือนกัน แม้พยัญชนะสามตัวหลังเหมือนกันแต่พยัญชนะตัวหน้าแตกต่างกันโดยสามารถสังเกตเห็นอย่างเด่นชัด ส่วนลักษณะตัวอักษรแม้ทั้งสามเครื่องหมายต่างใช้อักษรโรมันตัวพิมพ์ใหญ่เหมือนกันแต่มีลักษณะของแบบอักษร (Font) แตกต่างกัน ข้อแตกต่างประการสำคัญคือเครื่องหมายการค้าของโจทก์ยังประกอบด้วยรูปหูฟัง ซึ่งแม้โจทก์จะไม่ขอถือเป็นสิทธิแต่เพียงผู้เดียวที่จะใช้รูปหูฟัง แต่ก็มีผลเพียงว่าไม่ทำให้โจทก์มีสิทธิใช้รูปประดิษฐ์นั้นแต่เพียงผู้เดียวหรือหวงกันไม่ให้ผู้อื่นใช้รูปประดิษฐ์ดังกล่าวได้เท่านั้น แต่ในการพิจารณาความเหมือนหรือคล้ายของเครื่องหมายการค้าดังกล่าวก็ยังคงพิจารณาทั้งเครื่องหมายโดยถือว่ารูปประดิษฐ์ดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของเครื่องหมายการค้า มิใช่ตัดส่วนที่เป็นรูปประดิษฐ์ดังกล่าวออกจากการพิจารณา ดังนั้นเครื่องหมายการค้าของโจทก์จึงมีรูปประดิษฐ์รูปหูฟังประกอบอักษรโรมันคำว่า "KOSS" ซึ่งมีรูปลักษณะแตกต่างโดยชัดแจ้งจากเครื่องหมายการค้าคำว่า "BOSS" และคำว่า "ROSS" ของบุคคลอื่นที่จดทะเบียนไว้แล้วที่ไม่มีรูปประดิษฐ์ใด ๆ มาประกอบ ในส่วนของเสียงเรียกขาน เครื่องหมายการค้าของโจทก์เรียกขานได้ว่า คอส แตกต่างจากเสียงเรียกขานเครื่องหมายการค้าของบุคคลอื่นที่จดทะเบียนไว้แล้วซึ่งเรียกขานว่า บอส และ รอส อย่างชัดเจน แม้โจทก์ยื่นคำขอจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าเพื่อใช้กับสินค้าจำพวก ๕ และรายการสินค้าจะเป็นสินค้าจำพวกอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ และมีรายการสินค้าบางรายการตรงกับรายการสินค้าของผู้จดทะเบียนเครื่องหมายการค้าไว้ก่อน เช่น เครื่องขยายเสียง แต่เมื่อองค์ประกอบโดยรวมของเครื่องหมายการค้าของ โจทก์แตกต่างจากเครื่องหมายการค้าของบุคคลอื่นที่ได้จดทะเบียนไว้แล้ว สาธารณชนย่อมสามารถ

แยกแยะได้ว่าสินค้าที่ใช้เครื่องหมายการค้าของโจทก์แตกต่างไปจากสินค้าที่ใช้เครื่องหมายการค้าของบุคคลอื่นที่ได้จดทะเบียนไว้แล้ว โอกาสที่สาธารณชนจะสับสนหรือหลงผิดในความเป็นเจ้าของของสินค้าหรือแหล่งกำเนิดของสินค้าเป็นไปได้ยาก เครื่องหมายการค้าของโจทก์จึงไม่คล้ายกับเครื่องหมายการค้าคำว่า "BOSS" และคำว่า "ROSS" ของบุคคลอื่นที่จดทะเบียนไว้แล้วจนอาจทำให้สาธารณชนสับสนหรือหลงผิดในความเป็นเจ้าของของสินค้าหรือแหล่งกำเนิดของสินค้า (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๘๗๕/๒๕๕๕, ออนไลน์, ๒๕๕๕)

๒.๓ การกระทำที่จะเป็นความผิดเกี่ยวกับเครื่องหมายการค้า

๒.๓.๑ การกระทำที่เป็นความผิดเกี่ยวกับเครื่องหมายการค้า พ.ศ. ๒๕๓๔

๒.๓.๑.๑ การแสดงข้อความอันเป็นเท็จต่อเจ้าหน้าที่ ระบุไว้ ตามมาตรา ๑๐๗ “บุคคลใดยื่นคำขอ คำคัดค้าน หรือเอกสารอื่นใดเกี่ยวกับการจดทะเบียนการแก้ไขเปลี่ยนแปลงการจดทะเบียน การต่ออายุการจดทะเบียนหรือการเพิกถอนการจดทะเบียน เครื่องหมายการค้า เครื่องหมายบริการ เครื่องหมายรับรอง หรือเครื่องหมายร่วม หรือการอนุญาตให้ใช้เครื่องหมายการค้า หรือเครื่องหมายบริการ โดยแสดงข้อความอันเป็นเท็จแก่นายทะเบียนหรือคณะกรรมการต้องระหว่างโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

๒.๓.๑.๒ กรณีที่มีการปลอมเครื่องหมายการค้า ระบุไว้ในมาตรา ๑๐๘ ว่า “บุคคลใดปลอมเครื่องหมายการค้า เครื่องหมายบริการ เครื่องหมายรับรองหรือเครื่องหมายร่วมของบุคคลอื่นที่ได้จดทะเบียนแล้วในราชอาณาจักรต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสี่ปี หรือปรับไม่เกินสี่แสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

๒.๓.๑.๓ ในกรณีที่เลียนเครื่องหมาย มาตรา ๑๐๕ ระบุไว้ว่า “บุคคลใดเลียนเครื่องหมายการค้า เครื่องหมายบริการ เครื่องหมายรับรองหรือเครื่องหมายร่วมของบุคคลอื่นที่ได้จดทะเบียนแล้วในราชอาณาจักรเพื่อให้ประชาชนหลงเชื่อว่าเป็นเครื่องหมายการค้า เครื่องหมายบริการ เครื่องหมายรับรอง หรือเครื่องหมายร่วมของบุคคลอื่นนั้นต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสองแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

การกระทำที่จะเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. ๒๕๓๔ มาตรา ๑๐๐ นั้นจะต้องสืบเนื่องมาจากความผิดฐานปลอมหรือเลียนเครื่องหมายการค้าตามมาตรา มาตรา ๑๐๗ และมาตรา ๑๐๕ แล้วแต่กรณี โดยมาตรา ๑๐๐ บัญญัติว่า “บุคคลใด

๒.๓.๑.๔ นำเข้ามาในราชอาณาจักร จำหน่าย เสนอจำหน่ายหรือมีไว้เพื่อจำหน่ายซึ่งสินค้าที่มีเครื่องหมายการค้า เครื่องหมายรับรองหรือเครื่องหมายร่วมปลอมตาม

มาตรา ๑๐๘ หรือที่เลียนเครื่องหมายการค้า เครื่องหมายรับรอง หรือเครื่องหมายร่วมของบุคคลอื่น ตามมาตรา ๑๐๕

๒.๓.๑.๕ ให้บริการหรือเสนอให้บริการที่ใช้เครื่องหมายบริการ เครื่องหมายรับรองหรือเครื่องหมายร่วมปลอมตามมาตรา ๑๐๘ หรือที่เลียนเครื่องหมายบริการ เครื่องหมายรับรองหรือเครื่องหมายร่วมของบุคคลอื่นตามมาตรา ๑๐๕ ต้องระวางโทษดังที่บัญญัติไว้ในมาตรานั้น ๆ”

๒.๓.๑.๖ ในกรณีที่แสดงจำหน่ายให้บริการ โดยรู้ว่าเป็นเท็จ มาตรา ๑๑๑ กำหนดไว้ว่า บุคคลใด

๑) แสดงเครื่องหมายการค้า เครื่องหมายบริการ เครื่องหมายรับรอง หรือเครื่องหมายร่วมที่มีได้จดทะเบียนในราชอาณาจักรว่าเป็นเครื่องหมาย ดังกล่าวที่ได้จดทะเบียนในราชอาณาจักรแล้ว

๒) จำหน่ายหรือมีไว้เพื่อจำหน่ายซึ่งสินค้าที่มี เครื่องหมายการค้า เครื่องหมายรับรอง หรือเครื่องหมายร่วมตาม (๑) ที่ตนรู้ว่าเป็นเท็จ หรือ

๓) ให้บริการหรือเสนอให้บริการ โดยแสดงเครื่องหมาย บริการ เครื่องหมายรับรอง หรือเครื่องหมายร่วมตาม (๑) ที่ตนรู้ว่าเป็นเท็จ

ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสอง หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

๒.๓.๒ บทบัญญัติกฎหมายและบทกำหนดโทษที่เกี่ยวกับการละเมิดสิทธิใน เครื่องหมายการค้าตามประมวลกฎหมายอาญา นอกจากบทบัญญัติกฎหมายและบทกำหนดโทษที่ ได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. ๒๕๓๔ แล้วยังต้องพิจารณาตามประมวล กฎหมายอาญามาตรา ๒ ลักษณะ ๘ ว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับการค้า ดังนี้

๒.๓.๒.๑ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๗๒ (๑) บัญญัติ ว่า “ผู้ใด เอาชื่อ รูปรอยประดิษฐ์หรือข้อความใดๆ ในการประกอบการค้าของผู้อื่นมาใช้ หรือทำให้ ปรากฏที่สินค้า หีบ ห่อ วัตถุที่ใช้หุ้มห่อแจ้งายการแสดงราคา จดหมายเกี่ยวกับการค้าหรือสิ่งอื่น ทำนองเดียวกัน เพื่อให้ประชาชนหลงเชื่อว่าเป็นสินค้าหรือการค้าของผู้อื่นนั้นต้องระวางโทษจำคุก ไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองพันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ ความผิดตามมาตรา นี้ เป็นความผิดอัน ขอมความได้”

ดังนั้น ประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๒๗๒ (๑) เป็นการนำ ความหมายที่ได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. ๒๕๓๔ ตามมาตรา ๔ อัน ได้แก่ เครื่องหมายการค้า เครื่องหมายรับรอง เครื่องหมายร่วมหรือเครื่องหมายบริการมาใช้ เพื่อให้

ประชาชนสับสนหรือหลงเชื่อว่าสินค้าดังกล่าวเป็นสินค้าของผู้ผลิต ไม่ว่าจะมีการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าหรือไม่จดทะเบียนก็ตาม คำว่า “ชื่อ” ในส่วนของเครื่องหมายการค้า นั้น หมายถึง ห้างร้านซึ่งอาจเป็นได้ทั้งเครื่องหมายบริการหรือชื่อทางการค้าก็ได้คำว่า “รูป” และ “รอยประดิษฐ์” จัดเป็นเครื่องหมายการค้าสำหรับ “ข้อความ” หมายถึง เครื่องหมายการค้าชนิดหนึ่งการนำเอาชื่อ รูป รอยประดิษฐ์หรือข้อความในการประกอบการค้าของผู้อื่นมาใช้จะต้องเป็นการนำสิ่งเหล่านี้มาใช้หรือทำขึ้นเองเพื่อให้ประชาชนหลงเชื่อว่าเป็นสินค้าของตน เช่น ใช้ขวดเปล่าโซดาตราสิงห์ซึ่งเป็นเครื่องหมายการค้าบริษัทบุญรอดเบเวอเรจ จำกัด ที่ปรากฏในเนื้อแก้วมาบรรจุน้ำอัดลมของจำเลยเพื่อนำออกมาจำหน่าย เป็นต้น การปลอมรูปรอยประดิษฐ์หรือข้อความของผู้อื่นต้องตรงตามลักษณะเดิม ถึงแม้ว่าเจ้าของเครื่องหมายการค้า นั้นจะมีได้จดทะเบียนเครื่องหมายการค้า นั้นก็ถือว่ามีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๗๒ (๑)

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๘๔๒/๒๕๑๗ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๘๔๒/๒๕๑๗, ออนไลน์, ๒๕๕๕) โจทก์ฟ้องว่า โจทก์ผลิตเสื้อเชิ้ต เสื้อฮาวายออกจำหน่ายเป็นสินค้า ใช้ชื่อว่า TASTE (เทสต์) จำเลยทั้งสองร่วมกันเอาชื่อหรือข้อความว่า TASTE (เทสต์) อันเป็นชื่อสินค้าของโจทก์ไปใช้เป็นชื่อเสื้อเชิ้ตและเสื้อฮาวายที่จำเลยผลิตจำหน่ายเพื่อให้ประชาชนหลงเชื่อว่าเป็นสินค้าที่โจทก์ผลิตจำหน่าย ขอให้ลงโทษจำเลยตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๒๗๒, ๘๑ และขอให้รับเสื้อที่จำเลยผลิตสำเร็จแล้วและริบแผ่นผ้าที่มีข้อความว่า TASTE (เทสต์) กับริบป้ายชื่อร้านของจำเลย

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๗๒ (๑) นั้นการเอาชื่อในการประกอบการค้าของผู้อื่นมาใช้หรือทำให้ปรากฏที่สินค้าจะเป็นผิดก็ต่อเมื่อการใช้นั้นเจตนาเพื่อให้ประชาชนหลงเชื่อว่าเป็นสินค้าหรือการค้าของผู้อื่น และในการที่จะวินิจฉัยว่าเจตนาเพื่อให้ประชาชนหลงเชื่อว่าเป็นสินค้าหรือการค้าของผู้อื่นหรือไม่นั้นจะอาศัยคำซึ่งเปล่งเสียงออกมามีได้จะต้องพิจารณาห้วงคำและลักษณะอื่น ๆ ของชื่อนั้นประกอบเพื่อจะชี้ให้เห็นว่าชื่อนั้นทำให้ประชาชนหลงเชื่อว่าเป็นสินค้าหรือการค้าของผู้อื่นหรือไม่

สินค้าของโจทก์นอกจากจะมีคำว่า "TASTE" แล้ว ยังมีคำว่า "modern from U.S.A." อีกด้วยจึงต่างกับสินค้าของจำเลยซึ่งนอกจากจะมีคำว่า "TASTE" แล้ว ก็มีภาษาไทยว่า "เทสต์ 23 บางลำภู" ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเป็นชื่อของร้านเทสต์ซึ่งอยู่เลขที่ ๒๓ บางลำพู หาใช่ TASTE ซึ่งเป็น modern from U.S.A. ของโจทก์ไม่จึงไม่เป็นการที่จะทำให้ประชาชนหลงเชื่อว่าเป็นสินค้าที่ใช้ชื่อเทสต์ของจำเลยนั้น เป็นสินค้าหรือการค้าของโจทก์ การกระทำของจำเลยจึงไม่มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๗๒ (๑) ศาลฎีกามีคำพิพากษาขึ้น

๒.๓.๓ การปลอมเครื่องหมายการค้า ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๗๓ บัญญัติว่า “ผู้ใดปลอมเครื่องหมายการค้าของผู้อื่น ซึ่งได้จดทะเบียนแล้ว ไม่ว่าจะได้จดทะเบียนภายในหรือนอกราชอาณาจักร ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปีหรือปรับไม่เกินหกพันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ” ความผิดฐานการปลอมเครื่องหมายการค้ามีองค์ประกอบความผิด ๓ ประการดังนี้ (ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ, ๒๕๕๑ : ๑๕๐)

๒.๓.๓.๑ การกระทำที่เป็นการปลอมเครื่องหมายการค้า

๒.๓.๓.๒ การปลอมเครื่องหมายการค้าของผู้อื่น

๒.๓.๓.๓ เครื่องหมายการค้าซึ่งถูกปลอมนั้นได้จดทะเบียนเครื่องหมายการค้าไว้แล้วภายในประเทศไทยหรือนอกราชอาณาจักร

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๕๘/๒๕๐๖ โจทก์ได้จดทะเบียนเครื่องหมายการค้ารูปช้างภายในรูปดาวสำหรับสินค้ารองเท้ายางและได้ใช้เป็นเครื่องหมายการค้าสำหรับรองเท้ายางที่โจทก์ผลิตออกจำหน่ายอยู่แล้ว ต่อมาโจทก์ก็ได้จดทะเบียนเครื่องหมายการค้ารูปดาวภายในเส้นคชกริชซึ่งเป็นลวดลายของพื้นรองเท้าที่โจทก์ผลิตขึ้นสำหรับสินค้ารองเท้ายางอีก แต่โจทก์ก็ยังใช้รูปดาวภายในเส้นคชกริชนั้นเป็นลวดลายของพื้นรองเท้าอยู่ตามเดิม โดยโจทก์หาได้ใช้เป็นเครื่องหมายการค้าไม่ดังนี้ รูปดาวภายในเส้นคชกริชที่พื้นรองเท้าของโจทก์ย่อมไม่ใช่เครื่องหมายการค้า

๒.๓.๔ การเลียนเครื่องหมายการค้า ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๒๗๔ บัญญัติว่า “ผู้ใดเลียนเครื่องหมายการค้าของผู้อื่นซึ่งได้จดทะเบียนแล้ว ไม่ว่าจะได้จดทะเบียนภายในหรือนอกราชอาณาจักรเพื่อให้ประชาชนหลงเชื่อว่าเป็นเครื่องหมายการค้าของผู้อื่นนั้น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปีหรือปรับไม่เกินสองพันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ” ความผิดฐานการเลียนเครื่องหมายการค้ามีองค์ประกอบความผิด ๓ ประการดังนี้

๒.๓.๔.๑ การเลียนเครื่องหมายการค้าของบุคคลซึ่งเป็นเจ้าของเครื่องหมายการค้าจะต้องมีองค์ประกอบของการกระทำ

๒.๓.๔.๒ เครื่องหมายการค้าที่ถูกเลียนนั้นจะต้องจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าแล้วภายในประเทศไทยหรือนอกราชอาณาจักร

๒.๓.๔.๓ มีเจตนาทำให้ประชาชนโดยทั่วไปเชื่อว่าเครื่องหมายที่ทำเลียนขึ้นนั้นเป็นเครื่องหมายการค้าของบุคคลอื่น

๒.๓.๕ ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๗๕ เป็นความผิดที่ต่อเนื่องจากการกระทำตามมาตรา ๒๗๒ (๑) มาตรา ๒๗๓ และมาตรา ๒๗๔ ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๒๗๕ บัญญัติว่า “ผู้ใดนำเข้าไปในราชอาณาจักร จำหน่ายหรือเสนอจำหน่าย ซึ่ง

สินค้าอันเป็นสินค้าที่มีชื่อ รูป รอยประดิษฐ์ หรือ ข้อความใด ๆ ดังบัญญัติไว้ในมาตรา ๒๗๒ (๑) หรือสินค้าอันเป็นสินค้าที่มีเครื่องหมายการค้าปลอมหรือเลียนเครื่องหมายการค้าของผู้อื่นตามความในมาตรา ๒๗๓ หรือมาตรา ๒๗๔ ต้องระวางโทษดังที่บัญญัติไว้ในมาตรานั้น ๆ”

๓. การคุ้มครองเครื่องหมายการค้าในประเทศไทย

๓.๑ การคุ้มครองเครื่องหมายการค้าในความตกลงทริปส์ TRIPS Agreement เครื่องหมายการค้าเป็นทรัพย์สินทางปัญญาอีกแขนงหนึ่งจัดอยู่ในประเภทหนึ่งของทรัพย์สินทางอุตสาหกรรม (Industrial Property) มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ประโยชน์ในการผลิตทางอุตสาหกรรมและกิจการทางพาณิชย์กรรม เพื่อใช้จำแนกสินค้าของผู้ประกอบการรายหนึ่งจากสินค้าของผู้ประกอบการอีกรายหนึ่ง เพื่อให้ลูกค้าสามารถตัดสินใจว่าจะเลือกซื้อสินค้าของผู้ประกอบการรายใดโดยในความตกลงทริปส์ ในข้อ ๑๕ ได้กำหนดสาระสำคัญในการคุ้มครองเครื่องหมายการค้าไว้ว่า "เครื่องหมาย หรือการรวมกันของเครื่องหมายใด ซึ่งสามารถจำแนกสินค้าหรือบริการของกิจการหนึ่งออกจากกิจการอื่น ๆ จะจดทะเบียนเป็นเครื่องหมายการค้าใด เครื่องหมายดังกล่าว โดยเฉพาะคำ รวมถึงชื่อบุคคล ตัวอักษร ตัวเลข ส่วนของภาพ และการรวมกันของสินค้าต่าง ๆ ตลอดจนการรวมกันใด ๆ ของเครื่องหมายดังกล่าวจะพึงมีสิทธิจดทะเบียนเป็นเครื่องหมายการค้าใด ในกรณีเครื่องหมายโดยลักษณะไม่สามารถจำแนกสินค้าหรือ บริการที่เกี่ยวข้องของ บรรดาสมาชิกอาจกำหนดให้มีการจดทะเบียนใด โดยขึ้นอยู่กับความชัดเจนที่เกิดจากการใช้สมาชิกอาจกำหนดให้เครื่องหมายนั้นต้องสามารถมองเห็นได้เป็นเงื่อนไขในการจดทะเบียนก็ได้ ตามความตกลงทริปส์ในข้อ ๑๕ (๑) ได้กำหนดสาระสำคัญของความตกลงไว้ ๒ ประการ คือ คำนิยามของเครื่องหมายกับเงื่อนไขในการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า

๓.๑.๑ คำนิยามของเครื่องหมายบัพัญญัติของความตกลงทริปส์ได้กำหนดให้สัญลักษณ์ต่าง ๆ ตลอดจนการรวมกันของสัญลักษณ์ต่าง ๆ เช่น คำ ชื่อ บุคคล ตัวอักษร ส่วนของภาพและการรวมของสีต่าง ๆ ตลอดจนการรวมกันใด ๆ ของเครื่องหมายดังกล่าว อาจจดทะเบียนเป็นเครื่องหมายการค้าได้หากสามารถจำแนกสินค้าหรือบริการของกิจการหนึ่งออกจากสินค้าหรือบริการของกิจการอื่น

๓.๑.๒ เครื่องหมายการค้าที่อาจจดทะเบียนได้ เครื่องหมายการค้าที่พึงรับจดทะเบียนได้ต้องมีลักษณะที่บ่งเฉพาะ (Distinctiveness) คือ เครื่องหมายนั้นต้องสามารถจำแนกสินค้าหรือบริการของกิจการหนึ่งออกจากสินค้าหรือบริการของกิจการอื่นใด

๓.๑.๓ การไม่รับจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าความตกลงทริปส์ ข้อ ๑๕ (๒) กำหนดไว้ว่า “บัพัญญัติในวรรค ๑ จะต้องไม่เป็นที่เข้าใจว่าห้ามมิให้สมาชิกปฏิเสธการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าด้วยเหตุผลอื่น โดยมีเงื่อนไขว่าเหตุเหล่านี้ไม่ขัดกับบัพัญญัติของ

อนุสัญญากรุงปารีส (ค.ศ. ๑๙๖๗) บทบัญญัติในข้อ ๑๕ (๒) นี้ประเทศภาคีขององค์การค้าโลกมี สิทธิที่จะปฏิเสธไม่รับจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าได้ ๒ กรณี

๓.๑.๓.๑ ปฏิเสธการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าโดยอาศัย เหตุผลอย่างใดอย่างหนึ่งที่กำหนดไว้ในอนุสัญญากรุงปารีส

๓.๑.๓.๒ ปฏิเสธการจดทะเบียนการค้าโดยเหตุผลอื่นและเหตุผล นั้นต้องไม่ขัดกับหลักการของอนุสัญญากรุงปารีส

๓.๑.๔ การกำหนดให้การใช้เครื่องหมายการค้าเป็นเงื่อนไขในการจด ทะเบียน ความตกลงทริปส์ข้อ ๑๕ (๓) กำหนดไว้ว่า "บรรดาสมาชิกอาจให้มีการจดทะเบียน เครื่องหมายโดยขึ้นอยู่กับการใช้ได้ อย่างไรก็ตามการใช้เครื่องหมายการค้าตามความเป็นจริงจะไม่ เป็นเงื่อนไขสำหรับการยื่นขอจดทะเบียน คำขอจดทะเบียนจะไม่ถูกปฏิเสธ ด้วยเหตุผลเพียงว่ามีได้ มีการใช้เครื่องหมายตามที่ตั้งใจไว้ก่อนระยะเวลา ๓ ปี นับจากวันที่ยื่นขอจดทะเบียนจะผ่านพ้นไป" ตามข้อตกลงทริปส์ยินยอมให้ประเทศสมาชิกกำหนดเงื่อนไขการจดทะเบียนจากการใช้ เครื่องหมายการค้านั้นได้ คือ หากเจ้าของมิได้ใช้เครื่องหมายของตน ประเทศภาคีสมาชิกก็อาจ ปฏิเสธไม่รับจดทะเบียนเครื่องหมายการค้านั้นได้

๓.๑.๕ สิทธิของผู้จดทะเบียนเครื่องหมายการค้า ตามความตกลงทริปส์ข้อ ๑๖ ได้ วางหลักไว้ว่า เจ้าของเครื่องหมายการค้าที่จดทะเบียนจะมีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวที่จะ ป้องกันมิให้ บุคคลที่สามทั้งปวง ซึ่งมิได้รับความยินยอมจากเจ้าของเครื่องหมายการค้าใช้เครื่องหมายเหมือนกัน หรือคล้ายกันในทางการค้ากับสินค้าหรือบริการที่เหมือนกัน กับสินค้าหรือบริการที่ได้จดทะเบียน เครื่องหมายการค้า หากการใช้ดังกล่าวอาจเป็นเหตุ ที่น่าจะก่อให้เกิดความสับสนขึ้นได้ในกรณีที่มี การใช้เครื่องหมายการค้าเหมือนกันกับสินค้าหรือบริการเหมือนกัน ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าอาจ ก่อให้เกิดความสับสนขึ้นได้ สิทธิตามที่กำหนดไว้ข้างต้นจะไม่ทำให้เสื่อมเสียต่อสิทธิใด ๆ ที่มีอยู่ ก่อนแล้วและจะไม่กระทบต่อการที่บรรดาสมาชิกจะกำหนดให้มีสิทธิต่าง ๆ ที่เป็นผลจากการใช้ สิทธิ โดยการใช้ข้อตกลงทริปส์ว่า เจ้าของเครื่องหมายการค้าที่จดทะเบียนแล้ว บุคคลอื่นจะนำ เครื่องหมายการค้าที่จดทะเบียนแล้วไปใช้โดยไม่ได้รับความยินยอม จากเจ้าของเครื่องหมายการค้า ไม่ได้การใช้เครื่องหมายการค้าของบุคคลนั้นถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิของเจ้าของเครื่องหมาย การค้าการห้ามบุคคลอื่นนำเครื่องหมายการค้าที่จดทะเบียนแล้วไปใช้จะต้องเป็นกรณีที่น่าไปใช้กับ สินค้าหรือบริการที่เหมือนหรือคล้ายกับสินค้าหรือบริการของตนที่จดทะเบียนไว้ทำให้เกิดความ สับสนหลงผิดของประชาชนผู้บริโภค

๓.๒. การได้รับความคุ้มครองเครื่องหมายการค้า (ไชยยศ เหมะรัชตะ, ๒๕๕๓ : ๒๕๕) ตามพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. ๒๕๓๔

บทบัญญัติในพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. ๒๕๓๔ กำหนดหลักเกณฑ์ของการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าและสิทธิของผู้จดทะเบียนเครื่องหมายการค้ารวมทั้งในเรื่องอำนาจหน้าที่ของนายทะเบียนและคณะกรรมการเครื่องหมายไว้ชัดเจนยิ่งขึ้น ตลอดจนได้ขยายการคุ้มครองเครื่องหมายบริการ เครื่องหมายรับรอง และเครื่องหมายร่วม นอกจากนี้ ยังได้มีการเพิ่มบทบัญญัติอันเกี่ยวกับการอนุญาตให้ใช้เครื่องหมายการค้าอีกด้วย เพื่อให้กฎหมายว่าด้วยเครื่องหมายการค้าของประเทศไทยมีความเป็นสากลอันสามารถรองรับกับความเจริญทางด้านการค้าทั้งในระดับภายในและระหว่างประเทศ

ต่อมาเมื่ออิทธิพลของความตกลง TRIPs เริ่มเข้ามามีบทบาทต่อพัฒนาการทางกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศภาคีสมาชิกรวมทั้งประเทศไทยด้วยนั้นประเทศไทยจึงจำเป็นต้องปรับปรุงแก้ไขกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาต่าง ๆ ที่ใช้บังคับอยู่เพื่อให้หลักเกณฑ์ของกฎหมายเป็นไปตามแนวทางมาตรฐานเดียวกันกับหลักที่ระบุไว้ในข้อตกลง TRIPs ดังกล่าวซึ่งประเทศไทยมีพันธกรณีที่ต้องปฏิบัติตาม ด้วยเหตุนี้จึงได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๓ และพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๕๕ เพื่อแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติบางเรื่องในพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. ๒๕๓๔ ให้สอดคล้องกับหลักการที่ระบุไว้ในข้อตกลง TRIPs

มาตรา ๔๔ แห่งพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. ๒๕๓๔ ซึ่งบัญญัติถึงสิทธิแต่เพียงผู้เดียวของเจ้าของเครื่องหมายการค้าไว้ว่า “... เมื่อได้จดทะเบียนเครื่องหมายการค้าแล้ว ผู้ซึ่งได้จดทะเบียนเป็นเจ้าของเครื่องหมายการค้าเป็นผู้มีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในอันที่จะใช้เครื่องหมายการค้านั้นสำหรับสินค้าที่ได้จดทะเบียนไว้”

๓.๒.๑ สิทธิที่ได้รับความคุ้มครองจากการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า (ไชยยศ เหมะรัชตะ, ๒๕๕๓ : ๓๐๖)

๓.๒.๑.๑ การได้มาซึ่งสิทธิในเครื่องหมายการค้าโดยการจดทะเบียนคือการที่บุคคลหนึ่งบุคคลใดได้นำเครื่องหมายการค้าของตนไปจดทะเบียนไว้กับหน่วยงานของรัฐ เมื่อได้รับการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าแล้ว เจ้าของเครื่องหมายการค้าย่อมมีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการใช้เครื่องหมายการค้าของตนตามที่กฎหมายรับรองสิทธิไว้ หากบุคคลใดนำเครื่องหมายการค้าดังกล่าวไปใช้ก็ถือว่าเป็นการละเมิดสิทธินั้น กฎหมายว่าด้วยเครื่องหมายการค้าของประเทศต่าง ๆ ส่วนใหญ่กำหนดให้เครื่องหมายการค้าด้วยการจดทะเบียนไว้ตามหลักเกณฑ์ ซึ่งกำหนดไว้ในบทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้น

๓.๒.๑.๒ ข้อดีของการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าได้แก่ ประการแรก การจดทะเบียนเป็นข้อสันนิษฐานเบื้องต้นในความเป็นเจ้าของตามหนังสือสำคัญแสดง

การจดทะเบียนเครื่องหมายการค้านั้น ๆ ประการที่สอง ย่อมได้รับความคุ้มครองสิทธิในเครื่องหมายการค้าดังกล่าวนี้เลย ประการที่สาม การโอนเครื่องหมายการค้าสามารถทำได้โดยไม่รวมถึงชื่อเสียงทางการค้าหรือผู้วิเศษของผู้โอน และประการสุดท้าย สิทธิในเครื่องหมายการค้าที่ได้รับจดทะเบียนถือว่าเป็นทรัพย์สิน จึงใช้ทรัพย์สินของเจ้าของเครื่องหมายการค้าอันเป็นประโยชน์ในการพัฒนาทางการค้าพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. ๒๕๓๔ มาตรา ๔๔ บัญญัติถึงการได้มาซึ่งสิทธิในเครื่องหมายการค้าโดยการจดทะเบียนไว้ โดยเมื่อได้จดทะเบียนเครื่องหมายการค้าแล้ว ผู้ซึ่งได้จดทะเบียนเป็นเจ้าของเครื่องหมายการค้า เป็นสิทธิเพียงผู้เดียว (Exclusive Right) ในอันที่จะใช้เครื่องหมายการค้าสำหรับสินค้าที่ได้จดทะเบียนไว้ และมาตรา ๔๖ วรรคแรก บัญญัติให้เจ้าของเครื่องหมายการค้าสามารถฟ้องร้องหรือเรียกค่าสินไหมทดแทนจากผู้กระทำละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้าที่ได้จดทะเบียนแล้ว ตลอดจนมาตรา ๖๘ ได้บัญญัติให้เจ้าของเครื่องหมายการค้ามีสิทธิในการอนุญาตให้ใช้เครื่องหมายการค้าที่ได้จดทะเบียนแล้วเช่นกัน

๓.๒.๑.๓ ข้อจำกัดสิทธิในการใช้เครื่องหมายการค้า มาตรา ๔๔ ได้กำหนดให้สิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการใช้เครื่องหมายการค้าแก่เจ้าของเครื่องหมายการค้าอันได้จดทะเบียนไว้ก็ตามสิทธิดังกล่าวยังมีข้อจำกัดตามที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ (โกวิทย์ สมไวย, ๒๕๓๕ : ๗๖) สิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการใช้เครื่องหมายการค้านี้จำกัดเฉพาะแต่สำหรับสินค้าที่ได้จดทะเบียนในจำพวกเดียวกันที่ขอจดทะเบียนการใช้เครื่องหมายการค้านั้นตามที่มาตรา ๕ และมาตรา ๔๔ บัญญัติไว้ หากมีบุคคลใดใช้เครื่องหมายการค้ากับสินค้าต่างจำพวกกับที่เจ้าของเครื่องหมายการค้าได้จดทะเบียนไว้โดยสุจริต ย่อมไม่ถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิในการใช้เครื่องหมายการค้าของเจ้าของเครื่องหมายการค้านั้นแต่ประการใด ทั้งนี้หลักเกณฑ์เกี่ยวกับสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการใช้เครื่องหมายการค้าได้เฉพาะแต่สินค้าที่ได้รับการจดทะเบียนไว้

๓.๒.๑.๔ การจดทะเบียนเครื่องหมายการค้านั้นไม่เป็นการขัดขวางบุคคลใดในการใช้โดยสุจริตซึ่งชื่อตัว ชื่อสกุล หรือชื่อสำนักงานการค้าของตนหรือเจ้าของเดิมของกิจการของตนหรือไม่เป็นการขัดขวางบุคคลใดในการใช้คำบรรยายโดยสุจริตซึ่งลักษณะหรือคุณสมบัติแห่งสินค้าของตน

๓.๒.๑.๕ หากมีบุคคลใดได้ใช้โดยสุจริตซึ่งเครื่องหมายการค้าอันเหมือนหรือคล้ายกับเครื่องหมายการค้าของตนอันได้จดทะเบียนไว้ เจ้าของเครื่องหมายการค้าอันได้จดทะเบียนนั้นไม่อาจห้ามการจดทะเบียนอีกรายของผู้ใช้เครื่องหมายการค้าโดยสุจริตดังกล่าว ถ้านายทะเบียนเห็นสมควรรับจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าที่เหมือนหรือคล้ายกันนั้น (มาตรา ๒๗)

๓.๒.๒ การคุ้มครองเครื่องหมายการค้าที่จดทะเบียนแล้ว เจ้าของเครื่องหมายการค้ามีสิทธิอีกประการหนึ่งที่จะได้รับความคุ้มครอง คือ สิทธิในการอนุญาตให้ใช้เครื่องหมายการค้า ซึ่งเจ้าของเครื่องหมายการค้ามีสิทธิในการอนุญาตให้บุคคลอื่นใช้เครื่องหมายการค้าดังกล่าวได้ และในการอนุญาตดังกล่าวเจ้าของเครื่องหมายการค้าจะต้องทำสัญญาอนุญาตให้บุคคลอื่นใช้เครื่องหมายการค้าของตนโดยสัญญานั้นต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อนายทะเบียน ซึ่งการอนุญาตให้ใช้สิทธิดังกล่าวนี้ อาจเกิดผลตามกฎหมาย คือ

๓.๒.๒.๑ การใช้เครื่องหมายการค้าโดยผู้ได้รับอนุญาตสำหรับสินค้าในการประกอบธุรกิจของ

ตนตามที่รับอนุญาตไว้ให้ถือว่าเป็นการใช้เครื่องหมายการค้าโดยเจ้าของเครื่องหมายการค้านั้น

๓.๒.๒.๒ เจ้าของเครื่องหมายการค้าและผู้ที่ได้รับอนุญาตอาจร่วมกันร้องขอต่อนายทะเบียนให้แก้ไขเปลี่ยนแปลงรายการการจดทะเบียนสัญญาให้ใช้เครื่องหมายการค้าในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสินค้า บริการ ที่รับอนุญาตให้ใช้เครื่องหมายการค้าในเรื่องของการเพิกถอนการจดทะเบียนสัญญาอนุญาตให้ใช้เครื่องหมายการค้าของผู้ที่ได้รับการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้านั้นอาจถูกเพิกถอนได้หากสามารถแสดงได้ว่าสัญญาอนุญาตให้ใช้เครื่องหมายการค้านั้นได้สิ้นสุดลง โดยเจ้าของเครื่องหมายการค้าหรือผู้ที่ได้รับอนุญาตให้ใช้เครื่องหมายการค้า นั้นร้องขอต่อนายทะเบียนให้ศาลเพิกถอนการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า

๔. ปัญหาข้อขัดข้อง

๔.๑ ปัญหาด้านข้อกฎหมาย กฎระเบียบ (สถาบันทรัพย์สินทางปัญญาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและคณะ, ๒๕๔๘ : ๘๐-๘๒)

๔.๑.๑ ความเหลื่อมล้ำของขอบเขตงานที่จะได้รับการคุ้มครอง เช่นงานที่เป็นแบบผลิตภัณฑ์ในลวดลายหรือองค์ประกอบของสี อาจจะถูกนำไปจดทะเบียนเป็นเครื่องหมายการค้าตามกฎหมายว่าด้วยเครื่องหมายการค้า เป็นต้น

๔.๑.๒ ขาดกฎหมาย กฎระเบียบที่จะให้การสนับสนุน ส่งเสริมและผลักดันให้คนไทยมีการสร้างสรรค์หรือค้นคว้าวิจัย เพื่อทุนสนับสนุนการสร้างงานใหม่ๆ รวมทั้งการนำเอาผลงานที่สร้างสรรค์ขึ้นนั้นไปใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์

๔.๑.๓ บทบัญญัติตามกฎหมายว่าด้วยเครื่องหมายการค้าที่บังคับใช้ในปัจจุบัน ได้มีการขยายขอบเขตการคุ้มครองรวมถึงลักษณะของเครื่องหมายการค้าที่เป็นรูปร่างหรือรูปทรงวัตถุไว้ด้วย อย่างไรก็ตามการที่จะนำสืบให้เห็นถึงลักษณะบ่งเฉพาะในส่วนของเครื่องหมายที่เป็นรูปร่างหรือรูปทรงดังกล่าวกลับไม่มีการบัญญัติไว้ดังเช่นกรณีอื่น ๆ ทำให้เกิดปัญหาในการตีความว่า ลักษณะบ่งเฉพาะกรณีดังกล่าวจะเกิดขึ้นโดยมากจากการใช้มานานได้หรือไม่

๔.๑.๔ การเพิกถอนเครื่องหมายการค้าขึ้น เหตุแห่งการเพิกถอนที่ได้กำหนดไว้ขาดความสมบูรณ์ เพราะในทางปฏิบัติอาจมีเหตุแห่งการเพิกถอนที่กฎหมายในปัจจุบันมิได้กำหนดไว้เป็นอำนาจของนายทะเบียนเครื่องหมายการค้า คณะกรรมการเครื่องหมายการค้า หรือศาลทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติขึ้น

๔.๑.๕ การกำหนดอายุความ (๕ ปี) ในกรณีที่ผู้มีส่วนได้เสียสามารถร้องขอต่อศาลให้สั่งเพิกถอนการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าได้หากแสดงได้ว่าผู้นั้นมีสิทธิดีกว่า อาจไม่เหมาะสมและทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมต่อเจ้าของเครื่องหมายที่แท้จริงหากมีผู้ไม่สุจริตนำเอาเครื่องหมายการค้าของบุคคลอื่นมาจดทะเบียน แต่ผู้เป็นเจ้าของเครื่องหมายการค้าที่แท้จริงมาทราบภายหลังที่พ้นกำหนดเวลาตามอายุความนั้นแล้ว

๔.๑.๖ บทกำหนดโทษเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้าที่ได้จดทะเบียนไว้แล้วได้มีระบุไว้อย่างชัดเจนแล้ว ดังนั้นควรยกเลิกโทษที่มีอยู่ในประมวลกฎหมายอาญาหรือไม่

๔.๒ ปัญหาด้านการประดิษฐ์คิดค้น

๔.๒.๑ ขาดความรู้ทางเทคโนโลยีที่มีความใหม่ระดับโลก เนื่องจากความซับซ้อนของการประดิษฐ์ ขาดวิธีวิเคราะห์และสังเคราะห์ความรู้ใหม่ๆ กล่าวคือไม่มีความชำนาญในการรวบรวมความรู้จากหลายสาขาเข้าด้วยกัน ขาดตัวอย่างนักประดิษฐ์ที่เลี้ยงตัวได้ที่จะเป็นแรงจูงใจ และขาดเงินทุนวิจัยจากภาครัฐสำหรับการวิจัยทั้งเพื่อหาทำไรและไม่หาทำไร การขอรับสิทธิบัตรไม่สะดวก ค่าใช้จ่ายเวลาการตรวจสอบคำขอรับสิทธิบัตรนาน ซึ่งใช้เวลาโดยเฉลี่ยในการขอรับสิทธิบัตรกินเวลาเกือบสามปี

๔.๒.๒ การบังคับสิทธิตามสิทธิบัตรยังไม่เข้มแข็ง ทำให้นักประดิษฐ์ไทยขาดกำลังใจ ทั้งที่ประเทศไทยมีศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ และองค์ประกอบอื่นๆ รวมถึงบรรยากาศของความพร้อมในการบังคับสิทธิตามกฎหมายคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาเป็นอย่างยิ่ง อย่างไรก็ตาม ควรจะต้องมีการปรับปรุงองค์ประกอบอื่นๆ ของระบบ ตั้งแต่ ดำรวจ ทนายความ และอัยการ เพื่อให้การบังคับสิทธิเป็นไปอย่างยุติธรรมและรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ มิให้เป็นสิ่งที่ทำให้นักประดิษฐ์ไทยท้อใจได้

๔.๓ ปัญหาการนำเข้าสู่ระบบคุ้มครองสิทธิ (เลอสรร ธนสุกาญจน์ และคณะ, ๒๕๔๘ : ๑๑๕-๑๓๔)

๔.๓.๑ นโยบายด้านทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศยังไม่ชัดเจน และเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ยังขาดการเชื่อมโยงระหว่างนโยบายพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

นโยบายส่งเสริมขีดความสามารถทางอุตสาหกรรมก็ไม่ได้สัมพันธ์กับนโยบายด้านทรัพย์สินทางปัญญาอย่างเป็นระบบ

๔.๓.๒ นโยบายทรัพย์สินทางปัญญาขาดการส่งเสริมการคุ้มครองและการนำทรัพย์สินทางปัญญาไปใช้ประโยชน์ มุ่งเน้นในการบังคับใช้กฎหมายมากกว่าการส่งเสริมประดิษฐ์คิดค้น

๔.๓.๓ นโยบายทรัพย์สินทางปัญญาในปัจจุบันไม่สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศ ไม่มีนโยบายจัดสรรทุนวิจัยที่ชัดเจน และไม่ดำเนินการปรับปรุงระบบการศึกษาที่ส่งเสริมการประดิษฐ์คิดค้น ไม่ส่งเสริมให้นักวิจัยในประเทศขอรับการคุ้มครองสิทธิและขาดระบบส่งเสริมการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่ใช้งานได้จริง

๔.๓.๔ ไม่เอื้อสิทธิประโยชน์แก่นักประดิษฐ์ภายในประเทศกล่าวคือนักวิจัยอิสระยังได้รับสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ จากภาครัฐไม่มากนักในการกระตุ้นหรือส่งเสริมให้มีการประดิษฐ์คิดค้นมากขึ้น

๔.๓.๕ ขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ด้านเทคโนโลยีสาขาต่าง ๆ โดยเฉพาะผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ด้านเทคโนโลยีสาขาต่าง ๆ

๔.๓.๖ ระบบการขอรับการคุ้มครองยังไม่สอดคล้องกับมาตรฐานระหว่างประเทศ ในเรื่องของการบังคับใช้สิทธิ ข้อยกเว้นการละเมิด ขั้นตอนการประกาศ ขั้นตอนการคัดค้าน และเพิกถอนสิทธิบัตร เป็นต้น ซึ่งบทบัญญัติเหล่านี้ไม่เหมาะสมกับให้ประโยชน์แก่ผู้ขอรับสิทธิบัตรชาวต่างชาติมากกว่าผู้ขอรับสิทธิบัตรชาวไทย

๔.๔ การนำทรัพย์สินทางปัญญาไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์

๔.๔.๑ สิทธิบัตรโดยคนไทยมีส่วนน้อยที่ถูกลำไปต่อยอดให้เกิดประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ การนำไปต่อยอดในเชิงพาณิชย์ส่วนใหญ่แล้วเป็นเจ้าของกิจการที่ทำการประดิษฐ์เกี่ยวข้องกับสิ่งนั้น ๆ

๔.๔.๒ ผู้ประดิษฐ์ ผู้ทำการวิจัย หรือหน่วยงานวิจัย และหน่วยงานสนับสนุนการวิจัยไม่เข้าใจว่าจะไร ความไม่รู้กฎหมายจึงส่งผลให้ไม่รู้ว่าทรัพย์สินทางปัญญาของตนมีอะไรบ้าง

๔.๔.๓ ไม่รู้วิธีปฏิบัติเพื่อบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาและประสบการณ์ทางธุรกิจ ก็ไม่กล้าที่จะเจรจาทำสัญญาให้ผู้อื่นใช้สิทธิ เกรงว่าจะถูกหลอก

๔.๔.๔ ไทยส่วนใหญ่มีค่านิยมไม่ใช้ของไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากนักประดิษฐ์ผู้นั้นไม่ได้มีชื่อเสียงอยู่ในอุตสาหกรรมนั้น

๔.๔.๔ ประกอบการและนักลงทุนไทยไม่เห็นความสำคัญในการลงทุน เพื่อสร้างทรัพย์สินทางปัญญา ยังมองผลกำไรระยะสั้นเป็นหลัก ซึ่งมีน้อยรายที่ยอมลงทุนเพื่อสร้าง เทคโนโลยี หรือสร้างทรัพย์สินทางปัญญาไว้ในบริษัทเอง

๔.๕ การบังคับสิทธิและระงับข้อพิพาท

๔.๕.๑ การดำเนินคดีในศาลมีความล่าช้า แม้ว่าการพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญา จะเป็นการพิจารณาคดีแบบต่อเนื่อง แต่ก็ยังมีการเลื่อนและประวิงคดีของคู่ความอยู่ บ่อยครั้ง ทำให้เกิดการดำเนินคดีเป็นไปอย่างล่าช้าอยู่หลายคดี

๔.๕.๒ การเยียวยาค่าเสียหายมีมูลค่าต่ำมาก เป็นเพราะการพิสูจน์ถึง ค่าเสียหายที่แท้จริงยาก ตลอดจนกฎหมายเองก็กำหนดให้ศาลเป็นผู้ใช้ดุลยพินิจในการกำหนด ค่าเสียหาย ซึ่งศาลมักจะกำหนดให้ค่าความเสียหายตามที่นำสืบได้ ซึ่งมักจะเป็นมูลค่าไม่มากนัก

๔.๕.๓ การนำคดีเข้าสู่กระบวนการสืบสวนสอบสวนทำได้ยาก ดิดปัญหา ในด้านความเชี่ยวชาญของเจ้าหน้าที่ การทำให้เจ้าหน้าที่เชื่อได้ว่าเป็นการละเมิดเครื่องหมายการค้า หรือเข้าข่ายการเลียนแบบ

๔.๕.๔ บุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านมีน้อย และบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญแล้วต้องหมุนเวียนไปปฏิบัติงานในหน่วยอื่น ซึ่งมีหลายคดีที่มีความเกี่ยวข้องกับ เทคโนโลยีขั้นสูง ทำให้ระบบยุติธรรมขาดบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญไม่ว่าจะเป็น ตำรวจ อัยการ ทนายความหรือผู้พิพากษา

๔.๕.๕ ระบบข้อมูลที่ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ใช้ในการพิจารณาคดียังไม่มีการประสานให้สามารถสืบค้นข้อมูล เชื่อมโยงกับฐานข้อมูลสำนวนของ ตำรวจ และของพนักงานอัยการ

สรุป

การละเมิดเครื่องหมายการค้าในประเทศไทยเป็นปัญหาด้านข้อข้อกฎหมาย กฎระเบียบที่มีความเหลื่อมล้ำซ้อนของขอบเขตงานที่จะได้รับการคุ้มครอง และบทบัญญัติของ กฎหมายยังไม่สอดคล้องกับมาตรฐานสากล ปัญหาด้านการประดิษฐ์คิดค้นก็เป็นปัญหาหนึ่งเช่นกัน ที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเครื่องหมายการค้า เพราะขาดความรู้ทางเทคโนโลยีที่มีความใหม่ อย่างไรก็ตาม ควรจะต้องมีการปรับปรุงองค์ประกอบอื่นๆ ของระบบ ตั้งแต่ ตำรวจ ทนายความ และอัยการ เพื่อให้การบังคับสิทธิเป็นไปอย่างยุติธรรมและรวดเร็วมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ นโยบายด้านทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศยังไม่ชัดเจน และเป็นรูปธรรม เพราะยังขาดการ เชื่อมโยงระหว่างนโยบายพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี นโยบายส่งเสริมขีดความสามารถทาง

อุตสาหกรรมก็ไม่ได้สัมพันธ์กับนโยบายด้านทรัพย์สินทางปัญญาอย่างเป็นระบบ ทำให้การนำทรัพย์สินทางปัญญาไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ถูกนำไปต่อยอดให้เกิดประโยชน์ในเชิงพาณิชย์มีจำนวนน้อย การบังคับสิทธิ์และระงับข้อพิพาท ในเรื่องของการการดำเนินคดีในศาลมีความล่าช้า ยังมีการเลื่อน เพื่อประวิงคดีของกลุ่มความ ทำให้เกิดการดำเนินคดีเป็นไปอย่างล่าช้า และการนำคดีเข้าสู่กระบวนการสืบสวนสอบสวนทำได้ยาก ทิศปัญหาในด้านความเชี่ยวชาญของเจ้าหน้าที่ การทำให้เจ้าหน้าที่เชื่อได้ว่าเป็นการละเมิดเครื่องหมายการค้าหรือเข้าข่ายการเลียนแบบ รวมถึง ระบบข้อมูล ที่ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศใช้ในการพิจารณาคดียังไม่มีการประสานให้สามารถสืบค้นข้อมูล เชื่อมโยงกับฐานข้อมูลสำนวนของตำรวจ และของพนักงานอัยการ ทำให้การพิสูจน์ว่าสินค้าเลียนแบบเครื่องหมายการค้าหรือไปเป็นไปอย่างล่าช้า เมื่อกลับมาพิสูจน์หรือตรวจสอบอีกครั้งผู้ลอกเลียนแบบก็ทำลายหลักฐานแล้ว

บทที่ ๔

แนวทางการกำหนดยุทธศาสตร์ การเพิ่มประสิทธิภาพทรัพย์สินทางปัญญา

การศึกษาในบทนี้ มีความมุ่งหมายเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ ๒ เพื่อศึกษา
ยุทธศาสตร์ แนวทางการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพ โดยมี
ลำดับการศึกษาดังนี้

๑. การกำหนดยุทธศาสตร์ทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศต่าง ๆ

๑.๑ นโยบายและยุทธศาสตร์ทรัพย์สินทางปัญญาของสหรัฐอเมริกา

๑.๒ นโยบายและยุทธศาสตร์ทรัพย์สินทางปัญญาของญี่ปุ่น

๑.๓ นโยบายและยุทธศาสตร์ทรัพย์สินทางปัญญาของของมาเลเซีย

๑.๔ นโยบายและยุทธศาสตร์ทรัพย์สินทางปัญญาของสิงคโปร์

๒. การกำหนดยุทธศาสตร์การเพิ่มประสิทธิภาพการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา
ของไทยในอนาคต

๓. สรุป

การกำหนดยุทธศาสตร์ทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศต่าง ๆ

๑. นโยบายและยุทธศาสตร์ทรัพย์สินทางปัญญาของสหรัฐอเมริกา

๑.๑. สำนักงานสิทธิบัตรและเครื่องหมายการค้าของสหรัฐอเมริกา ได้ผลักดันให้
องค์กรที่มุ่งเน้นคุณภาพของงานมีประสิทธิภาพในการดำเนินงานสูงและตอบสนองต่อระบบ
ทรัพย์สินทางปัญญาขับเคลื่อนโดยตลาด โดยได้กำหนดไว้ดังนี้

๑.๑.๑ เพิ่มคุณภาพของระบบตรวจสอบสิทธิบัตรเครื่องหมายการค้าโดย
จัดตั้งตรวจทานการคุณภาพ

๑.๑.๒ ลดระยะเวลาการตรวจสอบคำขอรับสิทธิบัตรเหลือครึ่งหนึ่งจากใช้
ระยะเวลา ๑๒.๓ เดือนให้เหลือเพียง ๕.๕ เดือน

๑.๑.๓ เร่งรัดระยะเวลาดำเนินการ โดยการใช้นโยบายสารสนเทศระบบ
รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์กับเครื่องหมายการค้า

๑.๑.๔ ลดจำนวนผู้ตรวจสอบสิทธิบัตร เน้นการสร้างผู้เชี่ยวชาญในกิจกรรมกำหนดประเภทและการสืบค้น

๑.๑.๕ ขยายความร่วมมือระหว่างประเทศ ทั้งในระดับภาคีและพหุภาคี เพื่อสนับสนุนระบบทรัพย์สินทางปัญญาทั่วโลก และลดความซ้ำซ้อนการขอรับความคุ้มครอง

๑.๒ ยุทธศาสตร์ทางด้านองค์กร

๑.๒.๑ องค์กรมีความคล่องตัว โดยให้ความสำคัญกับการส่งเสริมขั้นตอนการขอรับความคุ้มครองสิทธิบัตรและเครื่องหมายการค้าแบบอิเล็กทรอนิกส์ เช่น พัฒนาระบบเพิ่มข้อมูลในเครื่องหมายการค้า การเข้าถึงข้อมูลเครื่องหมายการค้าทางระบบคอมพิวเตอร์ ขยายโอกาสการทำงานที่บ้านแก่พนักงาน และส่งเสริมให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมการช่วยงานของสำนักงานเรื่องประเภทสินค้าในเครื่องหมายการค้า

๑.๒.๒ การพัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพที่สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การฝึกอบรมบุคลากรให้สอดคล้องกับสภาพของรูปแบบธุรกิจใหม่ และระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ให้ความสำคัญกับการตรวจสอบและนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ และระบบตรวจทานคุณภาพของการตรวจสอบสิทธิบัตรและเครื่องหมายการค้า

๑.๓ ยุทธศาสตร์ด้านประสิทธิผลในการดำเนินงาน ที่มุ่งเน้นการย่นระยะเวลาตรวจสอบและลดจำนวนคำขอที่ยังค้างอยู่

๑.๓.๑ การสร้างทางเลือกในการตรวจสอบคำขอสิทธิบัตรและเครื่องหมายการค้า เช่น การเปลี่ยนจากกระบวนการตรวจสอบแบบมาตรฐานเดียวมาเป็นการตรวจสอบแบบสี่ประเภท

๑.๓.๒ ลดจำนวนข้อถกเถียงและจำนวนของคำขอสิทธิบัตร โดยการใช้อัตราค่าธรรมเนียม และการลดภาระหน้าที่การสืบค้นงานที่ปรากฏอยู่ก่อน

๑.๓.๓ การเสนอทางเลือกแบบ New Rocket Docket หรือการตรวจสอบแบบเร่งด่วน ซึ่งจะดำเนินการเสร็จสิ้นภายในระยะเวลา ๑๒ เดือน ซึ่งต้องจ่ายค่าธรรมเนียมเพิ่มมากขึ้นกว่าปกติ

๒. นโยบายและยุทธศาสตร์ทรัพย์สินทางปัญญาของญี่ปุ่น

ญี่ปุ่นได้เสนอแนวทางการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศด้านทรัพย์สินทางปัญญา ไว้ดังนี้

๒.๑ การจัดจ้างจัดซื้อเทคโนโลยีที่เกิดจากงานวิจัยและพัฒนาที่ใช้เงินงบประมาณจากภาครัฐ และสนับสนุนให้มีความร่วมมือระหว่างภาคอุตสาหกรรมและมหาวิทยาลัย

ในการถ่ายทอดเทคโนโลยีโดยผ่านทางสำนักถ่ายทอดเทคโนโลยีของมหาวิทยาลัยและสถาบันวิจัยของภาครัฐให้มากขึ้น

๒.๒ การให้ความคุ้มครองและใช้ประโยชน์ทรัพย์สินทางปัญญาในเทคโนโลยีสาขาใหม่ ๆ กล่าวคือ ต้องอิงอยู่กับมูลค่าของทรัพย์สินทางปัญญาในสาขาวิชาการด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสมัยใหม่ ๒ สาขา คือ วิทยาศาสตร์สุขภาพและเทคโนโลยีชีวภาพ และเทคโนโลยีสารสนเทศ

๒.๓ การศึกษาและฝึกอบรมให้เกิดผู้เชี่ยวชาญด้านทรัพย์สินทางปัญญาโดยการจัดตั้งวิทยาลัยหรือสถาบันการศึกษาด้านทรัพย์สินทางปัญญาเพื่อสร้างบุคลากร โดยอิงระบบการศึกษาแบบสหวิทยาการ ทั้งด้านกฎหมาย เศรษฐศาสตร์ การบริการ วิทยาศาสตร์ และวิศวกรรมศาสตร์ เป็นต้น

๒.๔ การพัฒนาระบบและโครงสร้างพื้นฐานของการบังคับใช้กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา โดยมีการทบทวนกระบวนการพิจารณาความกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาในศาล และขั้นตอนการตรวจสอบคำขอรับสิทธิบัตรในสำนักงานสิทธิบัตร โดยเฉพาะประเด็นขอบเขตอำนาจเรื่องการละเมิดและความถูกต้องของสิทธิบัตร

๒.๕ เป็นสำนักงานสิทธิบัตรชั้นนำของโลก

๒.๕.๑ ให้ความคุ้มครองที่รวดเร็ว โดยการลดจำนวนคำขอรับสิทธิบัตรที่ค้างอยู่และปรับปรุงระบบการออกสิทธิบัตรให้เร็วที่สุดในโลก กระตุ้นการจดทะเบียนขอรับการคุ้มครองภายในประเทศให้มากขึ้น และการลดระยะเวลาของการขอให้ตรวจสอบคำขอรับสิทธิบัตร

๒.๕.๒ การตรวจสอบสิทธิบัตรที่มีคุณภาพสูง โดยมีระบบสืบค้นข้อมูลสิทธิบัตรในระดับชั้นนำของโลก และมีการตรวจสอบสิทธิบัตรที่รวดเร็วและเชื่อถือได้ โดยใช้เทคโนโลยีสื่อสารแบบโต้ตอบ

๒.๕.๓ การตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการที่ดีขึ้น มุ่งสร้างกระบวนการขั้นตอนที่เข้าใจง่ายไม่ซับซ้อน มีมาตรการเยียวยาสำหรับการผิดพลาดของผู้ยื่นคำขอ การเพิ่มการมีส่วนร่วมของผู้ใช้บริการ การขยายการให้บริการในท้องถิ่นห่างไกล และการให้คำปรึกษาที่ดีขึ้น

๒.๖ การใช้ประโยชน์สิทธิบัตรอย่างมีประสิทธิภาพ

๒.๖.๑ สร้างและพัฒนาตลาดสำหรับสิทธิบัตร โดยการพัฒนารูทกิจใหม่ของบริษัทลงทุนเสี่ยงที่ใช้ประโยชน์จากสิทธิบัตร การพัฒนาภาคอุตสาหกรรมใหม่โดยธุรกิจสื่อกลางหรือกิจการถ่ายทอดเทคโนโลยีและการเชื่อมโยงงานวิจัยและพัฒนาของมหาวิทยาลัยไปยัง

อุตสาหกรรม ซึ่งมีมาตรการที่จะส่งเสริมการพัฒนาธุรกิจใหม่ที่ใช้อิทธิบัตรที่ไม่มีการใช้งาน และการจัดคู่ทางธุรกิจให้แก่ผู้ทรงสิทธิบัตรและผู้ประสงค์จะขอรับอนุญาตใช้สิทธิ

๒.๖.๒ การสนับสนุนบริษัทลงทุนเสี่ยง โดยการให้ความสำคัญเป็นพิเศษกับการตรวจสอบคำขอรับสิทธิบัตรของบริษัทเสี่ยงลงทุนที่ส่งเสริมในการจัดตั้งธุรกิจใหม่

๒.๖.๓ การพัฒนากลไกระงับข้อพิพาท โดยส่งเสริมให้ระบบการตรวจสอบคำขอสิทธิบัตรโดยบุคคลที่สามมีมากขึ้น คือ การพิจารณาการคัดค้านโดยบุคคลที่สามให้ เป็นไปอย่างรวดเร็วมากขึ้น มีการแลกเปลี่ยนความรู้และข้อคิดเห็นกับศาล รวมทั้งการให้คำปรึกษากับผู้ทรงสิทธิโดยรวมมีระหว่างผู้ใช้บริการ ตำรวจ และปรึกษากับรัฐบาลต่างประเทศ

๒.๗ กำหนดนโยบายให้สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาของโลก

๒.๗.๑ การสนับสนุนระบบสิทธิบัตรมีมาตรฐานเดียวกัน โดยให้กฎหมาย และขั้นตอนของทรัพย์สินทางปัญญาเป็นหนึ่งเดียวในระหว่างประเทศและเกิดระบบการยื่นคำขอผ่านอินเทอร์เน็ต รวมถึงการสร้างระบบความร่วมมือแบบไตรภาคี สนับสนุนสนธิสัญญากฎหมาย สิทธิบัตรในการสร้างระบบและขั้นตอนให้เป็นหนึ่งเดียวกัน

๒.๗.๒ การสนับสนุนความร่วมมือระหว่างประเทศ ระหว่างสำนักงาน สิทธิบัตรญี่ปุ่นกับการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่มีประสิทธิภาพ และเหมาะสมใน ประเทศกำลังพัฒนา โดยมีมาตรการที่จะร่วมมือทั้งทางด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ระบบ คอมพิวเตอร์ ความร่วมมือในการตรวจสอบ และการส่งเสริมความร่วมมือระดับภูมิภาคในอนาคต

๒.๗.๓ การสร้างระบบการยื่นขอรับสิทธิบัตรให้มีรูปแบบเดียวกันทั่วโลก

๒.๘ ทางด่วนข้อมูลสิทธิบัตร

๒.๘.๑ สำนักงานสิทธิบัตรแบบไซเบอร์ จัดให้มีระบบคอมพิวเตอร์ กับ ขั้นตอนการตรวจสอบสิทธิบัตรทุกขั้นตอน และมีการสื่อสารแบบออนไลน์ทันที โดยจัดให้มีระบบ การออกสิทธิบัตรแบบไร้กระดาษในทุกขั้นตอน ใช้คอมพิวเตอร์ทั้งหมด และมีระบบสำนักงาน แบบอัตโนมัติภายในสำนักงาน

๒.๘.๒ ห้องสมุดสิทธิบัตรแบบดิจิทัล คือการสนับสนุนบริษัทเสี่ยง ลงทุน และส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น การส่งเสริมการวิจัยของมหาวิทยาลัยและ สถาบันวิจัย การกระตุ้นให้มีการพัฒนาเทคโนโลยีระดับโลก การเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับเครื่องหมาย ที่มีชื่อเสียงเพื่อป้องกันการละเมิดสิทธิ และการพัฒนาห้องสมุดทรัพย์สินทางปัญญาแบบดิจิทัลใน ระดับโลก

๓. นโยบายและยุทธศาสตร์ทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศมาเลเซีย

การส่งเสริมการประดิษฐ์คิดค้นตั้งแต่ระดับการศึกษา และรัฐบาลกล้าตัดสินใจลงทุนในโครงการขนาดใหญ่ เพื่อให้เกิดการพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยีไปสู่เชิงพาณิชย์อย่างเป็นรูปธรรม ยิ่งกว่านั้นก็พยายามในการเพิ่มความสามารถด้านทรัพย์สินทางปัญญาของต่างประเทศ เช่น การปรับปรุงศูนย์การศึกษาทรัพย์สินทางปัญญา การเร่งพัฒนาสถาบันวิจัยต่าง ๆ ทั้งของรัฐและในสถาบันการศึกษาของเอกชน เพื่อดูแลกิจกรรมทั้งปวงที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินทางปัญญา เป็นต้น

รัฐบาลมาเลเซียมีนโยบายที่จะส่งเสริมการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาอย่างจริงจัง โดยมีการดำเนินโครงการที่น่าสนใจหลายประการ เช่น การจัดตั้งศูนย์ฝึกอบรมทรัพย์สินทางปัญญาเพื่อพัฒนาและฝึกอบรมแก่บุคลากรด้านนี้ ดำเนินการแก้ไขและยกร่างกฎหมายต่าง ๆ รวมทั้ง กฎหมายลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า กฎหมายคุ้มครองแบบผังภูมิวงจรรวมและสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พิจารณาเข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิกสนธิสัญญาและอนุสัญญาต่าง ๆ รวมทั้งด้าน แนวนโยบายที่จะส่งเสริมให้สถาบันวิชาการหรือหน่วยงานวิจัยของรัฐให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญา โดยเฉพาะในการส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา และให้มีบริการช่วยเหลือแก่เอกชนในการขอรับความคุ้มครอง ขณะนี้มาเลเซียได้ดำเนินการยกร่างกฎหมายบรรษัททรัพย์สินทางปัญญาแห่งมาเลเซีย เพื่อเปลี่ยนหน่วยงานด้านทรัพย์สินทางปัญญาจากที่เป็นองค์กรของรัฐให้เป็นบรรษัทเอกชน ซึ่งจะมีความเป็นอิสระและมีความคล่องตัวมากกว่าการดำเนินการภายใต้ระบบราชการ

หากจะมองโดยภาพรวมในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมไปถึงการสร้างสรรคทรัพย์สินทางปัญญาและการนำทรัพย์สินทางปัญญาไปใช้ประโยชน์แล้วจะอยู่ในระดับใกล้เคียงกับประเทศไทย โดยเฉพาะในช่วงที่ผ่านมา อย่างไรก็ตามในปัจจุบันมาเลเซียได้พยายามทำให้มีความก้าวหน้ากว่าประเทศในแถบอาเซียน โดยใช้แนวทางของสิงคโปร์เป็นหลัก คือ การออกกฎหมายและสร้างนโยบายของรัฐที่สนับสนุนการนำทรัพย์สินทางปัญญาที่มีอยู่ในประเทศ หรือที่จะหามาได้ไม่ยากนักจากต่างประเทศมาใช้ นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับการจัดหาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญา ทั้งในด้านการตลาด ยุทธวิธีให้ได้มาซึ่งทรัพย์สินทางปัญญาที่สามารถสร้างสรรค์ได้ในประเทศ หรือการดึงเทคโนโลยีเข้าประเทศ และการนำทรัพย์สินทางปัญญาที่สามารถสร้างสรรค์ได้ในประเทศมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยการพยายามดึงดูดทุนจากประเทศอุตสาหกรรมเข้าสู่ประเทศ เพื่อสร้างบุคลากรแทนที่จะนำบุคลากรจากต่างประเทศมาพัฒนาเทคโนโลยีให้

๔. นโยบายและยุทธศาสตร์ทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศสิงคโปร์

รัฐบาลสิงคโปร์จะเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และเทคโนโลยีควบคู่กัน โดยเฉพาะเทคโนโลยีที่จะมีความสำคัญต่อไปในอนาคต นอกจากนี้สิงคโปร์มีระบบการศึกษาที่ดี พร้อมกับมีสถาบันฝึกอบรมและสถาบันการวิจัยและพัฒนาต่าง ๆ เป็นจำนวนมากยิ่งกว่านั้นยังสนับสนุนให้มีบริษัทข้ามชาติเข้ามาลงทุนทำการผลิต วิจัยและพัฒนา และถ่ายทอดเทคโนโลยี เช่น เทคโนโลยีสารสนเทศ และเทคโนโลยีชีวภาพ โดยความร่วมมือกับสถาบันวิจัยและสถาบันการศึกษาในสิงคโปร์ นอกจากนี้รัฐบาลยังร่วมทุนกับภาคเอกชนเพื่อให้เกิดการพัฒนาไปในทางที่ต้องการอย่างเป็นรูปธรรม

ระบบทรัพย์สินทางปัญญาของสิงคโปร์ ขาดแคลนผู้เชี่ยวชาญและไม่มีระบบการตรวจสอบสิทธิบัตรที่ดีพอ จึงขอความร่วมมือกับสำนักงานสิทธิบัตรของออสเตรเลียเป็นผู้ดำเนินการสืบค้นและตรวจสอบคำขอให้ รวมถึงการพัฒนากฎหมายเพื่อให้การคุ้มครองลิขสิทธิ์ทางเทคโนโลยีดิจิทัลและอินเทอร์เน็ต มาใช้

แนวทางการกำหนดยุทธศาสตร์การเพิ่มประสิทธิภาพการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศไทยในอนาคต

การใช้มาตรการของรัฐเพื่อส่งเสริมการประดิษฐ์คิดค้นนั้น ควรจะทำในบริบทของการส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา การใช้แนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการร่วมวิจัยและพัฒนา ระหว่างภาครัฐและเอกชนหรือมหาวิทยาลัย คือ การให้สิทธิในความเป็นเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาให้แก่ภาคเอกชนหรือมหาวิทยาลัย ในโครงการที่รัฐบาลให้การสนับสนุนทางการเงินเป็นไปในรูปแบบเดียวกัน (สถาบันทรัพย์สินทางปัญญาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและคณะ ๒๕๔๘ : ๓๕๗-๓๖๑) ได้เสนอแนวทางยุทธศาสตร์ทรัพย์สินทางปัญญาไว้ ๕ แนวทางดังนี้

๕.๑ ยุทธศาสตร์การสร้างทรัพย์สินทางปัญญา (IP Creation)

๕.๑.๑ พัฒนาศูนย์บริการออกแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์อบรมผู้ประกอบการให้รู้จักใช้ข้อมูลสิทธิบัตรในการวิจัยและพัฒนา

๕.๑.๒ สร้างความตื่นตัวให้แก่ผู้ประกอบการและนักประดิษฐ์ในการพัฒนานวัตกรรมและคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา

๕.๑.๓ พัฒนาเทคโนโลยีให้สอดคล้องกับเป้าหมายของประเทศ เช่น เทคโนโลยีชีวภาพ นาโนเทคโนโลยี เป็นต้น

๕.๑.๔ สนับสนุนให้เด็กและเยาวชนมีความคิดสร้างสรรค์โดยการจัดประกวดผลงานนวัตกรรมและให้รางวัลประจำปี

๕.๑.๕ สร้างทัศนคติในการสร้างสรรค์งานวิจัยและพัฒนาสิ่งประดิษฐ์แก่นักวิจัยให้เห็นถึงคุณค่าและประโยชน์ของทรัพย์สินทางปัญญา

๕.๑.๖ เพิ่มบทบาทของสำนักงานอนุญาตให้ใช้สิทธิเทคโนโลยี (Technology Licensing Office) ในการรวบรวมและตรวจสอบสิ่งประดิษฐ์ที่มีศักยภาพในเชิงพาณิชย์และจัดหาแหล่งทุนวิจัยจากภายนอกจัดตั้งหน่วยงานหรือสถาบันเพื่อการให้คำปรึกษาเพื่อยกระดับภูมิปัญญาท้องถิ่นในแต่ละภาคเพื่อแปลงเป็นทรัพย์สินทางปัญญา

๕.๑.๗ ผลักดันการให้ประโยชน์ทางด้านภาษีแก่เจ้าของทรัพย์สินทางปัญญาที่ทำการวิจัยและพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (R&D Tax Incentive) ไม่ว่าจะเป็นการขยับเวลาเสียภาษี (Tax Deferral) การลดหย่อนภาษี (Tax Allowances) และการให้เครดิตภาษี (Tax Credit)

๕.๑.๘ สร้างความชัดเจนในความเป็นเจ้าของทรัพย์สินทางปัญญา การแบ่งปันผลประโยชน์ และสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรของมหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษาคิดค้นและเปิดเผยผลงานวิจัยแก่มหาวิทยาลัย

๕.๑.๙ ศูนย์ออกแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์แห่งชาติ

๕.๑.๑๐ พัฒนาผู้ประกอบการให้มีงานวิจัยเชิงนวัตกรรม เพื่อจดทะเบียนสิทธิบัตร

๕.๑.๑๑ พัฒนาแหล่งทุนทางด้านทรัพย์สินทางปัญญาในรูปแบบของ Venture Capital ให้สามารถนำนวัตกรรมมาผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ได้

๕.๑.๑๒ ผลิตภัณฑ์จากอุตสาหกรรมเป้าหมายสามารถสร้างรายได้ให้แก่ประเทศ

๕.๑.๑๓ เพิ่มเงินรางวัลและประชาสัมพันธ์การประกวดผลงานนวัตกรรมให้ยิ่งใหญ่เท่ากับงานระดับสากล

๕.๑.๑๔ จัดตั้งองค์กรทางด้าน IP Valuation และ Technology Assessment

๕.๑.๑๕ จัดตั้งหน่วยงานหรือสถาบันเพื่อบริการให้คำปรึกษาในการพัฒนาผลิตภัณฑ์และควบคุมคุณภาพของผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นและรับบริการบริการและจัดการด้านทรัพย์สินทางปัญญา

๕.๑.๑๖ จัดตั้งแหล่งรวมเทคโนโลยี (Technology Marketplace) เป็นที่รวมของทรัพย์สินทางปัญญาที่สาธารณชนทั่วไปที่สามารถเข้าถึงได้และให้ความช่วยเหลือในการ

ถ่ายโอนเทคโนโลยีเป็นศูนย์ข้อมูลสำหรับทรัพย์สินทางปัญญาและบริการให้คำปรึกษาต่าง ๆ อย่างครบวงจร

๕.๒ ยุทธศาสตร์การใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาในเชิงพาณิชย์ (IP Exploitation)

๕.๒.๑ จัดตั้งเครือข่ายของสำนักงานอนุญาตให้ใช้สิทธิในเทคโนโลยี เพื่อทำงานในเชิงรุก

๕.๒.๒ จัดตั้งศูนย์บริการข้อมูล สิทธิบัตร การออกแบบและทรัพย์สินทางปัญญาอื่น ๆ และโฆษณาให้ผู้มีเทคโนโลยีประกาศขายเทคโนโลยี Website

๕.๒.๓ จัดตั้ง Cluster IP ให้เกิดการเชื่อมโยง ๓ สถาบันอย่างจริงจัง คือ สถาบันการศึกษา สถาบันวิจัยภาคอุตสาหกรรมและภาครัฐ

๕.๒.๔ จัดตั้งหน่วยงานหรือสถาบันเพื่อส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ประกอบด้วยห้องแสดงและห้องจำหน่ายสินค้าทุกประเภท

๕.๒.๕ จัดตั้งหน่วยงานให้คำปรึกษาทางด้านทรัพย์สินทางปัญญาแบบ One-stop service ซึ่งเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือประชาชนทั่วไปที่สนใจและมีแนวคิดทางด้านทรัพย์สินทางปัญญา โดยมีกระบวนการให้บริการตั้งแต่เริ่มต้นให้คำปรึกษาทางธุรกิจ เทคโนโลยี และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินทางปัญญาไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ได้ มีการจัดหาแนะนำหุ้นส่วนทางธุรกิจและมีการประเมินผลทางธุรกิจรวมถึงจัดการให้บริการสัมมนาอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับธุรกิจและทรัพย์สินทางปัญญา

๕.๒.๖ พัฒนากิจกรรมของสำนักงานอนุญาตให้ใช้สิทธิในเทคโนโลยี ให้หาทุนวิจัยจากภาคอุตสาหกรรมและการแปลงทรัพย์สินทางปัญญาให้เป็นทุนแบบบูรณาการ

๕.๒.๗ ให้รวมศูนย์ข้อมูลสืบค้นสิทธิบัตร และให้บริการสืบค้นข้อมูลสิทธิบัตรได้อย่างรวดเร็วและได้มาตรฐานสากล

๕.๒.๘ จัดตั้งกองทุนพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรม โดยมีการวิจัยร่วมกัน ๓ สถาบันเป็นรูปธรรมให้เกิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่เป็นของคนไทยล้วน ๆ ทั้งที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีระดับสูง

๕.๒.๙ ให้เงินทุนสนับสนุนนวัตกรรมแก่สถาบันการศึกษาและสถาบันวิจัย ตลอดจนบริษัทและอุตสาหกรรมต่าง ๆ

๕.๒.๑๐ จัดตั้งหน่วยงานหรือสถาบันเพื่อส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ประกอบด้วยห้องแสดงและห้องจำหน่ายสินค้าในตลาดต่างประเทศที่สำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศ

๕.๒.๑๑ จัดตั้งแหล่งรวมเทคโนโลยี ที่รวมของทรัพย์สินทางปัญญาที่สาธารณชนทั่วไปที่สามารถเข้าถึงได้และให้ความช่วยเหลือในการถ่ายโอนเทคโนโลยีเป็นศูนย์ข้อมูลสำหรับทรัพย์สินทางปัญญาและบริการให้คำปรึกษาต่าง ๆ อย่างครบวงจร

๕.๓ ยุทธศาสตร์การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา (IP Rights Protection)

๕.๓.๑ แก้ไขกฎหมาย และกฎระเบียบในการจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญาเพื่อให้การจดทะเบียนเป็นไปอย่างรวดเร็วตามมาตรฐานสากล

๕.๓.๒ พัฒนานโยบายแห่งชาติว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญา โดยการสร้างความตื่นตัว (Public Awareness) และโฆษณาให้ประชาชนเคารพต่อสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของผู้อื่น

๕.๓.๓ ทบทวนและพัฒนากฎหมายและกฎระเบียบด้านทรัพย์สินทางปัญญาที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศเพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล

๕.๓.๔ การพิจารณากร่างกฎหมายใหม่ที่จำเป็น เช่น กฎหมายที่ให้มหาวิทยาลัยเป็นเจ้าของสิทธิในกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากรัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐ ทำนองเดียวกันกับ Bayh-Dole Act ของสหรัฐอเมริกา

๕.๓.๕ การจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญาอย่างรวดเร็วโดยการให้หน่วยงานภายนอกทำหน้าที่ในการตรวจสอบคำขอรับสิทธิบัตร

๕.๓.๖ จัดตั้งสถาบันคุ้มครองสิทธิและการใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาระหว่างประเทศ โดยเป็นเครือข่ายสากล แลกเปลี่ยนข้อมูลและประสบการณ์ของการละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา กรณีตัวอย่างต่าง ๆ ระหว่างประเทศ

๕.๓.๗ จัดตั้ง National IP Law Research Institute ในภูมิภาคอาเซียน เพื่อศึกษาวิจัยและพัฒนากฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาให้เป็นที่ยอมรับในระดับสากล

๕.๓.๘ สมัครเป็นสมาชิกในอนุสัญญาระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา

๕.๔ ยุทธศาสตร์การบังคับสิทธิและการระงับข้อพิพาท (IP Law Enforcement and Dispute Settlement)

๕.๔.๑ สร้างกลไกให้เกิดความเชื่อมโยงในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบังคับสิทธิและการระงับข้อพิพาท

๕.๔.๒ สร้างความตระหนักในสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาแก่ประชาชนทั่วไปในสังคมตลอดจนไม่สนับสนุนการใช้สินค้าละเมิด

๕.๔.๓ สร้างบุคลากรที่อยู่ในกระบวนการบังคับสิทธิให้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านมากขึ้น

๕.๔.๔ เชื่อมโยงหน่วยงานด้านการบังคับสิทธิและการระงับข้อพิพาทให้มีประสิทธิภาพ

๕.๔.๕ ส่งเสริมให้มีการระงับข้อพิพาทในศาลอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม ตลอดจนสนับสนุนให้มีการบังคับสิทธิทางแพ่งมากขึ้น

๕.๔.๖ ส่งเสริมให้มีการระงับข้อพิพาทนอกศาลมากขึ้น

๕.๕ ยุทธศาสตร์ทรัพยากรบุคคลด้านทรัพย์สินทางปัญญา (IP Human Resource Development)

๕.๕.๑ สร้างความตื่นตัวให้กับสาธารณชนในด้านการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา พร้อมทั้งแทรกความรู้ด้านทรัพย์สินทางปัญญาไว้ในหลักสูตรตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงอุดมศึกษา

๕.๕.๒ อบรมที่ปรึกษากฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา (IP Legal Advisor)

๕.๕.๓ อบรมการเขียนคำขอจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญาให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้สนใจ

๕.๕.๔ อบรมการใช้ประโยชน์จากข้อมูลสิทธิบัตรในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะในเชิงวิจัยและเชิงพาณิชย์แก่บุคลากรในหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งในภาครัฐและเอกชน

๕.๕.๕ พัฒนาบุคลากรในกระบวนการบังคับสิทธิทรัพย์สินทางปัญญา

๕.๕.๖ จัดทำคู่มือด้านทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศ

๕.๕.๗ ตั้ง IP Academy เพื่อสร้างบุคลากรด้านทรัพย์สินทางปัญญา โดยเฉพาะพร้อมกับหล่อหลอมและพัฒนาสังคม IP Culture

๕.๕.๘ ผลักดันให้เกิด พระราชบัญญัติรับรองสิทธิและการประกอบการของที่ปรึกษากฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาและให้เกิดองค์กรวิชาชีพด้าน IP

๕.๕.๙ พัฒนาบุคลากรของสถาบันการศึกษา สถาบันวิจัย นักวิจัยอิสระรวมทั้งบริษัทให้สามารถดำเนินการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของตนเองได้อย่างถูกต้อง

๕.๕.๑๐ พัฒนาหน่วยงานจัดการทรัพย์สินทางปัญญาให้แก่สถาบันการศึกษา สถาบันวิจัย บริษัท และโรงงานอุตสาหกรรม

สรุป

การศึกษาในบทที่ ๔ นี้ มีความมุ่งหมายเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ ๒ คือ ศึกษายุทธศาสตร์ แนวทางการคุ้มครองเครื่องหมายการค้าเพื่อเป็นแนวทางในการกำหนด ยุทธศาสตร์การเพิ่มประสิทธิภาพเครื่องหมายการค้าในประเทศไทย ซึ่งสรุปได้ดังนี้

สหรัฐอเมริกาได้ปรับเปลี่ยนนโยบายทรัพย์สินทางปัญญาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง ปัจจุบันใช้ทรัพย์สินทางปัญญาเป็นเครื่องมือเพื่อสร้าง ศักยภาพการแข่งขันด้านการค้าระหว่างประเทศ เพื่อสร้างความเติบโตของอุตสาหกรรม คือ เทคโนโลยีชีวภาพและคอมพิวเตอร์ นอกจากนี้ยังพัฒนาปรับปรุงคุณภาพของระบบสิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า ระยะเวลาในการให้บริการแก่ลูกค้า และปรับระบบไปสู่ความเป็นสำนักงาน อัตโนมัติที่มีประสิทธิภาพ ลดเวลาการตรวจสอบสิทธิบัตร ลง ให้มีระบบประกันคุณภาพการ ตรวจสอบสิทธิบัตรและเครื่องหมายการค้า นำระบบ e-Government มาใช้กับการจดทะเบียน เครื่องหมายการค้าและสิทธิบัตร ลดจำนวนผู้ตรวจสอบคำขอลง สร้างความร่วมมือทวิภาคีและพหุ ภาคีกับสำนักงานของประเทศอื่นเพื่อลดความซ้ำซ้อนของขั้นตอนการจดทะเบียน

การพัฒนานวัตกรรมของญี่ปุ่นเน้นไปที่ภาคปฏิบัติมากกว่าหาความรู้ในภาพรวม โดย เริ่มตั้งแต่ระบบการศึกษาที่เน้นภาควิศวกรรมมากกว่าความรู้พื้นฐาน สนับสนุนการทำวิจัยและ พัฒนา การจัดสรรทรัพย์สินทางปัญญา และระบบกฎหมายด้านทรัพย์สินทางปัญญาที่เป็นความ ต้องการของบริษัทเอกชนเป็นสำคัญ หน่วยงานภาครัฐจะเป็นผู้กำหนดทิศทางการพัฒนานวัตกรรม ของประเทศและมีสถาบันวิจัยเฉพาะทางของภาครัฐเท่านั้น นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้เกิดการ ประดิษฐ์คิดค้นสำหรับนักประดิษฐ์อิสระและเยาวชน ผลที่ตามมาคือญี่ปุ่นมีตัวเลขการขอรับ สิทธิบัตรมากที่สุดในโลก และความเป็นเจ้าของของนวัตกรรมส่วนใหญ่อยู่ที่บริษัทเอกชนมากกว่าอยู่ที่ ตัวบุคคล ญี่ปุ่นมีเป้าหมายที่นำทรัพย์สินทางปัญญามาใช้ประโยชน์อย่างจริงจัง โดยกำหนด แผนนโยบายหลัก ๔ ประการคือ ส่งเสริมความร่วมมือด้านเทคโนโลยีระหว่างมหาวิทยาลัยและ อุตสาหกรรม ส่งเสริมการใช้ทรัพย์สินทางปัญญาเพื่อพัฒนาเทคโนโลยีชีวภาพและเทคโนโลยี สารสนเทศ ส่งเสริมการเรียนการสอนเพื่อสร้างบุคลากรด้านทรัพย์สินทางปัญญาและปรับปรุง กระบวนการพิจารณาความด้านทรัพย์สินทางปัญญา

มาเลเซียให้ความสำคัญในเรื่องส่งเสริมการประดิษฐ์คิดค้นตั้งแต่ระดับการศึกษา เพื่อให้เกิดการพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยีไปสู่เชิงพาณิชย์อย่างเป็นรูปธรรม โดยลงทุนสร้าง ศูนย์การศึกษาทรัพย์สินทางปัญญา พัฒนาสถาบันวิจัยทั้งของรัฐและเอกชน นอกจากนี้ยังสร้างศูนย์ ฝึกอบรมทรัพย์สินทางปัญญาเพื่อพัฒนาและฝึกอบรมแก่บุคลากรด้านนี้ โดยเฉพาะ รัฐบาลออก

นโยบายส่งเสริมการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาอย่างจริงจัง โดยดำเนินการแก้ไขและยกเว้นกฎหมายต่าง ๆ และเข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิกสนธิสัญญาและอนุสัญญาต่าง ๆ

แนวทางที่สำคัญของมาเลเซียคือ การออกกฎหมายและประกาศนโยบายสนับสนุนการนำทรัพย์สินทางปัญญาที่มีอยู่ในประเทศ หรือนำเข้าจากต่างประเทศมาใช้ การจัดหาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญามาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยการดึงทุนจากประเทศอุตสาหกรรมเข้าสู่ประเทศ เพื่อสร้างบุคลากรแทนการนำบุคลากรจากต่างประเทศ

รัฐบาลสิงคโปร์ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และเทคโนโลยีควบคู่กัน โดยเน้นเฉพาะเทคโนโลยีที่มีความสำคัญในอนาคต พร้อมกับสร้างระบบการศึกษาที่ดีมีสถาบันฝึกอบรมและสถาบันการวิจัยและพัฒนาต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก สนับสนุนให้บริษัทข้ามชาติเข้ามาลงทุนทำการผลิต วิจัยและพัฒนา และถ่ายทอดเทคโนโลยี และที่สำคัญรัฐบาลร่วมทุนกับภาคเอกชนเพื่อให้เกิดการพัฒนาประเทศไปในทิศทางเดียวกัน สิงคโปร์มีบุคลากรไม่เพียงพอ จึงขอความร่วมมือกับสำนักงานสิทธิบัตรของออสเตรเลียเป็นผู้ดำเนินการสืบค้นและตรวจสอบคำขอให้ นอกจากนี้ยังได้พัฒนากฎหมายการคุ้มครองลิขสิทธิ์ทางเทคโนโลยีดิจิทัลและอินเทอร์เน็ต

โดยสรุป ในการศึกษาครั้งนี้พบว่า ยุทธศาสตร์ แนวทางการคุ้มครอง การเพิ่มประสิทธิภาพทรัพย์สินทางปัญญา เครื่องหมายการค้าในประเทศไทยในอนาคต สามารถสรุปได้ ๕ แนวทาง ดังนี้ ๑. ยุทธศาสตร์การสร้างทรัพย์สินทางปัญญา ๒. ยุทธศาสตร์การใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาในเชิงพาณิชย์ ๓. ยุทธศาสตร์การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ๔. ยุทธศาสตร์การบังคับสิทธิและการระงับข้อพิพาท และ ๕. ยุทธศาสตร์ทรัพยากรบุคคลด้านทรัพย์สินทางปัญญา

บทที่ ๕

สรุปและข้อเสนอแนะ

บทนี้ เป็นการสรุปเนื้อหาที่ดำเนินการศึกษามาทั้งหมด เพื่อให้เห็นภาพรวมในเรื่อง ยุทธศาสตร์การเพิ่มประสิทธิภาพการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศไทย โดยผู้วิจัยได้ กำหนดวัตถุประสงค์การวิจัยไว้จำนวน ๒ ข้อ ประกอบด้วย ข้อ ๑ เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาการ คุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศไทย ข้อที่ ๒ เพื่อศึกษายุทธศาสตร์ แนวทางการคุ้มครอง ทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพ ผลการศึกษาสามารถสรุปเพื่อตอบ วัตถุประสงค์การวิจัยทั้ง ๒ ข้อ ได้ดังนี้

สรุป

๑. ตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ ๑ ปัญหาการคุ้มครองทรัพย์สิน ทางปัญญาในประเทศไทย สรุปได้ว่า

๑.๑ ปัญหาด้านข้อกฎหมาย กฎระเบียบ

๑.๑.๑ ความเหลื่อมล้ำซ้อนของขอบเขตงานที่จะได้รับการคุ้มครอง เช่น งาน ที่เป็นแบบผลิตภัณฑ์ในลวดลายหรือองค์ประกอบของสี อาจจะถูกนำไปจดทะเบียนเป็น เครื่องหมายการค้าตามกฎหมายว่าด้วยเครื่องหมายการค้า เป็นต้น

๑.๑.๒ ขาดกฎหมาย กฎระเบียบที่จะให้การสนับสนุน ส่งเสริมและผลักดัน ให้คนไทยมีการสร้างสรรค์เครื่องหมายการค้าหรือตราสัญลักษณ์ที่ใช้กับสินค้าหรือบริการใหม่ ๆ เพื่อให้เกิดการสร้างงานและนำผลงานที่สร้างสรรค์ไปใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์

๑.๑.๓ บทบัญญัติตามกฎหมายว่าด้วยเครื่องหมายการค้าที่บังคับใช้ใน ปัจจุบัน ได้มีการขยายขอบเขตการคุ้มครองรวมถึงลักษณะของเครื่องหมายการค้าที่เป็นรูปร่าง หรือ รูปทรงวัตถุไว้ด้วย

๑.๑.๔ การเพิกถอนเครื่องหมายการค้านั้น เหตุแห่งการเพิกถอนที่ได้กำหนด ไว้ขาดความสมบูรณ์ เพราะในทางปฏิบัติอาจมีเหตุแห่งการเพิกถอนที่กฎหมายในปัจจุบันมิได้ กำหนดไว้เป็นอำนาจของนายทะเบียนเครื่องหมายการค้า คณะกรรมการเครื่องหมายการค้าหรือศาล ทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติขึ้น

๑.๑.๕ การกำหนดอายุความในกรณีที่มีผู้มีส่วนได้เสียสามารถร้องขอต่อศาลให้สั่งเพิกถอนการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าได้หากแสดงได้ว่าผู้นั้นมีสิทธิดีกว่า อาจไม่เหมาะสมและทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมต่อเจ้าของเครื่องหมายที่แท้จริงหากมีผู้ไม่สุจริตนำเอาเครื่องหมายการค้าของบุคคลอื่นมาจดทะเบียน แต่ผู้เป็นเจ้าของเครื่องหมายการค้าที่แท้จริงมาทราบภายหลังที่พ้นกำหนดเวลาตามอายุความนั้นแล้ว

๑.๑.๖ บทกำหนดโทษเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้าที่ได้จดทะเบียนไว้นั้นได้มีระบุไว้อย่างชัดเจนแล้ว ดังนั้นควรยกเลิกโทษในประมวลกฎหมายอาญา

๑.๒ ปัญหาด้านการประดิษฐ์คิดค้นเครื่องหมาย คำ หรือสัญลักษณ์

๑.๒.๑ ขาดความรู้ทางเทคโนโลยีใหม่ๆ ขาดวิธีวิเคราะห์และสังเคราะห์ ในการรวบรวมความรู้จากหลายสาขาเข้าด้วยกัน ทำให้การนำเทคโนโลยีและความรู้มาประดิษฐ์ปรับเปลี่ยนให้เป็นตัวอักษร รูปภาพ สัญลักษณ์ เพื่อให้ได้รับความนิยมนอกจากตลาดเกิดขึ้นน้อย

๑.๒.๒ ควรปรับปรุงองค์ประกอบอื่นๆ ของระบบ ตั้งแต่ ดำรวจ ทนายความ และอัยการ เพื่อให้การบังคับความเป็นเจ้าของเครื่องหมายการค้าเป็นไปอย่างยุติธรรม รวดเร็วมีประสิทธิภาพ

๑.๓ ปัญหาด้านการนำเข้าสู่ระบบคุ้มครองสิทธิเจ้าของเครื่องหมายการค้า

๑.๓.๑ นโยบายด้านทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศยังไม่ชัดเจน และเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ยังขาดการเชื่อมโยงระหว่างนโยบายพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี นโยบายส่งเสริมขีดความสามารถทางอุตสาหกรรม

๑.๓.๒ นโยบายทรัพย์สินทางปัญญาขาดการส่งเสริมการคุ้มครองและการนำเครื่องหมายการค้าไปใช้ประโยชน์ ซึ่งจะมุ่งเน้นการบังคับใช้กฎหมายมากกว่าการส่งเสริม

๑.๓.๓ ขาดนโยบายจัดสรรทุนวิจัยที่ชัดเจน และไม่ดำเนินการปรับปรุงระบบการศึกษาที่ส่งเสริมการประดิษฐ์คิดค้นเครื่องหมาย สัญลักษณ์ หรือตราสินค้าที่ใช้กับสินค้าหรือบริการ

๑.๓.๔ สังคมยังไม่เห็นความสำคัญของเครื่องหมาย สัญลักษณ์ ต่าง ๆ ที่ประดิษฐ์คิดค้นขึ้น

๑.๓.๕ ระบบการขอรับการคุ้มครองยังไม่สอดคล้องกับมาตรฐานระหว่างประเทศ ในเรื่องของการจดทะเบียนการโอนสิทธิ และการอุทธรณ์

๑.๔ การนำเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์หรือตราที่ใช้กับสินค้าหรือบริการไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์

๑.๔.๑ เครื่องหมายการค้าในไทยที่ผ่านการวิจัยแล้ว มีส่วนน้อยที่ถูกนำไปต่อยอดให้เกิดประโยชน์ในเชิงพาณิชย์

๑.๔.๒ ผู้ประดิษฐ์ ผู้ทำการวิจัย สร้างเครื่องหมายการค้าขึ้นมาแล้ว ขาดการนำไปต่อยอดเพื่อสร้างมูลค่าให้เกิดขึ้นกับธุรกิจ

๑.๔.๓ ไม่รู้วิธีปฏิบัติเพื่อบริหารจัดการเครื่องหมายการค้า เครื่องหมายบริการ เครื่องหมายรับรอง เครื่องหมายร่วม ให้เข้าสู่ระบบการคุ้มครอง

๑.๔.๔ คนไทยส่วนใหญ่มีค่านิยมไม่ใช้ของไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์นั้นไม่ได้มีชื่อเสียงมาก่อน

๑.๔.๕ ผู้ประกอบการและนักลงทุนไทยไม่เห็นความสำคัญในการลงทุนเพื่อสร้างเครื่องหมายการค้า ยังมองผลกำไรระยะสั้นเป็นหลัก ซึ่งมีน้อยรายที่ยอมลงทุนเพื่อเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์หรือตราสินค้า

๑.๕ การบังคับสิทธิ์และระงับข้อพิพาท

๑.๕.๑ การดำเนินคดีในศาลมีความล่าช้า แม้ว่าการพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญา จะเป็นการพิจารณาคดีแบบต่อเนื่อง แต่ก็ยังมีการเลื่อนและประวิงคดีของกลุ่มความอยู่บ่อยครั้ง ทำให้เกิดการดำเนินคดีเป็นไปอย่างล่าช้าอยู่หลายคดี

๑.๕.๒ การเยียวยาค่าเสียหายมีมูลค่าต่ำมาก เป็นเพราะการพิสูจน์ถึงค่าเสียหายที่แท้จริงยาก ตลอดจนกฎหมายเองก็กำหนดให้ศาลเป็นผู้ใช้ดุลยพินิจในการกำหนดค่าเสียหาย ซึ่งศาลมักจะกำหนดให้ค่าความเสียหายตามที่นำสืบได้ ซึ่งมักจะเป็นมูลค่าไม่มากนัก

๑.๕.๓ การนำคดีเข้าสู่กระบวนการสืบสวนสอบสวนทำได้ยาก ดัดปัญหาในด้านความเชี่ยวชาญของเจ้าหน้าที่ การทำให้เจ้าหน้าที่เชื่อได้ว่าเป็นการละเมิดเครื่องหมายการค้าหรือเข้าข่ายการเลียนแบบ

๑.๕.๔ บุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านมีน้อย และบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญแล้วต้องหมุนเวียนไปปฏิบัติงานในหน่วยอื่น ซึ่งมีหลายคดีที่มีความเกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีขั้นสูง ทำให้ระบบยุติธรรมขาดบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ

๑.๕.๕ ระบบข้อมูลที่ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศใช้ในการพิจารณาคดียังไม่มี การประสานให้สามารถสืบค้นข้อมูล เชื่อมโยงกับฐานข้อมูลของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๒. ตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ ๒ ยุทธศาสตร์ แนวทางการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพ โดย เสนอแนวทางยุทธศาสตร์ไว้ ๕ แนวทางดังนี้

๒.๑ ยุทธศาสตร์การสร้างทรัพย์สินทางปัญญา

๒.๑.๑ พัฒนาศูนย์บริการออกแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์

๒.๑.๒ สร้างความตื่นตัวให้แก่ผู้ประกอบการและนักประดิษฐ์ในการพัฒนาเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์ที่ใช้กับสินค้าหรือบริการ

๒.๑.๓ พัฒนาเทคโนโลยีให้สอดคล้องกับเป้าหมายของประเทศ

๒.๑.๔ สนับสนุนให้เด็กและเยาวชนมีความคิดสร้างสรรค์โดยการจัดประกวดผลงานและให้รางวัลประจำปี

๒.๑.๕ สร้างทัศนคติในการสร้างสรรค์งานวิจัยและพัฒนาเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์แก่นักวิจัยให้เห็นถึงมูลค่าและประโยชน์ของการนำเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์มาใช้ในการทำธุรกิจ

๒.๑.๖ สร้างความชัดเจนในความเป็นเจ้าของเครื่องหมายการค้า การแบ่งปันผลประโยชน์ และสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรของมหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษาคิดค้นและเปิดเผยผลงานวิจัยแก่มหาวิทยาลัย

๒.๑.๗ สนับสนุนผู้ประกอบการให้มีงานวิจัย เพื่อเครื่องหมายหรือตราสัญลักษณ์มาจดทะเบียน

๒.๑.๘ พัฒนาแหล่งทุนทางการสร้างเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์หรือตราที่ใช้กับสินค้าหรือบริการ ให้สามารถนำไปใช้ในการทำธุรกิจได้

๒.๑.๙ จัดตั้งหน่วยงานหรือสถาบันเพื่อบริการให้คำปรึกษาในการพัฒนาตราสัญลักษณ์ผลิตภัณฑ์

๒.๒ ยุทธศาสตร์การใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาในเชิงพาณิชย์

๒.๒.๑ จัดตั้งหน่วยงานหรือสถาบันเพื่อส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ประกอบด้วยห้องแสดงและห้องจำหน่ายสินค้าทุกประเทศ เพื่อสร้างเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์หรือตราสินค้า ให้เป็นที่ยอมรับจากผู้บริโภค

๒.๒.๒ จัดตั้งหน่วยงานให้คำปรึกษาทางด้านทรัพย์สินทางปัญญาแบบ One-stop service ซึ่งเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือประชาชนทั่วไปที่สนใจและมีแนวคิดทางด้านทรัพย์สินทางปัญญา ด้านเครื่องหมายการค้า ตั้งแต่เริ่มต้นให้คำปรึกษาทางธุรกิจ

เทคโนโลยี และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินทางปัญญาและเครื่องหมายการค้า ไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ได้

๒.๒.๓ ให้บริการสัมมนาอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา
เครื่องหมายการค้า

๒.๒.๔ พัฒนากิจกรรมของสำนักงานอนุญาตในการหาทุนวิจัยและการ
แปลงทรัพย์สินทางปัญญา ด้านเครื่องหมายการค้าเป็นทุนแบบบูรณาการ

๒.๒.๕ จัดตั้งกองทุนพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรม โดยมีการวิจัย
ร่วมกัน ๓ สถาบันเป็นรูปธรรมให้เกิดการพัฒนาเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์หรือตราผลิตภัณฑ์ ที่
เป็นของคนไทย

๒.๒.๖ จัดตั้งหน่วยงานหรือสถาบันเพื่อส่งเสริมและพัฒนาเครื่องหมาย
หรือสัญลักษณ์หรือตราผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น

๒.๓ ยุทธศาสตร์การคุ้มครองเครื่องหมายการค้า

๒.๓.๑ แก้ไขกฎหมาย และกฎระเบียบในการจดทะเบียนทรัพย์สินทาง
ปัญญาเพื่อให้การจดทะเบียนเป็นไปอย่างรวดเร็วตามมาตรฐานสากล

๒.๓.๒ พัฒนานโยบายแห่งชาติว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิประโยชน์จาก
ทรัพย์สินทางปัญญา ด้านเครื่องหมายการค้าโดยการสร้างความตื่นตัว (Public Awareness) และ
โฆษณาให้ประชาชนเคารพต่อสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของผู้อื่น

๒.๓.๓ ทบทวนและพัฒนากฎหมายและกฎระเบียบด้านทรัพย์สินทาง
ปัญญาที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศเพื่อให้เป็นไปตาม
มาตรฐานสากล

๒.๓.๔ จัดตั้งสถาบันคุ้มครองสิทธิและการใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทาง
ปัญญาระหว่างประเทศ โดยเป็นเครือข่ายสากล แลกเปลี่ยนข้อมูลและประสบการณ์ของการละเมิด
เครื่องหมายการค้าในทรัพย์สินทางปัญญา

๒.๔ ยุทธศาสตร์การบังคับสิทธิและการระงับข้อพิพาท

๒.๔.๑ สร้างกลไกให้เกิดความเชื่อมโยงในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการ
บังคับสิทธิและการระงับข้อพิพาท

๒.๔.๒ สร้างความตระหนักถึงสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาแก่ประชาชน
ทั่วไปในสังคมตลอดจนไม่สนับสนุนการละเมิดเครื่องหมายการค้า

๒.๔.๓ สร้างบุคลากรที่อยู่ในกระบวนการสิทธิด้านเครื่องหมายการค้าให้มี
ความรู้ ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านมากขึ้น

๒.๔.๔ ส่งเสริมให้มีการระงับข้อพิพาทในศาลและนอกศาลอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม ตลอดจนสนับสนุนให้มีการบังคับสิทธิทางแพ่งมากขึ้น

๒.๕ ยุทธศาสตร์ทรัพยากรบุคคลด้านทรัพย์สินทางปัญญา

๒.๕.๑ สร้างความตื่นตัวให้กับสาธารณชนในด้านการคุ้มครองสิทธิทรัพย์สินทางปัญญา ด้านเครื่องหมายการค้า

๒.๕.๒ ส่งเสริมการอบรมที่ปรึกษากฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา ด้านเครื่องหมายการค้า

๒.๕.๓ อบรมการเขียนคำขอจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญาให้กับผู้ที่สร้างเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์หรือตราที่ใช้กับสินค้าหรือบริการและผู้ที่มีสนใจ

๒.๕.๔ ส่งเสริมการอบรมการใช้ประโยชน์จากข้อมูลเครื่องหมายการค้า โดยเฉพาะในเชิงวิจัยและเชิงพาณิชย์แก่บุคลากรในหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

๒.๕.๕ จัดทำคู่มือทรัพย์สินทางปัญญาด้านเครื่องหมายการค้าของประเทศ

๒.๕.๖ พัฒนาบุคลากรของสถาบันการศึกษา สถาบันวิจัย นักวิจัยอิสระรวมทั้งบริษัทให้สามารถดำเนินการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาด้านเครื่องหมายการค้าของตนเองได้อย่างถูกต้อง

ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะระดับนโยบาย

๑.๑ กำหนดนโยบายการพัฒนาทรัพย์สินทางปัญญาด้านเครื่องหมายการค้าให้สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาประเทศ

๑.๒ กำหนดยุทธศาสตร์ด้านทรัพย์สินทางปัญญา ๓ ระยะ คือ ระยะสั้น ๕ ปี ระยะกลาง ๑๐ ปี และระยะยาว ๒๐ ปี และมีการทบทวนเป็นระยะ ๆ เพื่อให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก

๒. ข้อเสนอแนะระดับปฏิบัติการ

๒.๑ ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของตลาดได้มากขึ้น และส่งเสริมให้ผู้ประกอบการตระหนักถึงความสำคัญและมูลค่าของทรัพย์สินทางปัญญา ด้านเครื่องหมายการค้า

๒.๒ ส่งเสริมระบบการศึกษาที่เน้นการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์แบบองค์รวม เพื่อให้เกิดการประดิษฐ์คิดค้นเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์หรือตราที่ใช้กับสินค้าหรือบริการใหม่ ๆ

๒.๓ พัฒนาการทรัพยากรมนุษย์ด้านทรัพย์สินทางปัญญา และพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการสร้างสรรคและการเข้าถึงแหล่งทุน

๒.๔ เร่งดำเนินการด้านกระบวนการยื่นคำขอจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญา ให้มีความสะดวกรวดเร็ว เป็นมาตรฐานสากลมีระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งมีระบบควบคุมคุณภาพและมาตรฐานของผู้ตรวจสอบและการจดทะเบียน

๒.๕ บูรณาการเชื่อมโยงฐานข้อมูล และทรัพย์สินทางปัญญาอย่างมีประสิทธิภาพเป็นรูปธรรมและรณรงค์สร้างจิตสำนึกเคารพสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ส่งเสริมองค์ความรู้ด้านการบังคับใช้กฎหมายแก่เจ้าหน้าที่พัฒนาระบบฐานข้อมูลและโครงสร้างพื้นฐานด้านการบังคับใช้กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา และการพัฒนามาตรการและกฎหมายการป้องกันและปราบปรามการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาให้ได้มาตรฐานสากล

๒.๖ สนับสนุนการสร้างงานวิจัยที่สร้างสรรค์เครื่องหมายหรือสัญลักษณ์หรือตราสินค้าให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์

๓. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาวิจัยยุทธศาสตร์ด้านทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สหภาพเมียนมาร์ ราชอาณาจักรกัมพูชา และเวียดนาม เป็นต้น เพื่อเป็นกรณีศึกษาในการกำหนดนโยบายด้านทรัพย์สินทางปัญญา

บรรณานุกรม

หนังสือ

โกวิทย์ สมไวย. ย่อหลักกฎหมายเครื่องหมายการค้า. กรุงเทพฯ : นิติธรรม, ๒๕๓๕.

จรัญ ภัคศิรนากุล. คู่มือการศึกษาวิชากฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา. กรุงเทพฯ : สำนักอบรมศึกษา
กฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, ๒๕๔๖.

จิรศักดิ์ รอดจันทร์. สิทธิบัตร : หลักกฎหมายและแนววิธีปฏิบัติเพื่อการคุ้มครองการประดิษฐ์และ
การออกแบบผลิตภัณฑ์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
๒๕๕๕.

ไชยยศ เหมะรัชตะ. ลักษณะของกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาพื้นฐานทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ ๘,
กรุงเทพฯ : นิติธรรม, ๒๕๕๓.

ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ. คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาคความผิดและโทษ. พิมพ์ครั้งที่ ๔,
กรุงเทพฯ : วิญญูชน, ๒๕๕๑.

รัชชัช สุภผลศิริ. คำอธิบายเครื่องหมายการค้าพร้อมด้วยพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า
พ.ศ. ๒๕๓๔. กรุงเทพฯ : นิติธรรม, ๒๕๓๖.

ประเทือง ศรีรอดบาง. สิทธิเกี่ยวกับเครื่องหมายการค้า กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา. กรุงเทพฯ :
รุ่งเรืองธรรม, ๒๕๓๒.

วัศ ดิงสมิตร. คำอธิบายกฎหมายเครื่องหมายการค้า. กรุงเทพฯ : นิติธรรม, ๒๕๔๕.

วารสาร หนังสือพิมพ์

กรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์. วารสารทรัพย์สินทางปัญญา. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๓,
เดือนกรกฎาคม – เดือนกันยายน ๒๕๕๒. หน้า ๕.

กริชผกา บุญเฟื่อง. “การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญากับเศรษฐกิจสร้างสรรค์”, Assumption
University Law Journal. ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒, เดือนกรกฎาคม – เดือนธันวาคม ๒๕๕๖.
หน้า ๓๖-๔๖.

วิทยานิพนธ์ เอกสารวิจัย รายงานการวิจัย

ประสิทธิ์ ประพัฒน์มงคลการ และคณะ. “Roadmap และยุทธศาสตร์ทรัพย์สินทางปัญญาแห่งชาติ”.
เอกสารวิจัย, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๔๘.

เลอสรร ชนสุกาญจน์ และคณะ. “การหายุทธศาสตร์ด้านทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศไทย
ในทศวรรษใหม่ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาเทคโนโลยีและอุตสาหกรรมของประเทศ”.
เอกสารวิจัย, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ๒๕๕๘.
ยุทธศาสตร์ทรัพย์สินทางปัญญาแห่งชาติ, ๒๕๕๘.
วิศิษฐ์ ศรีพิบูลย์ และคณะ. “ปัญหาการละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศกำลังพัฒนา
แนวคิด ปัญหา ทางแก้ และพัฒนาการ”. เอกสารวิจัย, ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและ
การค้าระหว่างประเทศกลาง, มปป.

กฎหมาย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐, ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ ๑๓๔,
๖ เมษายน ๒๕๖๐. หน้า ๑๘,๗๘,๘๐.
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔), ราชกิจจานุเบกษา.
เล่มที่ ๑๓๓, ๓๐ ธันวาคม ๒๕๕๕. หน้า ๘๒,๕๔-๕๖,๑๖๓.
พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๕๕, ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ ๑๓๓,
๒๕ เมษายน ๒๕๕๕. หน้า ๒๕.

เอกสารไม่ตีพิมพ์

สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ. “การปฏิรูประบบทรัพย์สินทางปัญญา”. รายงานสำนักงาน
เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. ๒๕๕๕.
คณะอนุกรรมการจัดทำยุทธศาสตร์และกรอบการปฏิรูป. “ร่างกรอบยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี
(พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๗๕)”, พฤษภาคม ๒๕๕๕.

ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

กรมทรัพย์สินทางปัญญา. สถิติเครื่องหมายการค้าจำแนกตามประเภท. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก :
<http://www.ipthailand.go.th/th/trademark.html>, ๒๕๕๕.
ธนาคารแห่งประเทศไทย. สถิติดุลการชำระเงินทางเทคโนโลยี จำแนกตามประเภทรายรับรายจ่าย.
(ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://stic.sti.or.th/stat/ind-tb/tb-t002/>, ๒๕๕๕.
สมาคมทรัพย์สินทางปัญญาแห่งประเทศไทย. ประวัติความเป็นมาของเครื่องหมายการค้า.
(ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://www.ipthailand.go.th/th/trademark.html>, ๒๕๕๕.

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ	ผ่องพรรณ ไพพรรณรัตน์
วัน เดือน ปีเกิด	๒๔ กันยายน ๒๕๐๗
การศึกษา	ปริญญาตรี ศิลปศาสตรบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ปริญญาโท บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัย รามคำแหง ปริญญาโท วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิทยาศาสตร์เครื่องสำอาง มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง ปริญญาเอก ศษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการเมือง คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัย รามคำแหง ประกาศนียบัตรชั้นสูงหลักสูตรการบริหารเศรษฐกิจสาธารณะสำหรับ ผู้บริหารระดับสูง รุ่น ๕ (ปกศ. ๕) สถาบันพระปกเกล้า ประกาศนียบัตรชั้นสูง หลักสูตรการบริหารงานภาครัฐและกฎหมายมหาชน รุ่นที่ ๑๒ (ปรม. ๑๒) สถาบันพระปกเกล้า
ประวัติการทำงานโดยย่อ	ประธานกรรมการ บริษัทไพพรรณรัตน์ มาร์เก็ตติ้ง จำกัด ผู้พิพากษาสมทบศาลเยาวชนและครอบครัว จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้ทรงคุณวุฒิสิทธิเด็ก คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน
ตำแหน่งปัจจุบัน	กรรมการผู้จัดการบริษัทไพพรรณรัตน์ มาร์เก็ตติ้ง จำกัด

สรุปย่อ

ลักษณะวิชา ยุทธศาสตร์

เรื่อง ยุทธศาสตร์การเพิ่มประสิทธิภาพการคุ้มครองเครื่องหมายการค้าในประเทศไทย

ผู้วิจัย ดร. ผ่องพรรณ ไพพรรณรัตน์ หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ ๕๕

ตำแหน่ง กรรมการผู้จัดการบริษัทไพพรรณรัตน์ มาร์เก็ตติ้ง จำกัด

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและความมั่นคงของประเทศปัจจุบัน วัตถุประสงค์ที่ความเป็นเจ้าของทรัพย์สินทางปัญญามากน้อยเพียงใด จึงจำเป็นที่จะต้องใช้ทรัพย์สินทางปัญญา สร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่สินค้าและบริการ เช่น การนำเครื่องหมายการค้ามาสร้างแบรนด์การประดิษฐ์คิดค้นและพัฒนาต่อยอดให้ได้ผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ เป็นต้น ซึ่งจะเป็นต้นทุนที่จะทำให้ประเทศไทยพ้นกับดักรายได้ปานกลาง จะต้องมีการพัฒนาทรัพย์สินทางปัญญาทั้งในด้านปริมาณ ด้านคุณภาพในประเภทต่าง ๆ และมีการนำไปใช้ประโยชน์อย่างกว้างขวาง

ทรัพย์สินทางปัญญาและนวัตกรรมเป็นพื้นฐานการพัฒนาศักยภาพการแข่งขันของประเทศ ทรัพย์สินทางปัญญาจึงเป็นพลังที่จะต้องขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานความรู้ เศรษฐกิจสร้างมูลค่า (Value Creation Economy) เศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ (Creative Economy) อันเป็นแนวคิดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนฐานของการใช้องค์ความรู้ การศึกษา การสร้างสรรค์ผลงาน และการใช้ทรัพย์สินทางปัญญาที่เชื่อมโยงกับฐานรากทางวัฒนธรรมเข้ากับการส่งเสริมความรู้ของสังคม เทคโนโลยี และนวัตกรรมสมัยใหม่

เครื่องหมายการค้า (Trademarks) เป็นทรัพย์สินทางปัญญาประเภทหนึ่งที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มและสร้างศักยภาพในการแข่งขันให้กับผู้ประกอบการและประเทศให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนได้ เนื่องจากเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้บริโภคจดจำและแยกแยะสินค้า เช่น ตราสัญลักษณ์แบรนด์ โลโก้ เป็นต้น ถ้าหากเป็นเครื่องหมายทางการค้าที่ได้รับการยอมรับจากผู้บริโภคแล้ว สินค้าสามารถสร้างรายได้ให้กับเจ้าของเครื่องอย่างมหาศาล

ปัญหาของทรัพย์สินทางปัญญาในเรื่องเครื่องหมายการค้าในประเทศไทย ถูกละเมิดและก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ มากมายตามมา เช่น ปัญหาด้านเจ้าหน้าที่รัฐไม่ให้ความร่วมมืออย่างตรงไปตรงมา ทำให้เข้าสู่กระบวนการสอบสวนได้ยาก กล่าวคือ ไม่รับฟังคำร้องทุกข์ และมีข้ออ้างต่าง ๆ นานา เช่น ต้องทำหนังสือสอบถามไปยังกรมทรัพย์สินทางปัญญาก่อนว่าเครื่องหมายการค้า

มีผู้อื่นเลียนแบบเป็นการเข้าข่ายเลียนแบบหรือไม่ ไม่ได้รับคำปรึกษาในทางที่ถูกต้อง ได้รับความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจสืบสวนสอบสวนน้อยในการตรวจค้นแหล่งผลิตที่มีสินค้าเลียนแบบ และในภาพรวมของประเทศยุทธศาสตร์ด้านทรัพย์สินทางปัญญายังไม่ได้รับการนำไปปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษา วิเคราะห์ปัญหาการคุ้มครองเครื่องหมายการค้าในประเทศไทย
๒. เพื่อศึกษายุทธศาสตร์ แนวทางการคุ้มครองเครื่องหมายการค้าในประเทศไทย

ให้มีประสิทธิภาพ

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา หมายถึง เรื่องเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา การละเมิดเครื่องหมายการค้าและยุทธศาสตร์การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของไทย ศึกษาเฉพาะปัญหายุทธศาสตร์ และแนวทางการคุ้มครองการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาในประเด็นการละเมิดเครื่องหมายการค้าที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศ

ขอบเขตด้านเวลา หมายถึง ดำเนินการศึกษาวิจัยตั้งแต่เดือน พฤศจิกายน ๒๕๕๘ – พฤษภาคม ๒๕๖๐

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีการดำเนินการดังนี้

๑. การรวบรวมข้อมูล ข้อมูลทุติยภูมิ รวบรวมแนวความคิด ทฤษฎี และเอกสารที่เกี่ยวข้องจากแหล่งต่างๆ คือ ห้องสมุดวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร ห้องสมุดมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย ห้องสมุดสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้อง

๒. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ จะใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การเพิ่มประสิทธิภาพการคุ้มครองเครื่องหมายการค้าในประเทศไทย โดยผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์การวิจัยไว้จำนวน ๒ ข้อ ประกอบด้วย ข้อ ๑ เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาการคุ้มครองเครื่องหมายการค้าในประเทศไทย ข้อที่ ๒ เพื่อศึกษายุทธศาสตร์แนวทางการคุ้มครองเครื่องหมายการค้าในประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพ ผลการศึกษาสามารถสรุปเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยทั้ง ๒ ข้อ ได้ดังนี้

๑. ตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ ๑ ปัญหาการคุ้มครองเครื่องหมายการค้าในประเทศไทย สรุปได้ว่า

๑.๑ ปัญหาด้านข้อกฎหมาย กฎระเบียบ

๑.๑.๑ ความเหลื่อมล้ำซ้อนของขอบเขตงานที่จะได้รับการคุ้มครอง เช่น งานที่เป็นแบบผลิตภัณฑ์ในลวดลายหรือองค์ประกอบของสี อาจจะถูกนำไปจดทะเบียนเป็นเครื่องหมายการค้าตามกฎหมายว่าด้วยเครื่องหมายการค้า เป็นต้น

๑.๑.๒ ขาดกฎหมาย กฎระเบียบที่จะให้การสนับสนุน ส่งเสริมและผลักดันให้คนไทยมีการสร้างสรรค์หรือค้นคว้าวิจัย เพื่อทุนสนับสนุนการสร้างงานใหม่ๆ รวมทั้งการนำเอาผลงานที่สร้างสรรค์ขึ้นนั้นไปใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์

๑.๑.๓ บทบัญญัติตามกฎหมายว่าด้วยเครื่องหมายการค้าที่บังคับใช้ในปัจจุบัน ได้มีการขยายขอบเขตการคุ้มครองรวมถึงลักษณะของเครื่องหมายการค้าที่เป็นรูปร่าง หรือรูปทรงวัตถุไว้ด้วย อย่างไรก็ตามการที่จะนำสีไปเห็นถึงลักษณะบ่งเฉพาะในส่วนของเครื่องหมายที่เป็นรูปร่างหรือรูปทรงดังกล่าวกลับไม่มีการบัญญัติไว้ดังเช่นกรณีอื่น ๆ ทำให้เกิดปัญหาในการตีความว่า ลักษณะบ่งเฉพาะกรณีดังกล่าวจะเกิดขึ้นโดยมากจากการใช้มานานได้หรือไม่

๑.๑.๔ การเพิกถอนเครื่องหมายการค้านั้น เหตุแห่งการเพิกถอนที่ได้กำหนดไว้ขาดความสมบูรณ์ เพราะในทางปฏิบัติอาจมีเหตุแห่งการเพิกถอนที่กฎหมายในปัจจุบันมิได้กำหนดไว้เป็นอำนาจของนายทะเบียนเครื่องหมายการค้า คณะกรรมการเครื่องหมายการค้าหรือศาลทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติขึ้น

๑.๑.๕ การกำหนดอายุความ (๕ ปี) ในกรณีที่ผู้มีส่วนได้เสียสามารถร้องขอต่อศาลให้สั่งเพิกถอนการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าได้หากแสดงได้ว่าผู้นั้นมีสิทธิดีกว่า อาจไม่เหมาะสมและทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมต่อเจ้าของเครื่องหมายที่แท้จริงหากมีผู้ไม่สุจริตนำเอาเครื่องหมายการค้าของบุคคลอื่นมาจดทะเบียน แต่ผู้เป็นเจ้าของเครื่องหมายการค้าที่แท้จริงมาทราบภายหลังที่พ้นกำหนดเวลาตามอายุความนั้นแล้ว

๑.๑.๖ บทกำหนดโทษเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้าที่ได้จดทะเบียนไว้แล้วได้มีระบุไว้อย่างชัดเจนแล้ว ดังนั้นควรยกเลิกโทษที่มีอยู่ในประมวลกฎหมายอาญาหรือไม่

๑.๒ ปัญหาด้านการประดิษฐ์คิดค้น

๑.๒.๑ ขาดความรู้ทางเทคโนโลยีที่มีความใหม่ระดับโลก เนื่องจากความซับซ้อนของการประดิษฐ์ ขาดวิธีวิเคราะห์และสังเคราะห์ความรู้ใหม่ๆ กล่าวคือไม่มีความชำนาญในการรวบรวมความรู้จากหลายสาขาเข้าด้วยกัน ขาดตัวอย่างนักประดิษฐ์ที่เลี้ยงตัวได้ที่จะเป็นแรงจูงใจ และขาดเงินทุนวิจัยจากภาครัฐสำหรับการวิจัยทั้งเพื่อหาทำไรและไม่ทำไร การขอรับสิทธิบัตรไม่สะดวก ค่าใช้จ่ายเวลาการตรวจสอบคำขอรับสิทธิบัตรนาน ซึ่งใช้เวลาโดยเฉลี่ยในการขอรับสิทธิบัตรกินเวลาเกือบสามปี

๑.๒.๒ การบังคับสิทธิตามสิทธิบัตรยังไม่เข้มแข็ง ทำให้นักประดิษฐ์ไทยขาดกำลังใจ ทั้งที่ประเทศไทยมีศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ และองค์ประกอบอื่นๆ รวมถึงบรรยากาศของความพร้อมในการบังคับสิทธิตามกฎหมายคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาเป็นอย่างยิ่ง อย่างไรก็ตาม ควรจะต้องมีการปรับปรุงองค์ประกอบอื่นๆ ของระบบ ตั้งแต่ ดำรวจ ทนายความ และอัยการ เพื่อให้การบังคับสิทธิเป็นไปอย่างยุติธรรมและรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ มิให้เป็นสิ่งที่ทำให้นักประดิษฐ์ไทยท้อใจได้

๑.๓ ปัญหาการนำเข้าสู่ระบบคุ้มครองสิทธิ

๑.๓.๑ นโยบายด้านทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศยังไม่ชัดเจน และเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ยังขาดการเชื่อมโยงระหว่างนโยบายพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี นโยบายส่งเสริมขีดความสามารถทางอุตสาหกรรมก็ไม่ได้สัมพันธ์กับนโยบายด้านทรัพย์สินทางปัญญาอย่างเป็นระบบ

๑.๓.๒ นโยบายทรัพย์สินทางปัญญขาดการส่งเสริมการคุ้มครองและการนำทรัพย์สินทางปัญญาไปใช้ประโยชน์ มุ่งเน้นในการบังคับใช้กฎหมายมากกว่าการส่งเสริมประดิษฐ์คิดค้น

๑.๓.๓ นโยบายทรัพย์สินทางปัญญาในปัจจุบันไม่สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศ ไม่มีนโยบายจัดสรรทุนวิจัยที่ชัดเจน และไม่ดำเนินการปรับปรุงระบบการศึกษาที่ส่งเสริมการประดิษฐ์คิดค้น ไม่ส่งเสริมให้นักวิจัยในประเทศขอรับการคุ้มครองสิทธิ และขาดระบบส่งเสริมการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่ใช้งานได้จริง

๑.๓.๔ ไม่เอื้อสิทธิประโยชน์แก่นักประดิษฐ์ภายในประเทศกล่าวคือนักวิจัยอิสระยังได้รับสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ จากภาครัฐไม่มากนักในการกระตุ้นหรือส่งเสริมให้มีการประดิษฐ์คิดค้นมากขึ้น

๑.๓.๕ ขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ด้านเทคโนโลยีสาขาต่าง ๆ โดยเฉพาะผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ด้านเทคโนโลยีสาขาต่าง ๆ

๑.๓.๖ ระบบการขอรับการคุ้มครองยังไม่สอดคล้องกับมาตรฐานระหว่างประเทศ ในเรื่องของการบังคับใช้สิทธิ ข้อยกเว้นการละเมิด ขั้นตอนการประกาศ ขั้นตอนการคัดค้าน และเพิกถอนสิทธิบัตร เป็นต้น ซึ่งบทบัญญัติเหล่านี้ไม่เหมาะสมกับให้ประโยชน์แก่ผู้ขอรับสิทธิบัตรชาวต่างชาติมากกว่าผู้ขอรับสิทธิบัตรชาวไทย

๑.๔ การนำทรัพย์สินทางปัญญาไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์

๑.๔.๑ สิทธิบัตรโดยคนไทยมีส่วนน้อยที่ถูกนำไปต่อยอดให้เกิดประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ การนำไปต่อยอดในเชิงพาณิชย์ส่วนใหญ่แล้วเป็นเจ้าของกิจการที่ทำการประดิษฐ์เกี่ยวข้องกับสิ่งนั้น ๆ

๑.๔.๒ ผู้ประดิษฐ์ ผู้ทำการวิจัย หรือหน่วยงานวิจัย และหน่วยงานสนับสนุนการวิจัยไม่เข้าใจว่าจะไร ความไม่รู้กฎหมายจึงส่งผลให้ไม่รู้ว่าทรัพย์สินทางปัญญาของตนมีอะไรบ้าง

๑.๔.๓ ไม่รู้วิธีปฏิบัติเพื่อบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาและประสบการณ์ทางธุรกิจ ก็ไม่กล้าที่จะเจรจาทำสัญญาให้ผู้อื่นใช้สิทธิ์ เกรงว่าจะถูกหลอก

๑.๔.๔ ไทยส่วนใหญ่มีค่านิยมไม่ใช้ของไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากนักประดิษฐ์ผู้นั้นไม่ได้มีชื่อเสียงอยู่ในอุตสาหกรรมนั้น

๑.๔.๕ ประกอบการและนักลงทุนไทยไม่เห็นความสำคัญในการลงทุนเพื่อสร้างทรัพย์สินทางปัญญา ยังมองผลกำไรระยะสั้นเป็นหลัก ซึ่งมีน้อยรายที่ยอมลงทุนเพื่อสร้างเทคโนโลยี หรือสร้างทรัพย์สินทางปัญญาไว้ในบริษัทเอง

๑.๕ การบังคับสิทธิ์และระงับข้อพิพาท

๑.๕.๑ การดำเนินคดีในศาลมีความล่าช้า แม้ว่าการพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญา จะเป็นการพิจารณาคดีแบบต่อเนื่อง แต่ก็ยังมีการเลื่อนและประวิงคดีของคู่ความอยู่บ่อยครั้ง ทำให้เกิดการดำเนินคดีเป็นไปอย่างล่าช้าอยู่หลายคดี

๑.๕.๒ การเยียวยาค่าเสียหายมีมูลค่าต่ำมาก เป็นเพราะการพิสูจน์ถึงค่าเสียหายที่แท้จริงยาก ตลอดจนกฎหมายเองก็กำหนดให้ศาลเป็นผู้ใช้ดุลยพินิจในการกำหนดค่าเสียหาย ซึ่งศาลมักจะกำหนดให้ค่าความเสียหายตามที่นำสืบได้ ซึ่งมักจะเป็นมูลค่าไม่มากนัก

๑.๕.๓ การนำคดีเข้าสู่กระบวนการสืบสวนสอบสวนทำได้ยาก ติดปัญหาในด้านความเชี่ยวชาญของเจ้าหน้าที่ การทำให้เจ้าหน้าที่เชื่อได้ว่าเป็นการละเมิดเครื่องหมายการค้าหรือเข้าข่ายการเลียนแบบ

๑.๕.๔ บุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านมีน้อย และบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญแล้วต้องหมุนเวียนไปปฏิบัติงานในหน่วยอื่น ซึ่งมีหลายคดีที่มีความเกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีขั้นสูง ทำให้ระบบยุติธรรมขาดบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญไม่ว่าจะเป็น ตำรวจ อัยการ ทนายความหรือผู้พิพากษา

๑.๕.๕ ระบบข้อมูลที่ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศใช้ในการพิจารณาคดียังไม่มีการประสานให้สามารถสืบค้นข้อมูล เชื่อมโยงกับฐานข้อมูลสำนวนของตำรวจ และของพนักงานอัยการ

๒. ทอววัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ ๒ ยุทธศาสตร์ แนวทางการคุ้มครองเครื่องหมายการค้าในประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพโดย เสนอแนวทางยุทธศาสตร์ไว้ ๕ แนวทางดังนี้

๒.๑ ยุทธศาสตร์การสร้างทรัพย์สินทางปัญญา (IP Creation)

๒.๑.๑ พัฒนาศูนย์บริการออกแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์

๒.๑.๒ สร้างความตื่นตัวให้แก่ผู้ประกอบการและนักประดิษฐ์ในการพัฒนานวัตกรรมและคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา

๒.๑.๓ พัฒนาเทคโนโลยีให้สอดคล้องกับเป้าหมายของประเทศ

๒.๑.๔ สนับสนุนให้เด็กและเยาวชนมีความคิดสร้างสรรค์โดยการจัดประกวดผลงานนวัตกรรมและให้รางวัลประจำปี

๒.๑.๕ สร้างทัศนคติในการสร้างสรรค์งานวิจัยและพัฒนาสิ่งประดิษฐ์แก่นักวิจัยให้เห็นถึงคุณค่าและประโยชน์ของทรัพย์สินทางปัญญา

๒.๑.๖ เพิ่มบทบาทของสำนักงานอนุญาตให้ใช้สิทธิเทคโนโลยี (Technology Licensing Office) ในการรวบรวมและตรวจสอบสิ่งประดิษฐ์ที่มีศักยภาพในเชิงพาณิชย์และจัดหาแหล่งทุนวิจัยจากภายนอกจัดตั้งหน่วยงานหรือสถาบันเพื่อการให้คำปรึกษาเพื่อยกระดับภูมิปัญญาท้องถิ่นในแต่ละภาคเพื่อแปลงเป็นทรัพย์สินทางปัญญา

๒.๑.๗ ผลักดันการให้ประโยชน์ทางด้านภาษีแก่เจ้าของทรัพย์สินทางปัญญาที่ทำการวิจัยและพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (R&D Tax Incentive) ไม่ว่าจะเป็นรูปของ การขยายเวลาเสียภาษี (Tax Deferral) การลดหย่อนภาษี (Tax Allowances) และการให้เครดิตภาษี (Tax Credit)

๒.๑.๘ สร้างความชัดเจนในความเป็นเจ้าของทรัพย์สินทางปัญญา การแบ่งปันผลประโยชน์ และสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรของมหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษาคิดค้นและเปิดเผยผลงานวิจัยแก่มหาวิทยาลัย

๒.๑.๙ ศูนย์ออกแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์แห่งชาติ

๒.๑.๑๐ สนับสนุนผู้ประกอบการให้มีงานวิจัยเชิงนวัตกรรม เพื่อจดทะเบียนสิทธิบัตร

๒.๑.๑๑ พัฒนาแหล่งทุนทางด้านทรัพย์สินทางปัญญาในรูปแบบของ Venture Capital ให้สามารถนำนวัตกรรมมาผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ได้

๒.๑.๑๒ สนับสนุนการสร้างผลิตภัณฑ์จากอุตสาหกรรมเป้าหมาย

๒.๑.๑๓ เพิ่มเงินรางวัลและประชาสัมพันธ์การประกวดผลงานนวัตกรรมให้ยิ่งใหญ่

๒.๑.๑๔ จัดตั้งองค์กรทางด้าน IP Valuation และ Technology Assessment

๒.๑.๑๕ จัดตั้งหน่วยงานหรือสถาบันเพื่อบริการให้คำปรึกษาในการพัฒนาผลิตภัณฑ์และควบคุมคุณภาพของผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นและรับบริการบริการและจัดการด้านทรัพย์สินทางปัญญา

๒.๑.๑๖ จัดตั้งแหล่งรวมเทคโนโลยี (Technology Marketplace) เป็นที่รวมของทรัพย์สินทางปัญญาที่สาธารณชนเข้าถึงได้และให้ความช่วยเหลือในการถ่ายโอนเทคโนโลยีเป็นศูนย์ข้อมูลสำหรับทรัพย์สินทางปัญญาและบริการให้คำปรึกษาต่าง ๆ อย่างครบวงจร

๒.๒ ยุทธศาสตร์การใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาในเชิงพาณิชย์ (IP Exploitation)

๒.๒.๑ จัดตั้งเครือข่ายสำนักงานอนุญาตให้ใช้สิทธิในเทคโนโลยี เพื่อทำงานในเชิงรุก

๒.๒.๒ จัดตั้งศูนย์บริการข้อมูล สิทธิบัตร การออกแบบและทรัพย์สินทางปัญญาอื่น ๆ และโฆษณาให้ผู้มีเทคโนโลยีประกาศขายเทคโนโลยี Website

๒.๒.๓ จัดตั้ง Cluster IP ให้เกิดการเชื่อมโยง ๓ สถาบันอย่างจริงจัง คือ สถาบันการศึกษา สถาบันวิจัยภาคอุตสาหกรรมและภาครัฐ

๒.๒.๔ จัดตั้งหน่วยงานหรือสถาบันเพื่อส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ประกอบด้วยห้องแสดงและห้องจำหน่ายสินค้าทุกประเทศ

๒.๒.๕ จัดตั้งหน่วยงานให้คำปรึกษาทางด้านทรัพย์สินทางปัญญาแบบ One-stop service ซึ่งเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือประชาชนทั่วไปที่สนใจและมีแนวคิด

ทางด้านทรัพย์สินทางปัญญา โดยมีกระบวนการให้บริการตั้งแต่เริ่มต้นให้คำปรึกษาทางธุรกิจ เทคโนโลยี และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินทางปัญญาไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ได้ มีการจัดหาแนะนำหุ้นส่วนทางธุรกิจและมีการประเมินผลทางธุรกิจรวมถึงจัดการให้บริการสัมมนาอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับธุรกิจและทรัพย์สินทางปัญญา

๒.๒.๖ พัฒนากิจกรรมของสำนักงานอนุญาตให้ใช้สิทธิในเทคโนโลยีให้รวมการหาทุนวิจัยจากภาคอุตสาหกรรมและการแปลงทรัพย์สินทางปัญญาเป็นทุนแบบบูรณาการ

๒.๒.๗ ให้รวมศูนย์ข้อมูลสืบค้นสิทธิบัตร และให้บริการสืบค้นข้อมูลสิทธิบัตรได้อย่างรวดเร็วและได้มาตรฐานสากล

๒.๒.๘ จัดตั้งกองทุนพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรม โดยมีการวิจัยร่วมกัน ๓ สถาบันเป็นรูปธรรมให้เกิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่เป็นของคนไทยล้วน ๆ ทั้งที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีระดับสูง

๒.๒.๙ ให้เงินทุนสนับสนุนนวัตกรรมแก่สถาบันการศึกษาและสถาบันวิจัย ตลอดจนบริษัทและอุตสาหกรรมต่าง ๆ

๒.๒.๑๐ จัดตั้งหน่วยงานหรือสถาบันเพื่อส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ประกอบด้วยห้องแสดงและห้องจำหน่ายสินค้าในตลาดต่างประเทศที่สำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศ

๒.๒.๑๑ จัดตั้งแหล่งรวมเทคโนโลยี ที่รวมของทรัพย์สินทางปัญญาที่สาธารณชนทั่วไปที่สามารถเข้าถึงได้และให้ความช่วยเหลือในการถ่ายโอนเทคโนโลยีเป็นศูนย์ข้อมูลสำหรับทรัพย์สินทางปัญญาและบริการให้คำปรึกษาต่าง ๆ อย่างครบวงจร

๒.๓ ยุทธศาสตร์การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา (IP Rights Protection)

๒.๓.๑ แก้ไขกฎหมาย และกฎระเบียบในการจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญาเพื่อให้การจดทะเบียนเป็นไปอย่างรวดเร็วตามมาตรฐานสากล

๒.๓.๒ พัฒนานโยบายแห่งชาติว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญา โดยการสร้างความตื่นตัว (Public Awareness) และโฆษณาให้ประชาชนเคารพต่อสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของผู้อื่น

๒.๓.๓ ทบทวนและพัฒนากฎหมายและกฎระเบียบด้านทรัพย์สินทางปัญญาที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศเพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล

๒.๓.๔ การพิจารณากร่างกฎหมายใหม่ที่จำเป็น เช่น กฎหมายที่ให้มหาวิทยาลัยเป็นเจ้าของสิทธิในกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากรัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐ ทำนองเดียวกันกับ Bayh-Dole Act ของสหรัฐอเมริกา

๒.๓.๕ การจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญาอย่างรวดเร็ว โดยการให้หน่วยงานภายนอกทำหน้าที่ในการตรวจสอบคำขอรับสิทธิบัตร

๒.๓.๖ จัดตั้งสถาบันคุ้มครองสิทธิและการใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาระหว่างประเทศ โดยเป็นเครือข่ายสากล แลกเปลี่ยนข้อมูลและประสบการณ์ของการละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา

๒.๓.๗ จัดตั้ง National IP Law Research Institute ในภูมิภาคอาเซียน เพื่อศึกษาวิจัยและพัฒนากฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาให้เป็นที่ยอมรับในระดับสากล

๒.๓.๘ เข้าร่วมในอนุสัญญาระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา

๒.๔ ยุทธศาสตร์การบังคับสิทธิและการระงับข้อพิพาท (IP Law Enforcement and Dispute Settlement)

๒.๔.๑ สร้างกลไกให้เกิดความเชื่อมโยงในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบังคับสิทธิและการระงับข้อพิพาท

๒.๔.๒ สร้างความตระหนักในสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาแก่ประชาชนทั่วไปในสังคมตลอดจนไม่สนับสนุนการใช้สินค้าละเมิด

๒.๔.๓ สร้างบุคลากรที่อยู่ในกระบวนการบังคับสิทธิให้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านมากขึ้น

๒.๔.๔ เชื่อมโยงหน่วยงานด้านการบังคับสิทธิและการระงับข้อพิพาทให้มีประสิทธิภาพ

๒.๔.๕ ส่งเสริมให้มีการระงับข้อพิพาทในศาลอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม ตลอดจนสนับสนุนให้มีการบังคับสิทธิทางแพ่งมากขึ้น

๒.๔.๖ ส่งเสริมให้มีการระงับข้อพิพาทนอกศาลมากขึ้น

๒.๕ ยุทธศาสตร์ทรัพยากรบุคคลด้านทรัพย์สินทางปัญญา (IP Human Resource Development)

๒.๕.๑ สร้างความตื่นตัวให้กับสาธารณชนในด้านการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา พร้อมทั้งบรรจุหลักสูตรด้านทรัพย์สินทางปัญญา ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงอุดมศึกษา

๒.๕.๒ อบรมที่ปรึกษากฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา (IP Legal Advisor)

๒.๕.๓ อบรมการเขียนคำขอจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญาให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้สนใจ

๒.๕.๔ ส่งเสริมการอบรมการใช้ประโยชน์จากข้อมูลสิทธิบัตร โดยเฉพาะในเชิงวิจัยและเชิงพาณิชย์แก่บุคลากรในหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งในภาครัฐและเอกชน

๒.๕.๕ พัฒนาคู่มือในกระบวนการบังคับสิทธิทรัพย์สินทางปัญญา

๒.๕.๖ จัดทำคู่มือด้านทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศ

๒.๕.๗ ตั้ง IP Academy เพื่อสร้างบุคลากรด้านทรัพย์สินทางปัญญา โดยเฉพาะพร้อมทั้งหล่อหลอมและพัฒนาสังคม IP Culture

๒.๕.๘ ผลักดันให้เกิด พระราชบัญญัติรับรองสิทธิและการประกอบการของที่ปรึกษากฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาและให้เกิดองค์กรวิชาชีพด้าน IP

๒.๕.๙ พัฒนาคู่มือของสถาบันการศึกษา สถาบันวิจัย นักวิจัยอิสระรวมทั้งบริษัทให้สามารถดำเนินการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของตนเองได้อย่างถูกต้อง

๒.๕.๑๐ อุดหนุน ส่งเสริมหน่วยงานจัดการทรัพย์สินทางปัญญาให้แก่สถาบันการศึกษา สถาบันวิจัย บริษัท และโรงงานอุตสาหกรรม

ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะระดับนโยบาย

๑.๑ กำหนดนโยบายด้านการพัฒนาทรัพย์สินทางปัญญาให้สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาประเทศ

๑.๒ กำหนดยุทธศาสตร์ด้านทรัพย์สินทางปัญญา ๓ ระยะ คือ ระยะสั้น ๕ ปี ระยะกลาง ๑๐ ปี และระยะยาว ๒๐ ปี และมีการทบทวนเป็นระยะ ๆ เพื่อให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก

๒. ข้อเสนอแนะระดับปฏิบัติการ

๒.๑ ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของตลาดได้มากขึ้น และส่งเสริมให้ผู้ประกอบการตระหนักในความสำคัญของทรัพย์สินทางปัญญา

๒.๒ ส่งเสริมระบบการศึกษาที่เน้นการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์แบบองค์รวม เพื่อให้เกิดการประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ ๆ

๒.๓ พัฒนาการทรัพยากรมนุษย์ด้านทรัพย์สินทางปัญญา และพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการสร้างสรรคและการเข้าถึงแหล่งทุน

๒.๔ เร่งดำเนินการด้านค่าของจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญาให้มีความสะดวก รวดเร็ว เป็นมาตรฐานสากลมีระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งมีระบบควบคุม คุณภาพและมาตรฐานของผู้ตรวจสอบและการจดทะเบียน

๒.๕ บูรณาการเชื่อมโยงฐานข้อมูล และปราบปรามการบังคับใช้กฎหมาย ทรัพย์สินทางปัญญาอย่างมีประสิทธิภาพเป็นรูปธรรมและรณรงค์สร้างจิตสำนึกเคารพสิทธิใน ทรัพย์สินทางปัญญา ส่งเสริมองค์ความรู้ด้านการบังคับใช้กฎหมายแก่เจ้าหน้าที่พัฒนาระบบ ฐานข้อมูลและโครงสร้างพื้นฐานด้านการบังคับใช้กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา และการพัฒนา มาตรการและกฎหมายการป้องกันและปราบปรามการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาให้ได้ มาตรฐานสากล

๒.๖ สนับสนุนการสร้างงานวิจัยสร้างสรรค์และพัฒนาถึงประดิษฐ์ไปใช้ ประโยชน์เชิงพาณิชย์

๓. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาวิจัยยุทธศาสตร์ด้านทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศ สาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาว สหภาพเมียนมาร์ ราชอาณาจักรกัมพูชา และเวียดนาม เป็นต้น เพื่อ เป็นกรณีศึกษาในการกำหนดนโยบายด้านทรัพย์สินทางปัญญา